

Mokslo Lietuva

TARASO ŠEVČENKOS GIMTADIENIUI

IR SVĖDASUOSE
PAGERBTAS JUSTINAS
MARCINKEVIČIUS ■ 6 p.

■ 5, 7 p.

■ 2, 13 p. Istorinės kartografijos propaguotojas ■ 12, 15 p. Šiapus anapus mokyklos durų

Nr. 7(429)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Skaitytojų pasiūlymai

Dėl Jūsų ir mūsų ateities

T

aip pavadintas redakcijos pranešimas išspausdintas *Mokslo Lietuvoje* kovo 18 d. Iš jo sužinome apie pernelyg kuklią Spaudos, radijo, televizijos rėmimo fondo paramą mokslininkų laikraščiu. Pranešimas rodo, kad laikraštis ilgai neišsilais. Redakcija laukia skaitytojų pasiūlymų.

Mes skaitome *Mokslo Lietuvą* nuo pirmųjų pasirodymo dienų. Laukiame kiekvieno laikraščio numerio, daugumą jų duodame paskaityti ir savo draugams.

Mokslininkų laikraštis yra vienintelis laikraštis, kurį malonu ir naudinga perskaityti visą, prie kai kurių straipsnių sugrįžti. Gauname ir tris dienraščius. Juos peržiūrime, ne visuose numeriuose aptinkame bent vieną skaitytiną straipsnį, nes nusikalstamo pasaulio veikla mūsų nedomina. Mes domimės įkvepiančiais iškiliasių, doriasių žmonių darbais. Tai mokslininkai, pedagogai, inžinieriai, menininkai, meistrai, geriausi darbininkai. Deja, apie tokius dienraščiai beveik nerašo...

Atsiliepdami į *Mokslo Lietuvos* redakcijos prašymą, čia pateiksime pasiūlymų, kuriuos įgyvendinus laikraštis taptų nepalyginamai populiare, veiksmingesnis, gal ir išspręstų finansines problemas.

Mums, nė kiek neabejojame – ir kitiems skaitytojams, būtų malonu ir naudinga kiekviename laikraščio numeryje rasti informacijos apie Mokslų akademijos, mokslinio tyrimo institutų, atskirų mokslininkų veiklą, jų darbus, ryšius su užsienio mokslininkais, apie išradimų pritaikymą gyvenime ir jų duodamą naudą, apie kitus išradėjus ir racionalizatorius. Juk buvo, rodos, ir dabar yra *Išradėjų ir racionalizatorių* draugija.

Šis laikraštis privalėtų pranešti apie mokslininkų

■ Nukelta į 14 p.

Praneša

Lietuvos mokslininkų sąjungos Taryba praneša, kad XI ataskaitinis rinkiminis LMS suvažiavimas vyks balandžio 17 d., šeštadienį. Preliminariai numatoma susirinkimo vieta – Lietuvos mokslų akademijos konferencijų salė, Gedimino pr. 3.

Visu greičiu į praeitį

Negi bandysime grįžti prie socialistinių gamtos pertvarkymo planų?

Nemuno ir Merkio santaka

Romualdas JUKNYS
Vytauto Didžiojo universitetas
Aplinkotyros katedra

Mokslo Lietuvoje (2009 m. Nr. 21) publikuotas straipsnis *Gyvenimas harmonijoje su gamta* susilaukė gan įdomių komentarų (Petro Punio ir Bronislovo Ruplio straipsnis *Upes naudojant energetikai, laivybai ir kitoms reikmėms tvari plėtra įmanoma*, *Mokslo Lietuva*, 2010 m. Nr. 4). Nemažai komentarų ne visiškai atitinka išsakytas mintis, tad norėjęs pratęsti prasidėjusias diskusijas itin svarbiai Lietuvai atsinaujinančių energijos išteklių tema.

Iš pradžių – apie įnirtingus hidroenergetikų bandymus pasukti istorijos ratą atgal ir remiantis šviesios atminties prof. Stepono Kolupailos beveik

prieš šimtą metų išsakytomis mintimis ir idėjomis, bandyti pagrįsti hidroenergetikos plėtros Lietuvoje galimybę ir net būtinybę. Norėjęs priminti Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto dekaną prof. Kęstučio Kilkus mintis, išsakytas Lietuvos mokslų akademijoje 2009 m. lapkričio 29 d. vykusioje apskritojo stalo diskusijoje *Ar galimas tvarus Lietuvos upių vandens naudojimas?* Komentuodamas prof. P. Punio pranešimą, kuriame šis, propaguodamas sparčią hidroenergetikos plėtrą, kaip ir straipsnyje *Upes naudojant energetikai, laivybai ir kitoms reikmėms tvari plėtra įmanoma*, rėmėsi S. Kolupailos autoritetu, prof. K. Kilkus pasakė: „Naudotis prof. S. Kolupailos mintimis, išsakytomis visiškai kitoje epochoje, moksliniu požiūriu yra paprasčiausiai nepadoru. Neseniai teko pakartoti beveik tą patį

maršrutą Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuriuo beveik prieš šimtą metų važiavęs prof. S. Kolupaila tapo dideliu hidroenergetikos entuziastu. Jei jis pamatytų, kuo pavirto užtventkos upės, tikrai nebesiūlytų tvenkti Nemuno“.

Jau esu atkreipęs dėmesį į puikiai žinomą faktą, kad upių užtvankos suardo ekosistemos vientisumą ir sustabdo ne tik biologinę, bet ir geodinaminę apykaitą, upių nešmenys pradeda kauptis ir prasideda spartus tvenkinių dumblių augimas ir eutrofizacija. **Kaip rodo pasaulinė patirtis, visų dirbtinių vandens tvenkinių anksčiau ar vėliau laukia neišvengiamas dvokiančių balų likimas.** Šis procesas neaplenkė ir didžiausio Lietuvos tvenkinio – Kauno marių.

■ Nukelta į 4 p.

SUKAKTIS

Romualdas Girkus, istorinės kartografijos propaguotojas

Tomas DUKSA

Jei Lietuvoje ieškotume žmogaus, pastaruosiu metu produktyviausiai dirbančio istorinės kartografijos srityje, sukaupto įvairios kartografinės medžiagos, susijusios su Lietuvos valstybės ir valstybių kaimynų senaisiais žemėlapiais, tai akivaizdu, kad tokį specialistą, pažvelgę į mokslines ir mokslo populiarinimo publikacijas kartografinė tematika, rastume Kaune, UAB *Aerogeodezijos institutas*.

Šių metų kovo UAB *Aerogeodezijos institutas* pagerbė savo ilgametį darbuotoją, istorinės kartografijos propaguotoją Romualdą Girką, švenčiantį 70-ies metų jubiliejų. Apie jubilato darbinę veiklą, nuveiktus darbus pasakojo instituto generalinis direktorius Vilius Žilevičius, technikos ir plėtros direktorius Gintaras Rumšas. Pasveikinti jubilata atvyko Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Kadastrų ir geodezijos departamento atstovai, Lietuvos kartografų draugijos, Kauno kolegijos Kraštotvarkos fakulteto Geodezijos katedros, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Geodezijos ir kadastro katedros, Kauno apskrities viešosios bibliotekos *Kaunistikos* grupės, *Tėvynės pažinimo* draugijos Kauno skyriaus atstovai, taip pat esami ir buvę bendradarbiai, kolegos, draugai. Į šią šventę atvykti negalėjo, tačiau gražius sveikinimo žodžius perdavė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Rytų kaimynystės politikos departamento direktoriaus pavaduotojas, Komisijos Lietuvos Respublikos valstybės sienai delimituoti ir demarkuoti bei ekonominei zonai Baltijos jūroje nustatyti pirmininkas dr. Zenonas Kumetaitis.

Dr. Zenonas Kumetaitis yra *Baltų lankų* leidyklos išleistas istorinės knygos *Lietuvos sienos: tūkstantmečio istorija* iniciatorius ir bendraautoris, o jubilatas Romualdas Girkus – šios knygos iliustracijų pateikėjas ir konsultantas. R. Girkaus atrinkti žemėlapiai sudaro didžiąją leidinio apimties dalį. Knygoje (įvairių epochų istorinių žemėlapių albume) pateikiamas vientisas istorinis kartografinis Lietuvos sienų raidos vaizdas, papildytas naujausia tyrinėjimų medžiaga. *Lietuvos sienos: tūkstantmečio istorija* vasario mėnesį buvo pristatyta Užsienio reikalų ministerijoje, visuomenė ją išvydo Vilniaus knygų mugėje.

Šiandien plačiu žvilgsniu galima aprėpti turiningą R. Girkaus kūrybos kelią, kuriame būta išties įsimintinų įvykių, pažinčių ir išbandymų. Tyrinėdamas jo parašytus mokslinius darbus istorinės kartografijos, geodezijos, hidrologijos, toponimikos, paveldosaugos ir kitomis temomis, supratau, kad R. Girkus, nuolat tobulėdamas, per ilgametę savo praktinę patirtį patyrė kūrybinio darbo džiaugsmą. Romas – kupinas jėgų, entuziazmo ir energijos įvairiems sumanymams įgyvendinti. Jubilata ir šiandien lydi gyvenimo dovana – įkvėpimas, tebevilioja nauji pažinimo horizontai.

Romualdo Girkaus biografijos tarpniai

Biografinių duomenų apie jubilata randame Geologijos ir geografijos instituto ir Lietuvos geografų draugijos 2007 m. išleistame enciklopediniame žinyne *Lietuvos geografai*, taip pat jubilato biografiją

R. Girkus (kairėje) ir T. Duksa (centre) 1997 m. leidyklos „Jana Seta“ žemėlapių parduotuvėje Rygoje

galima perskaityti UAB *Aerogeodezijos institutas* interneto puslapyje. Jame rašoma: „Romualdas Girkus gimė 1940 m. vasario 29 d. Kėdainiuose, o jo vaikystė prabėgo Anykščiuose, kur ir pradėjo mokytis, tačiau vidurinę mokyklą 1957 m. baigė Plungėje. Įstojo į Kauno politechnikos institutą, Statybos fakultetą, bet vėliau R. Girkus buvo įkalbėtas pereiti į naujai organizuojamą geodezijos specialybę Hidrotechnikos fakultete. Po priešdiplominės praktikos Vakarų aerogeodezinėje įmonėje *Selchozaerosjomka* Romualdas atskaitoje parašė: „dėl rusiškos tvarkos Vakarų aerogeodezinėje įmonėje dirbti nenorėčiau“. Deja, rimtų geodezinių organizacijų pasirinkimo Lietuvoje tuo metu nebuvo, tad ši įmonė (dabar UAB *Aerogeodezijos institutas*) tapo vienintele darbovieta. 1962 m., gavęs geodezininko inžinieriaus diplomą, pradėjo dirbti TSRS Visasąjunginės kontoros *Selchozaerosjomka* Vakarų aerogeodezinėje įmonėje, įsikūrusioje Kaune. Jubilatas, turėdamas gerų profesinių savybių, greit kopė karjeros laiptais, tapo grupės vadovu, vėliau – techninės kontrolės skyriaus viršininku. Techninės kontrolės skyriaus darbų reikmėms Vakarų įmonėje Romualdas Girkus skyrė gerą dėšimtmetį. Tuo metu jis priiminėjo aerofotonuotraukų medžiagą iš sovietinių civilinės aviacijos aeronuotraukos padalinių Minske, Kijeve, Leningrade. Visą sąjunginę kontorą pertvarkius į Sąjunginį žemės ūkio aerofotogeodezinių tyrinėjimų institutą (VISCHAGI), R. Girkus tapo šio instituto Vakarų filialo techninio skyriaus viršininku. 1991 m.

jubilatas tapo Vakarų filialo vyriausiuoju inžinieriumi, o 1992 m. filialą pertvarkius į Lietuvos Respublikai pavaldų Valstybinį aerofotogeodezijos institutą, trejiems metams tapo vyriausiuoju jo inžinieriumi. Valstybinį aerofotogeodezijos institutą reorganizavus į UAB *Aerogeodezijos institutas*, R. Girkus dar dešimtmetį vadovavo techniniam skyriui. R. Girkaus asmeninės atsakomybės užduotimi išleisti pirmieji du bandomieji topografiniai žemėlapių lapai KAUNAS ir VILKIJA, kuriuos gerai įvertino amerikiečių kartografai ekspertai. Optimizuojant įstaigos struktūrą, R. Girkus tapo vyriausiuoju specialistu, atsakingu už geodezinį, fotogrametrinį ir kartografinį paveldą. Tuo pat metu keletą semestrų jis dėstė kartografiją Vilniaus Gedimino technikos universitete ir Lietuvos žemės ūkio universitete, parengė mokslinių ir mokslo populiarinimo publikacijų.

Ižymūs žmonės, turėję įtakos R. Girkaus asmenybei, jo darbinei veiklai, pomėgiams

R. Girkus – itin darbštus žmogus, plataus akiračio asmenybė. Savo aktualiuose rašiniuose jis geba aprėpti įvairias geodezijos, kartografijos, hidrologijos, toponimikos, paveldo sritis, visose palikdamas ryškų pėdsaką. Šiam teiginiui pritaršime, atidžiau analizuodami medžiagą, susijusią su Romo kūrybine veikla, nagrinėdami jo parašytus straipsnius, įvertindami

jubilato gyvenimo būdą. Skaitydamas R. Girkaus publikacijas, priešau prie išvados, kad jo specialybės pasirinkimui, vėliau – darbinei veiklai, kai kuriems pomėgiams ir charakterio bruožams nemažai įtakos galėjo turėti šie ižymūs žmonės: Stasys Vyžintas (1905–2002), doc. Jonas Deksnys (1904–1989), prof. Steponas Kolupaila (1892–1964) ir doc. Antanas Ražinskas (1925–2006).

Manau, Romui ką tik baigus geodezijos studijas ir pradėjus dirbti minėtame institute didžiausios įtakos jo darbui, pasirinktam gyvenimo būdai, pomėgiams turėjo Stasys Vyžintas. Dr. Gražina Kačerauskienė straipsnyje *Knygos, gimtosios kalbos ir gamtos mylėtojui Stasiui Vyžintui atminti* apie savo dėdę rašė: „Pasikliaudama savo atmintimi, garso įrašais, kitų prisiminimais, bandysiu papasakoti apie žmogų, kuris iš pirmo žvilgsnio gal ir neišsiskyrė iš daugelio, tačiau giliai savyje turėjo didelius dvasios turtus, kuriuos dosniai dalijo savo artimiesiems. Iš jo gyvenimo knygos dar daug kas galėtų pasimokyti. Jis buvo mąstytojas, idealistas, humanistas, dvasines žmogaus vertybes vertino aukščiau nei materialines. 1926 m. baigęs Kauno *Aušros* gimnaziją toliau mokytis negalėjo, dirbo raštininku, matematikos mokytoju. 1940 m. įstojo į Kauno universiteto Statybos fakultetą studijuoti geodeziją. 1943-aisiais vokiečiams uždarius universitetą, pradėjo dirbti matininku Rudaminos valsčiuje. Paskutinė jo darbovieta buvo Kaune – Sąjunginio aerogeodezinių tyrimų

instituto vakarų filialas (dabar – UAB *Aerogeodezijos institutas*), kuriame jis dirbo 34 metus“. Šiame straipsnyje autorė toliau nurodo, kad nuo 1964 m. su juo dirbęs Romualdas Girkus apie savo kolegą Stasį Vyžintą rašė: „Pagarbos jausmas jam kilo ne dėl amžiaus skirtumo, bet dėl jo gyvenimo būdo ir darbo kokybės. Ekspedicijos darbuotojams buvo mokama už atliktą darbo kiekį, tačiau Stasys nesivaikė lengvai uždirbamų pinigų. Darbą atlikdavo itin kruopščiai. Jo gyvenimo būdas buvo asketiškas – maudymasis nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens, nereiklumas maistui, apsiribojant beveik vien pienu, duona ir daržovėmis. Stasys nevergavo savo kūniui, prioritetą teikė protui ir dvasiai. Tuo laikotarpiu Latvijoje buvo daug apleistų vieniškių, kurių palėpėse buvo galima užtikti senų leidinių ir etnografinių dalykų. Laisvalaikiu jis daug skaitė ir lankydavo istorines, gamtos ir etnografines įžymybes. Ne kartą teko kartu nakvoti ir vakarojant išgirsti Stasio filosofines mintis apie gamtos Kūrėjo subtilumą ir gyvenimo tikslus. Jo mintys įstrigo pašamoneje, iškyla priešprieša vartotojiškai ir gamtai bei savo artimui negailestingai visuomenėi“. Manau, Romualdas iš S. Vyžinto paveldėjo jo gyvenimo būdą, laikydamasis jo gyvena ir dabar: yra optimistas, svaikata puiki, kaip ir Stasys, itin vertina žiemos sportą. Romas – didelis slidinėjimo sporto entuziastas, dar ir šiandien su

Laisvės sala nelaisvės vandenyne (2)

Pradžia Nr. 4

Tarybiškumo ten nebuvo nė kvapo

Grįžkime prie 1966 m. Kääriku vietovėje pusšimtis kilometrų nuo Tartu vykusios semiotikos vasaros mokyklos. Kaip tvirtina jos dalyvis Tomas Venclova, jo paties tolesniam likimui ta vasaros mokykla padarė labai didelę įtaką. Būtų įdomu pasiaiškinti: įtaka literatūrinei kūrybai, o gal veikiau mokslininko keliu to metu besirenkančiam asmeniui? Kol šio klausimo užduoti nepavyko, šių eilučių autorius gali pasinaudoti tegu ir santykinė laisve daryti savo išvadas. Suprantama, remiantis Venclovų muziejuje išsakytomis mintimis, autentiškais prisiminimais, kai kuriomis nuomonių sankirtomis.

Iškart pasakysime, kad tai buvo Likimo dovana, savotiškas virsmas jeigu ne pasaulėžiūroje ar Venclovos santykyje su to meto tikrove, tai vis dėlto vienas iš esmingų likiminių įvykių. Beje, ne vienintelis lūžis T. Venclovos gyvenime, nes būta ir antro, įvykusio beveik tuo pačiu metu. Akivaizdus pavirtinimas, kad už sėkmę atsakingos mūzos vienos nevaikšto. Sugrįžusio iš Estijos T. Venclovos Vilniuje laukė kitas ir ne mažesnis siurprizas. Pas savo bičiulius Ramūną ir Audronį Katilius Venclova rado iš Leningrado atvažiuosį poetą Josifą Brodskį. Išeitų, kad likimo deivė tuo pačiu metu padėjo Venclovai įsisukti į mokslininkų neabejotinai disidentinį ratą, o per Brodskį jis buvo įsuktas į ne mažiau įdomų poetų disidentų verpetą. Įdomiausia, kad tai vyko beveik tuo pačiu metu. Jeigu atsitiktinumas, tai labai įdomus ir beveik mistinis.

Juk ką reiškė į literatūrą, kalbos mokslą, tuo metu ir į mokslo populiarinimą pasukusiam Venclovai išvysti gyvą slavistikos mokslo „pusdievį“ profesorių Romaną Jakobsoną, atvykusį į tą vasaros mokyklą iš JAV? Pasak Venclovos, įspūdis, ko gero, toks pat, kaip fizikams, kurie tuo metu vedė nesibaigiančias diskusijas su lyrikais, vieną dieną savo būryje staiga išvysti Nilsą Borą, Heizenbergą ar patį Albertą Einšteiną. Slavistikoje irgi būta savų „einšteinų“. Kiti tos vasaros semiotikų mokyklos dalyviai taip pat buvo labai įdomios asmenybės ir gilūs mokslininkai, nors tuo metu mokslo pasaulyje dar ne tiek pagarsėję – jų žvaigždės metas dar buvo priešakyje.

Ir kas dar krito į akį T. Venclovai. Tie semiotikai vasaros mokykloje jautėsi kaip laisvos, nesuvaržyto intelekto asmenybės, elgėsi taip, tarsi tarybų valdžios šioje vietoje šeštojo pasaulio dalyje nė nebūtų. Bent jau jų moksliniuose pranešimuose, diskusijose ir visoje elgsenoje to „tarybiškumo“ nebuvo nė kvapo. Savo intelektines jėgas ir gyvenimus jie skyrė daug svarbesniam dalykui – mokslui, pamėgtai tyrinėjimų kryptims, o visa kita atrodė taip nerimta, kad net aptarinėti nebuvo jokio reikalo.

Bent kiek susidūrusiam su sovietine tikrove visa tai gali atrodyti kaip fantastinio pasaulio atspindys, bet turime autentiškus liudytojus, tad lieka arba sutikti, arba įrodyti, kad šito negalėjo būti, nes Sovietų Sąjungoje to būti negalėjo visiškai... Štai T. Venclova teigia, kad tokia laisvės sala nelaisvės vandenyne buvo, bent jau semiotikos mokslui gali būti taikoma. Galimas dalykas, kad

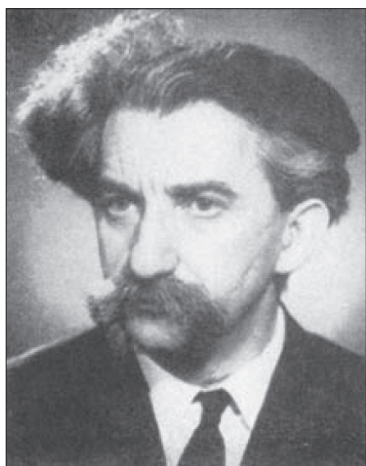
Profesorius Kęstutis Nastopka ir Tomas Venclova prisimena pirmuosius semiotikos žingsnius į Lietuvą

Nuo 1992 m. Vilniaus universitete veikia A. J. Greimo semiotikos ir literatūros tyrinėjimų centras, kurio vienas iš kūrėjų buvo prof. Kęstutis Nastopka. Vis dėlto su semiotika Lietuvoje pirmiausia susidurta per Jurijų Lotmaną ir Tartu semiotikos mokyklą. Ryšiai su J. Lotmanu buvo užmegzti anksčiau, negu su A. J. Greimu. Šmaikštaujant galima teigti, kad kelias į Paryžių vedė per Tartu, bent jau kai kuriems pirmiesiems semiotikos entuziastams iš Lietuvos.

Vasario 2 d. Venclovų namuose-muziejuje

panašiai buvo fizikos moksle, gal ir kai kuriuose kituose, bet šiuo atveju dėmesį telkiame į semiotiką.

Jurijus Lotmanas buvo seniausio semiotikos periodinio leidinio Sovietų Sąjungoje *Trudy po Znakovym Sistemam* iniciatorius, 1964–1998 m. žurnalas buvo leidžiamas Tartu universitete. Dirbdamas šiame universitete J. Lotmanas sukūrė savitą Tartu–Maskvos semiotikos mokyklą, kurios atstovais buvo tokios asmenybės kaip Borisas Uspenskis, Viačeslavas Ivanovas, Vladimiras Toporovas, Michailas Gasparovas, Aleksandras Piatigorskis ir daugelis kitų žymių ir originaliai mąščių mokslininkų. Šiandien juos vadiname originalios kultūros semiotikos teorijos kūrėjais. 1966 m. pasirodė J. Lotmano knyga *Vnutri mysliaščich mirov* (Mąstančių pasaulių viduje), kurioje buvo skirta vietos ir semiotikai (*Semiotičeskoje prostranstvo*, p. 164–175). J.

Prof. Jurijus Lotmanas – Tartu semiotikos mokyklos kūrėjas

Lotmanas su bendraminčiais sugebėjo pasiekti, kad jo organizuojamos semiotikų vasaros mokyklos vyktų, tiems reikalams sugebėdavo gauti ir šiek tiek lėšų. Svarbiausia, kad tose mokyklose buvo galima užsiimti tikru mokslu. Žodis tikru nereiškia, kad ten nebuvo ekscentriško ar net savaip ezoteriško mokslo. Intelektinė laisvė tuo ir skiriasi nuo perdėm ideologizuoto ir dogmatizuoto mokslo, kad laisvės ribos vis dėlto pakankamai lanksčios.

Nežinojimas jiems nebuvo kliūtis

Su koku intelektiniu bagažu T. Venclova ir N. Trauberg 1966 m. rugpjūtį važiavo į Kääriku semiotikų vasaros mokyklą? Kaip šiandien iš 44-erių metų nuotolio prisimena tą semiotikų sambūrį vienas iš jo dalyvių?

Tomas buvo jau dviejų mokslo populiarinimo knygų autorius: 1962 m. išėjo *Raketos, planetos ir mes*, 1965 m. – *Golemas, arba dirbtinis žmogus*. Reiškėsi ir literatūros tyrinėjimų baruose. Vis dėlto savo tuometinio asmeninio indelio T. Venclova nepervertina: važiavo į Estiją su dviem pranešimais, ant kurių buvo užrašyta po dvi pavardes, bet tai, – tvirtina Tomas, – buvo faktiškai Natalijos Trauberg-Čepaitienės parašyti pranešimai. D. Mitaitės monografijoje *Tomas Venclova: biografijos ir kūrybos ženklai* teigiama, kad tai pranešimas – *Dėl etninių sistemų tipologijos*. Ir tai buvo ne kas kita kaip akivaizdi krikščionybės propaganda, tuometės santvarkos požiūriu visiškai begėdiška. Antrasis pranešimas skirtas anglų rašytojo Gilberto Keito Čestertonio (Gilbert

vykęs diskusijų vakaras *Ženklių sistemų konfliktas. Semiotika TSRS: Tartu–Maskva–Vilnius* renginiodalyviai – prof. Tomas Venclova, prof. Kęstutis Nastopka ir literatūrologas, leidyklos *Baltos lankos* vadovas Saulius Žukas – atgaivino 44 metų senumo įvykius, kuriuos pravartu žinoti juk ne vien mokslo istorikams. Tuo labiau, jeigu į semiotikos teikiamas galimybes žvelgsime ne vien kaip į ženklių ir ženklių sistemų nagrinėjimą, bet kaip mus supančio pasaulio įvairiapusių tyrimus, prasmų ir prasmingumo paieškas.

Keith Chesterton, 1874–1936) poetikai nagrinėti. Šiame pranešime taip pat neapsieita be krikščionybės propagavimo jau vien todėl, kad Čestertonas buvo katalikiškas rašytojas. Pranešime šitai ne tik kad nebuvo mėginama užtušuoti, ar bent atsargiai apeiti, bet akivaizdžiai pabrėžiama aiškinant, kaip šio rašytojo pasaulėžiūra ir įsitikinimai santykinai su poetika. Suprantama, pranešimas išreiškė labiau Natalijos Trauberg nuostatas, o Venclova buvo tiesiog pakeleivis. Rašydama pranešimą, ant kurio atsirado ir Tomo pavardė, N. Trauberg mėgindavo savo bendraautorį įtraukti į jai rūpimas problemas, užduodavo vieną kitą klausimą, ką jis galvojęs apie vieną ar kitą dalyką. Kiek tie jo atsakymai ir mintys padėjo N. Trauberg, Tomas ir šiandien nedrįstų vertinti, o tuo metu jautėsi ne tiek pranešimų bendraautoris, kiek šios daugeliu atveju nepaprastos moters bendramintis.

Tomas prisipažįsta tame semiotikų sambūryje buvęs labiau klausytojas, negu aktyvus diskusijų dalyvis. Apskritai nelabai nuvokė, kas per paukštis yra ta semiotika. Šiuo požiūriu ne itin skyrėsi ir nuo kai kurių kitų tos vasaros mokyklos dalyvių, argi ne todėl vienas linksmuolis mestelėjo smagų ketureilį, visiems tos vasaros mokyklos dalyviams labai patikusį. Dvi eilutes pacituosime:

Собирались идиотики
Толковать о семиотике...
(Rinkosi idiotukai postringaut apie semiotiką).

Sveika saviironija rodo, kad tai buvo betarpiškas ir draugiškas mokslis

nis sambūris. Netrukdė ir tai, kad bent jau dauguma į tas vasaros mokyklas atvykusiųjų nelabai ir žinojo, kas yra ta semiotika. Išivaizdavo, kad tai būdas nagrinėti kitokias negu natūralioji kalba ženklių sistemas panašiais metodais, kuriais nagrinėjama kalba. Būtų gal ir visai neblogas paaiškinimas, jeigu būtų visiškai aišku, kokiais metodais reikia nagrinėti kalbą. Kitos ženklių sistemos, tokios kaip literatūra, dailė, mitologija, ritualai ir t. t. buvo dar labiau migloti dalykai. Nežinojimas nebuvo kliūtis siekti daugiau sužinoti. Jau tai, kad buvo galima pasiklausti gerokai daugiau išmanančių, ženklių sistemas tyrinijančių asmenybių buvo labai naudinga.

Kaip ir daugelyje konferencijų įdomiausia vykdavo netgi ne salėje, o aplink salę, kur žmonės betarpiškai bendrauja, aptarinėja jiems rūpimus dalykus. Kääriku užsimezgasius diskusijos toliau tęsdavosi Otepää miestelyje, kur vasaros mokyklos dalyvius traukdavo gal ne tiek ten esanti protestantiška bažnytelė, kiek restoranėlis, kuriame vyko mažai ką bendro su maldomis turintys dalykai. Tačiau semiotikos klausimai ir ten būdavo diskutuojami, gal net su dar didesniu įkarščiu, o tam tikras atsipalaidavimas vakarais po įtemptos dienos buvo visiškai suprantamas. Tokią pat betarpišką atmosferą T. Venclova tvirtina patyręs Valdo Adamkaus vasarvietėje Tabor Farma Mičigano valstijoje, kur vykdavo *Šviesos – Santaros* suvažiavimai, bet tai vyko gerokai vėliau, kai T. Venclova jau gyveno JAV.

Slavistikos metras pasaulyje ir Kääriku

Buvome užsiminę, kad tais metais į Kääriku atvyko ir ypatingas svečias iš JAV – Romanas Jakobsonas (1896–1982), Maskvos ir Prahos lingvistinių ratelių vadovas, pasaulinė slavistikos įžymybė, o gal ir šios tyrinėjimų krypties pirmasis asmuo. Daug nuveikė fonologijos, tipologinės kalbų klasifikacijos, semiotikos, stilistikos srityse. Mokslininkas, kuris nusipelnė, kad apie jį būtų pasakyta daugiau.

Gimęs Maskvoje, studijavo Maskvos universitete, kur 1915 m. įkūrė Maskvos lingvistinių būrelį. 1919 m. įkurta bendrija, tirianti poetinę kalbą. Nieko stabėtino, nes jaunystėje R. Jakobsonas rašė eilėraščius, buvo futuristinio sąjūdžio Rusijoje narys, pirmasis bent tarp futuristų įvedė į eilėraščius skaitvardžius. Neturintys prasmės žodžiai ir raidės būdavo naudojami tarsi kokie užkeikimai, bet skaičius ir jų sekas dėti į eilėraščius ligi tol niekam nebuvo šovę į galvą. O R. Jakobsonui šovė ir taip jis patvirtino toli gražu ne šaip poetu, bet poetu futuristu varda! To meto futuristų aplinka, kurioje sukiojosi R. Jakobsonas – tai Vladimiras Majakovskis, V. Chlebnikovas, A. Kručionychas, Lilia Brik ir jos vyras Osipas Brik. Visai nebloga kompanija. Jeigu rašytume apie V. Majakovskį, būtina paminėtume meilės trikampį (jos vyras), išplėtotume pasakojimą apie pačią didžiausią poetą aistrą ir dėl jos tekusius sunkiausius jo gyvenimo išbandymus. Poetų kančios išsilieja eilėmis. Deja, atrodytų labai stiprus ir vitališkas poetas 1930 m. balandžio 12-ąją padėjo paskutinį tašką – pasitraukė iš gyvenimo.

Vis dėlto rašome ne apie poetų

DISKUTUOJAME

■ Atkelta iš 1 p.

Nors straipsnyje *Upes naudojant energetikai...* bandoma neigti akivaizdžius faktus, galėtumėte įsitikinti šio teiginio teisingumu – pakanka antrą vasaros pusę, kai eutrofizacijos procesai itin suaktyvėja, važiuojant Vilniaus–Kauno autostrada stabtelėti prie garsiojo Bajorkiemio ir paėjėti keliasdešimt metrų link Kauno marių. Jau leidžiantis šlaitu neišvengiamai pajusite dvoką ir suprasite, kodėl anksčiau čia gausiai lankomi įvairūs rekreaciniai įrenginiai liūdnei stypso nebesulaukdami lankytojų. Nėra abejonių, kad prie Kauno marių eutrofizacijos procesų pagreitinimo prisidėjo ir Kruonio HAE, kai dėl ryškių kasdieninių vandens lygio svyravimų dugno dumblė susikaupusios teršiančios medžiagos vėl pakeliamos į vandenį.

Kitos, daugvėsnės, tačiau jau daugiau nei 60 metų senumo idėjos, kurios mūsų hidroenergetikų laikomos itin sektinu pavyzdžiu, – 1951 m. Maskvoje parengtas Lietuvos gamtos pertvarkymo projektas, numatęs paskandinti kelis šimtus kv. km miškų, pievų, dirbamų žemių, sodybų, gyvenviečių ir hidroelektrinių kaskadas įrengti ant Nemuno, o po to ir ant kitų Lietuvos upių. Cituoju šio projekto oficialų vertinimą, kurį prof. P. Punys pateikė viename savo straipsnių, skirtų Nemuno HE kaskadai: „**Nereikia tirti Nemuno išnaudojimo schemos patikslinimo ar naujo laiptavimo. Tai buvo patikimai padaryta Maskvos Hidroprojekto ir kituose darbuose. Ji iš esmės nesikeis.**“ Paminėtina, kad Jurbarko hidroelektrinė, kuriai įrengti būtų reikėję užtvindyti beveik 100 kv. km, t. y. beveik dvigubai daugiau nei statant Kauno HE, o įrengtoji galia būtų buvusi tik 10 MW didesnė, matyt, ir patiems hidroenergetikams pasirodė pasibaisėtina, todėl dabar vietoj Jurbarko HE siūloma pastatyti net 5 mažesnes HE, bet principas tas pats – gink Dieve, nė metro natūralios upės vagos. Dėl P. Punio ir B. Ruplio pateiktų aiškinimų apie neva pateiktą klaidinančią informaciją ir išvadas, noriu pasakyti, kad straipsnyje *Gyvenimas harmonijoje su gamta* pateikti skaičiai ir faktai pagrįsti oficialiais duomenimis, galima paklauda neviršija 10–15 proc. Vertėtų atidžiau perskaityti, kas parašyta, ir nesistengti dirbtinai painioti skirtingų dalykų ir sąvokų. Kai kalbama apie mažųjų hidroelektrinių užliejamus plotus, negalima remtis Kauno marių ne visai teisingais duomenimis ir dar bandyti klaidinamai ekstrapoliuoti juos mažosioms hidroelektrinėms. Pagal Aplinkos apsaugos agentūros pateikiamus duomenis (kurie prieinami visiems), vidutinis mažųjų hidroelektrinių tvenkinio plotas – daugiau nei 90 ha. Atmetus užtvindyti ežerų ir upių vagų plotus, vidutinis papildomai užtvindomas plotas – beveik 60 ha. Lyginant biomasės energetinį potencialą iš ploto vieneto su mažųjų HE užlieto ploto energijos produkcija, straipsnyje *Upes naudojant energetikai...* bandoma viską supainioti, o vertinant šiaudų energetinį potencialą, mūsų minimas vienas procentas visų Lietuvos ūkiuose susidarantių šiaudų painiojamas su vienu procentu nepanaudojamų šiaudų ir lyginama ne su vidutine, o su keturis kartus galingesne nei vidutinė mažąja hidroelektrine.

Pridurtina, kad tyrimai vykdomi su daugiamečiais žoliniais augalais. Čekijos ir kitų šalių patirtis rodo, kad pritaikius pažangią agrotechniką, užauginamos biomasės energetinis potencialas gali beveik dvigubai viršyti trumpos rotacijos sumedėjusių augalų energetinį potencialą. Tada iš 1 hektare per metus susiformuojančios biomasės bus galima gauti ne 2–3, o 3–4 kartus daugiau energijos nei iš lygumų kraštuose užtvindomų plotų.

Pridurtina, kad tyrimai vykdomi su daugiamečiais žoliniais augalais. Čekijos ir kitų šalių patirtis rodo, kad pritaikius pažangią agrotechniką, užauginamos biomasės energetinis potencialas gali beveik dvigubai viršyti trumpos rotacijos sumedėjusių augalų energetinį potencialą. Tada iš 1 hektare per metus susiformuojančios biomasės bus galima gauti ne 2–3, o 3–4 kartus daugiau energijos nei iš lygumų kraštuose užtvindomų plotų.

Visu greičiu į praeitį

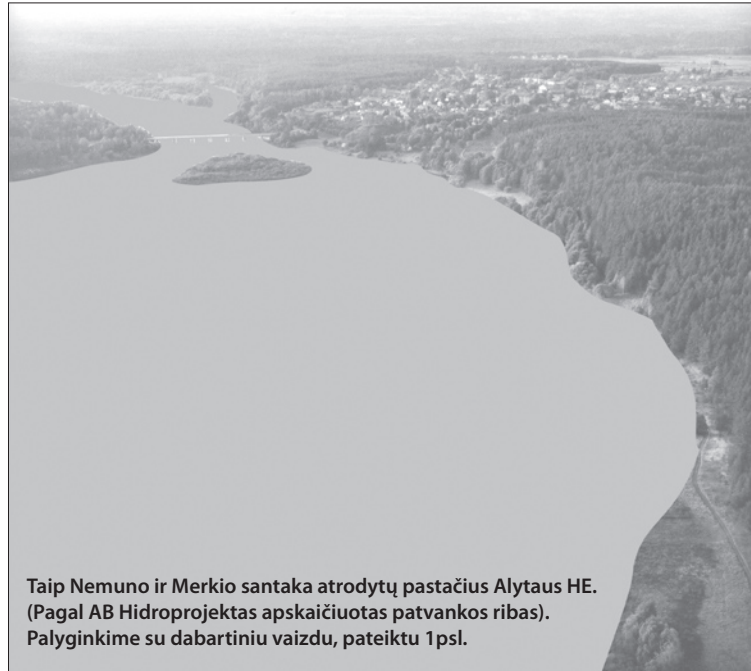
Negi bandysime grįžti prie socialistinių gamtos pertvarkymo planų?

Kita vertus, jei būtų atvirksčiai, ir norint gauti tą patį energijos kiekį kaip iš užtvindyto hektaro, energetinėmis planacijomis reikėtų apželdinti 2–3 kartus didesnę plotą nei jis užtvindomas statant hidroelektrines, valstybiniu požiūriu vis tiek būtų naudingiau apleistose žemėse veisti energetinius želdinius nei skandinti žemę, kurios ne taip jau daug turime. Kai kurios nedidelės šalys, pavyzdžiui, Olandija skyrė daug lėšų ir darbo, kad atsikotytų sausumą iš vandens.

Skaitant hidroenergetikų pateikiamus argumentus visada stebina jų pastangos lyginti nepalyginamus dalykus ir nekreipti dėmesio į tai, kad Lietuva – tipingas lygumų kraštas. Pagal reljefo aukščių skirtumus Europos Sąjungoje esame antra šalis po Olandijos, o Danijoje aukščiausias reljefo taškas daugiau nei dvigubai aukštesnis nei Lietuvoje. Todėl aptariamame P. Punio ir B. Ruplio straipsnyje pateikiami tokių kalnuotų šalių kaip Rumunija ar Bulgarija pavyzdžiai ir Dunojaus lyginimas su ramiai per lygumas sruvenančiu Nemunu skamba taip pat nepadoriai, kaip ir bandymai remtis prieš šimtą metų išsakytomis tegul ir labai gerbiamų žmonių mintimis. Kitas hidroenergetikų dar neseniai labai dažnai naudotas argumentas – propaguojant 1951 m. Maskvoje parengtus hidroelektrinių kaskados ant Nemuno planus remtis Dauguvos užtvankų patirtimi. Tik pateikus išsamius skaičiavimus ir įrodžius, kad dėl specifinių geomorfologinių sąlygų ant Dauguvos pastatytos hidroelektrinės tam pačiam energijos kiekiui gauti užtvindo 12 kartų mažesnę plotą, šis argumentas daugiau nebenaudojamas.

Keistokai atrodo ir ypatingos hidroenergetikų simpatijos prieš šimtą metų sukonstruotoms V. Kaplano hidroturbinoms. Šios turbinos iš tiesų yra daug efektyvesnės už paprastas propelerines hidroturbinas ir gali išnaudoti kur kas platesnį nuotėkio diapazoną. Tačiau lygumų sąlygomis, kai pasibaigus pavasariniam potvyniui mažųjų upių nuotėkis yra itin menkas, net ir šios turbinos pratekančio vandens režimu efektyviai dirbti jau nebegali. Todėl tenka naudoti tiesiog barbariškus gamtos atžvilgiu šių turbinų eksploatavimo būdus, kai iki trijų ketvirtadalių paros vandenį tenka kaupti tvenkiniuose ir upės vaga žemiau tvenkios tiesiog lieka beveik sausa. Kaip rodo ekspertų vertinimai, panaudojant modernesnes hidroturbinas, kurių darbui pakanka mažesnio vandens slėgio, daugumos šiuo metu Lietuvoje veikiančių mažųjų HE efektyvumą būtų galima padidinti 1,5–1,7 karto, kartu sumažinant ir neigiamą poveikį upių ekosistemoms. Neatsitiktinai parengtuose upių baseinų valdymo planuose hidroturbinų modernizavimas numatytas kaip viena aktualiausių priemonių hidroenergetikos efektyvumui padidinti.

Graudžiai atrodo kolegų iš LŽŪU Vandens ūkio fakulteto bandymas ironizuoti biokuro deginimo galimybes, aiškinant, kad šis procesas nepadarė jokios pažangos nuo akmens amžiaus. Kaip inžinerinį išsilavinimą turintys žmonės jie lyg ir turėtų žinoti, kad net lyginant su praėjusio amžiaus pradžia, biokuro deginimo efektyvumas padidėjo apie tris kartus. Jei deginant malkas senovinėje kaimo krosnyje naudingo veikimo koeficientas – apie 0,35, tai sukonstravus

Taip Nemuno ir Merkio santaka atrodytų pastačius Alytaus HE. (Pagal AB Hidroprojekto apskaičiuotą patvankos ribas). Palyginkime su dabartiniu vaizdu, pateiktu 1psl.

vaadinamuosius antrinio degimo katilus, veikiančius dujų generavimo principu, naudingo veikimo koeficientas padidėjo dvigubai. Tokie katilai jau seniai gaminami ir plačiai naudojami Lietuvoje. O kogeneracinėse biologinių kurų deginančiose jėgainėse pasiekiamas 0,9 ir net 0,95 naudingo veikimo koeficientas.

Straipsnyje *Upes naudojant energetikai...* bandoma paneigti ir planuotos Alytaus HE itin didelį poveikį Merkio žemupiu. Beveik visi Lietuvos žmonės žino, kad Merkio ir Nemuno santaka – vienas įspūdingiausių Lietuvos gamtos kampelių, šios vietos nuotrauka neišvengiamai puošia daugumos leidinių apie Lietuvos gamtos grožį puslapius, įskaitant palyginti neseniai išleistą garsųjį M. Jovaišos albumą *Neregėta Lietuva*.

Prof. P. Punys iš dalies teisingas – Merkinės kalva iš tiesų neatsidurtų po vandeniu, bet paguoda iš to nedidelė, nes įspūdingas Merkio žemupio slėnis pavirstų sekliu bala. Pastačius šią užtvanką, be Merkio žemupio, būtų patvindyta dalis Vidzgirio ir Balkasodžio botaninių draustinių ir nemaža dalis Dzūkijos nacionalinio parko, o tai Saugomų teritorijų įstatyme griežtai uždrausta. Parengtuose poveikio aplinkai vertinimo dokumentuose (vadovas Alvydas Žibas, LŽŪU Vandens ūkio fakultetas) jau padarytos išvados apie nereikšmingą šios užtvankos poveikį aplinkai. Laimei, priimtos Vandens įstatymo pataisos neleido šio projekto įgyvendinti.

Keistai skamba ir apsimestiniai hidroenergetikų nuogaštavimai apie neva didelį *Gazprom* džiaugsmą dėl stabdomų hidroenergetikos plėtros Lietuvoje planų. Būtina paaiškinti, kad elektros pavidalu sunaudojama energija bendrame Lietuvos galutinės energijos balanse sudaro tik 15,8 procento. Realizavus net juodžiausius hidroenergetikų planus ir nepalikus nepatvenktos nė vienos bent kiek vandeningesnės Lietuvos upės, bendras hidroenergetikos indėlis į elektros gamybą galėtų pasiekti 10–12 proc., t. y. prie dabartinių 3 proc., kuriuos gamina Kauno HE ir 84 mažosios HE, prisidėtų 7–9 proc. elektros energijos. Vadinasi, ši papildoma energija bendrame Lietuvoje sunaudojamos energijos balanse sudarytų viso labo 1,2–1,5 procento.

Kur kas labiau *Gazprom* turėtų jaudintis dėl Lietuvos planų iki 2020 m. deginant biologinių kurų pagaminti 60 proc.

šilumos energijos kartu pagaminant ir nemažai elektros energijos, arba įrengti 1000 MW galios sausumos ir jūrinių vėjo jėgainių. Jei dar pridėtume planus, kad transporto kuro balanse atsinaujinantys ištekliai (biodyzelinas ir biotanolis) iki 2020 m. turės sudaryti 15–20 proc., bendras atsinaujinančių energijos išteklių (be hidroenergetikos plėtros) indėlis bendrame sunaudojamos energijos balanse 2020 m. sudarytų daugiau nei 30 procentų. Neabejoju, kad dauguma Lietuvos žmonių sutiks, kad sunaikinti visas dar likusias natūralias Lietuvos upes ir užtvindyti šimtus kvadratinį kilometrų išskirtine biologine įvairove ir ekologine bei kultūrine verte pasižyminčių upių slėnių tam, kad pagamintume 1,2–1,5 proc. mums reikalingos energijos, būtų visiškai su darnaus vystymosi idėjomis nederantis sprendimas.

Taip pat primintina, kad pagrindinė darnaus vystymosi nuostata, nusakanti darnią ekologijos ir aplinkos sektorių sąveiką – ekologinio efektyvumo principas. Jo esmė tokia – „iš mažiau pagaminti daugiau“. Vadinasi, pasirenkant būdus numatomai naudai pasiekti, pirmenybė turi būti teikiama kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai darantiems, tai yra kuo taupiau gamtos išteklius naudojančioms ir kuo mažiau aplinką teršiančioms gamybos būdams. ES teisėje, kalbant apie galimą poveikį gamtinei aplinkai (*Bendroji vandens politikos direktyva, Ūkinės veiklos reglamentavimas „Natura-2000“ teritorijose ir pan.*), efektyvumo principui įgyvendinti reikalaujama pasirinkti mažiausią neigiamą poveikį aplinkai darančią alternatyvą, o kalbant apie vandens telkinių fizinių parametrų keitimą (užtvankų statybą), be kitų griežtų sąlygų, nurodoma, kad fizinių vandens telkinio parametrų pakeitimas galimas tik tada, kai nėra jokių kitų aplinkosauginių požiūriu palankesnių ir techniškai įmanomų bei finansiskai pateisinamų alternatyvų pasiekti tai pačiai naudai, kurią atneštų planuojami vandens telkinio fizinių charakteristikų pakeitimai.

Todėl ES šalyse sparčiausiai vyksta vėjo energetikos ir energetinių plantacijų plėtra, numatoma vis didesnę dėmesį skirti saulės, geoterminei energijai, o hidroenergetika yra vienintelis atsinaujinančios energijos sektorius, kuriame dėl didelio poveikio aplinkai ir Bendrosios vandens politikos apribojimų pastaraisiais me-

tais fiksuojamas neigiamas prieaugis, o lygumų sąlygomis užtvankos jau seniai nebestatomos. Pavyzdžiui, Vokietijoje dar prieš 10 metų hidroenergetika sudarė per du trečdalius iš atsinaujinančių energijos šaltinių pagaminamos energijos, o dabar, nors dar yra nemažai nepatvenktų didelį energetinį potencialą turinčių kalnų upių, ši dalis tesiekia 15 procentų. Panašios tendencijos ir daugelyje ES šalių. Lietuvoje pastaraisiais metais taip pat fiksuojami analogiški pokyčiai. Jei dar prieš penkerius metus beveik visa elektros energija iš atsinaujinančių energijos šaltinių buvo pagaminama hidroelektrinėse (daugiausia Kauno HE), dabar ši dalis sudaro mažiau nei pusę (46,8 proc.), o 2020 m. pagal parengtą Nacionalinį atsinaujinančių išteklių plėtros planą sudarys tik 14,2 procento. Žodžiu, gana sparčiai artėjame prie civilizuočių šalių rodiklių.

Ekologinio efektyvumo principo požiūriu, keistai atrodo hidroenergetikų argumentai, kad visos atsinaujinančių energijos šaltinių rūšys turi vienodas teises ir turi būti vienodai plėtojamos. Teises, be abejo, turi, bet toms teisėms realizuoti dar reikia ir tinkamų gamtinių sąlygų. Pažiūrėjus į kitų šalių patirtį nesunku suprasti, kodėl, pavyzdžiui, Norvegijoje tarp atsinaujinančių elektros šaltinių vyrauja hidroenergetika, o Danijoje – vėjo jėgainių tiekiamą energiją (šiuo metu bendra vėjo jėgainių įrengtoji galia šioje šalyje jau viršijo 3200 MW). Juk Norvegija – kalnuota šalis, o Danijai, kaip ir Lietuvai, būdingas lygus reljefas.

Taip pat komentuotini prof. P. Punio argumentai, kad neleidus statyti hidroelektrinės ant Neries, *Achema* dabar stato 22 MW kogeneracinę dujų jėgainę, o neleidus užtvankų kaskadų įrengti ant Neries ir Nemuno, *Achema* priversta trąšas gabenti sausumos transportu ir todėl labai teršiamas oras.

Dėl *Achemos* statomos 22 MW dujų jėgainės visų pirma pasakytina, kad tokios jėgainės pagaminama elektra – menkas lašas *Achemos* energetinių poreikių jūroje, be to, Bronislovas Lubys, kaip atsinaujinančios energetikos entuziastas, vietoj dujų jėgainės puikiai galėjo pastatyti dar vieną vėjo jėgainių parką arba biologiniu kuru kūrenamą kogeneracinę elektrinę. Kalbant apie sunkių krovinių gabenimą, būtina žinoti, kad poveikio aplinkai požiūriu krovinių pervežimai geležinkeliu beveik prilygsta vandens transportui, o geležinkelio liniją elektrifikavus ji net efektyvesnė, jau nekalbant apie tokį atvejį, kai ateityje traukiniai galės naudoti elektrą iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Kroviniai laivai, kaip žinoma, nėra varomi vėju, o mazuto deginimas – viena taršiausių technologijų. Tuo labiau, kad geležinkelio linijos jau seniai nutiestos, o norint sudaryti galimybę plukdyti Nerimi ir Nemunu stambaus gabarito krovinius, būtina ant jų pastatyti užtvankų kaskadas, paversti šį ypatingą mūsų gamtos ir kultūros paveldą susisiekiančių technologinių tvenkinių virtinę, visiškai ir galutinai užblokuoti migruojančių žuvų galimybes patekti į savo nerštavietes, paskandinti išskirtine biologine įvairove pasižyminčius jų slėnius ir sukurti daugybę kitų ekologinių problemų.

Bus daugiau

Vilniuje, Poeto dvasinės augimvietės mieste

Taraso Ševčenkos gimtadieniui

Iškilminga daina, perauganti į rūsčią giesmę „Reve ta stogne Dnibr shirokiy“ (Platusis Dniepras šniokščia užia) kovo 9 d. skambėjo prie Taraso Ševčenkos (1814–1861) atminimo lentos Vilniaus universiteto Bibliotekos kieme priešais centrinius Alma Mater rūmus. Apnuogintomis galvomis, susikaupusiais veidais giedojo Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariai, Ukrainos ambasados darbuotojai. Pritarė arba bent pagarbą šiam ritualui išreiškė atėję lietuviai. Ukrainos nepriklausomybės ir laisvės pranašo Taraso Ševčenkos žodžiai sujūdino plataus Dniepro vandenį, išjudino laisvės siekiam ukrainiečių tautą.

Ar ne panašų jaudulį ir visą kūną permelkiantį jausmą išgyvename ir mes, lietuviai, kai Maironio žodžiais ir Juozo Naujalio muzika atliekama

„Graži tu, mano brangi tėvyne, šalis, kur miega kapuos didvyriai...“

1920 m. rinkinyje Pavasario balsai išspausdintas Maironio eilėraštis *Lietuva brangi* mums yra nepalyginamai daugiau negu vien tik poezija. Tuose posmuose randame tautos ir savo pačių savastį, įprasminimą tautos bendruomeniškumo jausmą, rišančią kiekvieną

Taraso Ševčenkos autoportretas 1845 m.; graviūra sukurta 1860 m.

lietuvių su Tėvynės istorine praeitimi ir nepakartojama jos gamta. Dangaus mėlynę organiškai susieti su miegančiais kapuos didvyriais, istorinį laiką su geografinės erdvės koordinatėmis – visa tai įprasminimą Dievuje pajėgus tik didelis poetas. Vargu ar kitų tautų vertintojai gali pajusti tą kiekvieną lietuvių permelkiantį jausmą ir visus subtilius niuansus, kai jis girdi kompozitoriaus Juozo Naujalio muzikoje įprasminimus Maironio žodžius. Tai lietuviškosios tapatybės išraiška, lygiai kaip ukrainietiš-

Taraso Ševčenkos gimtadienį pažymėjo Ukrainos Respublikos ambasados darbuotojai, Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariai ir vilniečiai, kuriems rūpi didžiojo Poeto atminimas

koji tapatybė atranda save T. Ševčenkos poetiniuose posmuose.

T. Ševčenkos poezijos žingsniai į Lietuvą

Eilėraščių *Platusis Dniepras šniokščia užia* T. Ševčenka parašė gyvendamas Peterburge 1837 m., kai jam buvo 23 metai. Prieš tai buvo jo Vilniuje gyventasis laikotarpis (1829–1831 m.). Tai gera proga prisiminti minint poeto, dailininko ir mąstytojo Taraso Ševčenkos 196-ąjį gimtadienį. Data neapvali, tačiau Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje gražiai paminėta. Šia proga surengtoje parodoje *Tarasas Ševčenka ir Lietuva* buvo pristatyti leidiniai iš Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos ir Vilniaus universiteto bibliotekos fondų ukrainiečių, rusų kalbomis, taip pat ir poeto kūrinių vertimai į lietuvių kalbą.

Pristatant T. Ševčenkos knygų parodą dalyvavo J. E. Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Ihor Prokopčuk, kiti atsakingi ambasados pareigūnai, Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė Natalija Šertvytienė, poetas Vladas Braziūnas, kuriam už ukrainiečių poezijos vertimus 2002 m. paskirta Taraso Ševčenkos (bendro Lietuvos ir Ukrainos) fondo premija, Lietuvių ir ukrainiečių istorikų asociacijos prezidentė dr. Aldona Vasiliauskienė ir kiti vilniečiai, kuriems brangus T. Ševčenkos vardas.

VU bibliotekos direktoriaus pava-

duotoja informacinei ir kultūros paveldo veiklai doc. dr. Marija Prokopčik apibūdino parodą, pristatė svarbiausias ekspozicijos knygas.

Pirmieji T. Ševčenkos kūrinių vertimai Lietuvoje dienos šviesą išvydo Vladislavo Syrokomlės pastangomis. 1861 m. Vilniuje jis išleido į lenkų kalbą išverstą T. Ševčenkos eilėraščių rinktinę *Kobzarius*. Ši pirmoji T. Ševčenkos knygelė pasirodė 1840 m. Peterburge, sujaukino ne tik Ukrainą, bet ir demokratinę Rusiją. Parodoje tą knygelę buvo galima išvysti, kaip ir V. Syrokomlės vertimo į lenkų kalbą faksimilę bei lietuvių autorių vertimus.

Pirmieji T. Ševčenkos kūrinių lietuvių kalba pasirodė 1885 m. *Aušroje*, 1886 m. *Nemuno sarge*, 1887 m. *Lietuviškajame balse*. Juose išspausdinti aušrininko Juozo Andziulaičio-Kalnėno (1864–1916) T. Ševčenkos eilėraščių vertimai ir sekimai. J. Andziulaitis-Kalnėnas išvertė balades *Ieva*, *Dvi ieivos*, *Nuskendėlė*, *Undinos*. 1883 m. Garliavoje, kur mokytojavo ir gyveno J. Andziulaitis-Kalnėnas, susibūrė T.

Ševčenkos kūrybos mylėtojų draugija, kurioje be Andziulaičio-Kalnėno reikėsi Jonas Mačys-Kėkštas, Ksaveras Sakalauskas-Vanagėlis ir kiti.

Žymiu ukrainiečių Kobzarius kūrybos populiarintoju XX a. tapo Liudas Gira. 1912 m. Seinuose jis išleido *Taraso Ševčenkos eilių vainikėlį*, spausdino pirmąsias T. Ševčenkos gyvenimo ir veiklos apžvalgas lietuviškojo spaudoje. Pirmą kartą T. Ševčenkos atminimas viešai Lietuvoje buvo pagerbtas 1914 m., kai buvo minimos poeto 100-osios gimimo metinės. Šį renginį organizavo Julija Žymantienė-Žemaitė.

Žymiausias T. Ševčenkos kūrybos populiarintojais ir propaguotojais Lietuvoje be Liudo Girus tapo Vincas Mykolaitis-Putinas, Antanas Venclova, Eduardas Mieželaitis, Aleksys Churginas. Pastarasis buvo ir pagarsėjusio eilėraščio *Platusis Dniepras šniokščia užia* vertėjas į lietuvių kalbą.

Pėdos Vilniuje

Vien knygomis ir spaudiniais neapsiriboja Taraso Ševčenkos įmintos pė-

dos Lietuvoje. Kiekvienas savo miestą gerbiantis vilnietis primins, kad 1829–1831 m. T. Ševčenka gyveno Vilniuje kaip Vilniaus generalgubernatoriaus A. Rimskio-Korsakovo adjutanto Pavlo Engelharto (Engelhardt) patarnautojas (kazokėlis). Apie tai *Mokslo Lietuvai* duotame interviu gan išsamiai yra pasakojęs Ukrainos MA narys korespondentas prof. Anatolijus Nepokupnas (*Mokslo Lietuva*, 2002 m. Nr. 20 (266)), jam amžiną atilsį.

1985 m. A. Nepokupnas nustatė, kad Vilniuje T. Ševčenka yra gyvenęs dviejuose namuose – Pilies g. 10 (dabar restoranas) ir Didžioji g. 23 (dabar Lenkų instituto patalpos).

Ką žinome apie penkiolikmetį Tarasą Ševčenką, atvykusį į Vilnių 1829 m. rudenį? Žinome, kad Vilniuje išryškėjo jaunuolio gabumai, pirmiausia kaip dailininko. Maža buvo išryškėti, reikėjo juos įtvirtinti, pačiam Tarasui išsikvoti tam tikrą pripažinimą pirmiausia savo šeiminiuko P. Engelharto akyse. Deja, tai buvo ne taip paprasta.

1829 m. gruodžio 6 d. ponas užtiko savo kazokėlių piešiantį žvakės šviesoje ir už tai griežtai nubaudė. Matyt, šis įvykis ir bausmė giliai įsirėžė į T. Ševčenkos atmintį. 1860 m. išleistoje *Autobiografijoje* jis tą faktą aprašė, tiksliai užfiksavęs ir dieną. Prabėgus 30 metų nuo aprašyto įvykio prisiminti, kai visoje *Autobiografijoje* paminėjo tik savo gimimo datą, išpirkimo iš baudžiosios, tremties ir grįžimo iš tremties datas, vadinas, tam įvykiui suteikti ypatingos reikšmės. Gal tai ir buvo savotiško dvasinio lūžio momentas jo gyvenime.

Gaila, kad nesužinosime P. Engelharto motyvų, kai jis baudė savo kazokėlių – juk tikriausiai ne dėl deginamos žvakės. Gal pamoka už drausmės pažeidimą? Tiesą slepia nežinomybė, nors tolesni Vilniaus įvykiai pažymėti keliais šviesos blyksniais. Vilniuje T. Ševčenka nutapė moters biusto kopiją ir užrašė „1930 metai. Piešė Taras Ševčenka“. Tai ankstyviausias iš jo išlikusių piešinių.

P. Engelhartas buvo išsilavinusi ir meniškai išprususi amsenybė, ku-

■ Nukelta į 7 p.

Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje surengta Taraso Ševčenkos knygų paroda

ASMENYBĖ

Svėdasuose pagerbti literatūros klasikai

Vytautas RIMŠA

Svėdasiečių draugijos „Alaušas“ Tarybos narys

A nykščių rajono Svėdasų seniūnijos gyventojai nuo seno itin daug dėmesio skiria savo kraštiečių ir kitų mūsų rašytojų kūrybai, jų atminimui įamžinti, kuria ir puoselėja savas literatūrinės tradicijas.

Sunkiais karo ir pokario metais Svėdasų valsčiaus bendruomenė miestelio aikštėje išsaugojo žymiam savo kraštiečiui, lietuvių literatūros klasikui, švietėjui, Vytauto Didžiojo universiteto docentui, kanauninkui Juozui Tumo-Vaižgantui 1937 m. pastatytą paminklą, jo vardu yra pavadinę svarbiausią miestelio gatvę, o prieš 20 metų šį vardą, ilgai draustą tarybinės valdžios, vėl grąžino Svėdasų gimnazijai. Miestelio centre atminimo lenta pažymėtas namas, kuriame gimė ir augo žinoma prieškarinio metų rašytoja Bronė Buivydaitė, tarpukario Lietuvoje savo kūrinius pasirašinėjusi Tyrų Dukters slapyvardžiu. Čia saugomas ir kitų šio krašto rašytojų – Stepo Zobarsko, poeto, prozininko ir dramaturgo Vlado Baleišio, čia dirbusio etnografo, kunigo ir poeto Liudviko Adomo Jucevičiaus, kitų visuomenės veikėjų atminimas.

Svėdasuose literatūrinis gyvenimas verda ir dabar. Atkūrus Nepriklausomybę, svėdasiečiai susibūrė į visuomenines organizacijas ir su užsidegimu tėviškėje ėmė plėtoti tautinę, kultūrinę ir edukacinę veiklą. Buvo įsteigta Svėdasų televizija, ėmė veikti Lietuvos šaulių sąjungos ir Lietuvos pagražinti draugijos skyriai, atidarytas Bendruomenės centras, Jaunimo kultūros ir paramos centras *Versmė*. Gyventojai, vedini literatūrinio intereso, susibūrė į klubus: *Sietuva* (seniūnijos ir mokyklos literatai), *Tiesos ieškokime drauge* (diskusijų mėgėjai), *Šypsenėlė* (vaikai), *Euroseptikai* (globalizacijos kritikai ir lietuviškų tradicijų šalininkai), *Medžio drožėjai* (liaudies meno puoselėtojai), *Pragiedruliai* (Vaižganto kūrybos mylėtojai ir populiariautojai) ir kt.

Ši veikla davė vaisių. Iškiliai paminėtos miestelio įkūrimo 500 ir 505-osios metinės, pastatyti keli paminkliniai kopyltulpiniai, sukurta vėliava ir herbas, Juozo Tumo-Vaižganto gimtinėje atnaujintas muziejus, išleisti keli laikraščio *Alaušo varpas* numeriai. Pastarajam uždarius, 2006 m. pradėtas leisti naujas laikraštis *Pragiedrulių žemė*. Nuo 1991 m. Svėdasuose kasmet vyksta tradiciniai *Vaižganto skaitymai*, išleisti trys jaunųjų vietos literatų poezijos rinkiniai, rengiami jaunųjų literatų konkursai Karolio Širvinsko premijai gauti, jiems remti įsteigtas paramos fondas *Baltasis balandis* (vadovė Aldona Širvinskienė).

Lietuvos rašytojų ir žurnalistų są-

jungoms įsteigus 2002 m. Vaižganto premiją, jau devynis kartus iš eilės (pirmuosius dvejus metus ceremonias vyko Vilniuje) laureatams ji teikiama rašytojo gimtinėje. Nemažai prie šių darbų geranoriškai yra prisidėję ir kitur gyvenantys kraštiečiai. Tarp jų – doc. dr. Juozas Lapienis, doc. dr. Romualdas Šimkūnas, dr. Rimantė Matlašaitienė-Grižaitė, ekonomistė Danutė Kindurytė-Peželiene, Svėdasiečių draugijos *Alaušas* tarybos nariai – Algimantas Indriūnas, Edmundas Baliukas, Vytautas Bublys, Vytautas Rimša ir daug kitų. Svėdasuose neseniai surengtas ir pirmasis draugijos *Alaušas* narių suvažiavimas, išrinkta nauja draugijos taryba.

Vis dėlto didžiausias iki tol literatūrinis renginys savo užmojais, programa ir dalyvių skaičiumi Svėdasuose ir rašytojo Juozo Tumo-Vaižganto gimtinėje Malaišių kaime įvyko per tradicinį šio krašto Mykolinų kermošių (2009 m. rugsėjį). Svarbiausi organizatoriai – Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungos, Anykščių rajono savivaldybė, *Lietuvai pagražinti* draugija ir jos vietinis skyrius, Svėdasų seniūnija, viešoji miestelio biblioteka ir Kultūros namai, J. Tumo-Vaižganto gimnazija, Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejus, Svėdasų bendruomenė, Vaižgantiečių klubo *Pragiedrulys* asociacija ir kt.

Svėdasiečiai sako, kad Vaižganto gimtinė seniai buvo tokį didelį literatūros gerbėjų sambūrį regėjusi. Šį kartą rinkosi žmonės ne tik Vaižganto prisiminti, bet ir pasveikinti naujo Vaižganto premijos laureato, garbus mūsų tautos poeto Justino Marcinkevičiaus, besirengiančio sutikti neeilinį savo gimtadienį, seniai tapusio visuomenėje lietuvių tautos sąžinės ir garbės simboliu. Į šventę atvyko svečių iš Anykščių, Kupiškio, Rokiškio, Utenos ir kitų Aukštaitijos rajonų, o iš Kauno ir Vilniaus miestų – net keli rašytojų, žurnalistų, artistų ir kitų garbių svečių autobusai. Dalyviai vos tilpo erdviame buvusios Vaižganto sodybos kieme prie jo paminklo.

Po pamaldų Svėdasų bažnyčioje, pirmiausia Malaišiuose, prisimintos Vaižganto gimimo 140-osios metinės. Pranešimą apie literatūros klasiko kūrybą skaitė kraštiečių iš Vilniaus doc. dr. Dalia Dilytė. Prisiminimais apie rašytoją pasidalijo *Lietuvai pagražinti* draugijos pirmininkas Juozas Dingelis ir Svėdasų bažnyčios klebonas Vydas Juškėnas, Vaižganto muziejaus Kaune direktorius Alfas Pakėnas, XXVII

Poeto Justino Marcinkevičiaus 80-mečiui

Poetas pagerbtas tradiciniu Svėdasų ažuolų vainiku

knygos mylėtojų draugijos atstovė Dalia Poškienė, o klasiko kūrinių ištraukas skaitė aktorai Ferdinandas Jakšys ir dažnas svečias Vaižgantui skirtuose renginiuose Tomas Vaisieta. Pristatytas ir naujusias Svėdasų krašto muziejaus vedėjo, žurnalistų Vytauto Bagdono fotoalbumas *Nusilenkime Vaižganto žemei* (2009 m.). Renginį pajavairino gitaristo Kazimiero Jakučio ir Lapienių šeimos ansamblio dainos.

Įteikta ir Vaižganto literatūrinė premija. Ją 2009 m. Rašytojų ir žurnalistų sąjungos skyrė (11-ąją kartą) žinomam rašytojui Justinui Marcinkevičiui už eseistikos ir publicistikos knygą *Pažadėtoji žemė* (2009), poetui įteikta ir Svėdasų seniūnijos premija *Už kūrybinius nuopelnus Svėdasų kraštui*. Ji skiriama pirmąjį kartą. Beje, 1999 m. birželį Justinas Marcinkevičius Svėdasuose lankėsi per tradicinius *Vaižganto skaitymus*, skirtus Juozo Tumo-Vaižganto 130-osioms gimimo metinėms. Šventė vyko šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje.

Kas šiandien nežino iškilais mūsų tautiečio, nusipelnusio meno veikėjo (1975 m.), liaudies poeto (1978 m.), daugelio respublikinių ir tarptautinių premijų laureato Justino Marcinkevičiaus ir jo kūrybos? Daug kas iš poeto gerbėjų ir šiandien mena (net deklamuoja!) ankstyvąją, liaudies dainų motyvais perpintą poeto lyriką, *Dvidešimtąjį pavasarį* (1956 m.) ir kitas poemas, žavisi klasikinėmis, istorinėmis jo dramomis apie tragišką ir painią mūsų tautos praeitį (*Mindaugas*, 1968; *Mažvydas*, 1976; *Katedra*, 1971 m.)

Rita Virbaliene, Svėdasiečių draugijos *Alaušas* atstovai – doc. dr. Juozas Lapienis ir Vytautas Rimša, buvę šio krašto tremtiniai, Rokiškio rajono bendruomenės atstovai Vytautas Šlikas ir, žinoma, daug individualių poeto talento gerbėjų...

Nuoširdžiai padėkoję už dėmesį jo kūrybai, Vaižgantui, iš kurio jaunystės metais mokėsi meilės tautai, tėvynei ir literatūrai, poetas Justinas Marcinkevičius ėmėsi autografų, kurių jau laukė ištisa šios prasmingos šventės dalyvių eilė. Tuo metu žiūrovams koncertavo Anykščių kultūros centro Svėdasų kultūros namų etnografinis ansamblis, vadovaujamas Rožės Lapienienės. Tik vėlyvą popietę prasidėjo vaisės ir neformalus bendravimas su poetu Justinu Marcinkevičiumi.

Poetas visuomet dirbo savo tautai, jos kultūrai, švietimui, humanizmui ir pažangos idealams. Jo kūriniai žadino tautiečių siekius, ryžtą, laisvės troškimą. Kaip viename interviu sakė pats rašytojas, „<...> gal kartais ir į Atgimimą atlydėjo juos (žiūrovus, skaitytojus – V. R.) koks Mindaugas ar Mažvydas?..“ (V. Ž., 2008, gruodžio 27, p. 6). Be abejo! Minėti jo kūriniai tarybiniais metais lietuviams buvo laisvės, demokratijos tautinės savigarbos ir filosofinių apmąstymų šaukliai, atgaiva pavargusiai sielai. Jie ir dabar pakiliai teigia aukštas filosofines, moralines ir dorovines tautos vertybes.

Menant tuos gražius netolimos praeities įvykius, šiandien galima tvirtinti, kad visai neseniai – vos prieš keletą mėnesių, būtent čia – Svėdasuose ir Malaišiuose, prasmingai suskambo pirmoji lietuvių liaudies poeto Justino Marcinkevičiaus 80-ųjų gimimo metinių jubiliejaus preliudija. Suskambo gražiai derėdama, kartu su kito, gerbiamo mūsų tautos literatūros milžino Juozo Tumo-Vaižganto gimimo 140-osiomis metinėmis. Argi tai nesimboliška?

Praėjus keliems mėnesiams, šiandien savo mylimo poeto gimtadienį mini visa Lietuva. Gausu jam skirtų renginių šalies viešosiose ir moksline bibliotekose, mokyklose ir muziejuose, kitose kultūros įstaigose, miestų, rajonų ir kaimų bendruomenėse. Iškiliai tauta šiandien pagerbia savo Poetą!

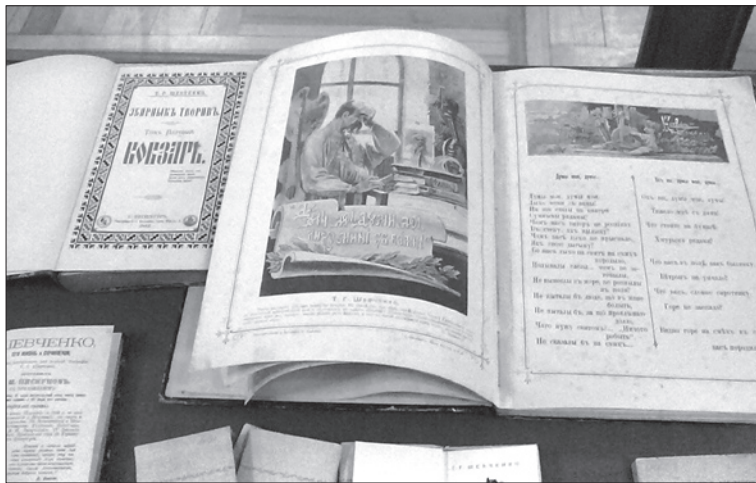
Tvirtos sveikatos ir naujų literatūros kūrinių ateityje šiandien Jums, Poete, linki ir Svėdasiečių draugija *Alaušas* ir visi kiti šio senojo Sėlių krašto – Vaižganto žemės žmonės.

Renginys prasideda...

Poetas dėkoja organizatoriams už Vaižganto ir Svėdasų seniūnijos premijas

Taraso Ševčenkos knygos parodoje

Vilniuje, Poeto dvasinės augimvietės mieste

Taraso Ševčenkos gimtadieniui

■ Atkelta iš 5 p.

riai kultūros reikalai nebuvo svetimi. Antraip vargu ar būtų leidęs savo kazokėliui beveik metus laiko lankyti dailininko Jono Rustemo pamokas. Ir nors Vilniaus universiteto Menų fakulteto dekanas prof. J. Rustemas savo mokinius mokė pirmiausia kopijuoti ir tik išmokus amato imtis eskizų, bet T. Ševčenkai padarė, matyt, gerą įtaką. Bent jau dailės žinovai nepeikia Taraso Vilniuje atliktos moters biusto kopijos. Tą patį galima pasakyti ir apie Vilniuje T. Ševčenkos nupieštą piešinį, ant kurio paties autoriaus ranka užrašyta *Tai mano tėvas*. Piešinys saugomas T. Ševčenkos nacionaliniame muziejuje Kijeve.

Manoma, kad Vilniuje T. Ševčenka susipažino su lenkaite Jadvyga (Dziunia) Gusikovska, kuri ir tapo jo pirmąja meile. Ar ne iš jos pramoko ir lenkų kalbos? Visai galimas dalykas, kad per šią merginą jis susipažino ir su vietos patriotais, siekusiais pavergtos tėvynės laisvės. Tuščioje vietoje negimsta kovos už laisvę. Jo poezijoje labai ryški Ukrainos išsivadavimo iš pavergėjų jungo tema. Eilėraštyje *Vilniuje, šlovingame mieste* perteikti skausmingi meilės pradimai, tačiau Vilnius gyveno ne vien meile, bet ir sukilimo laukimo nuotaikomis, kurią jautri poetinė Taraso natūra turėjo jausti. Tuo labiau, kad Varšuvoje 1830 m. prasidėjęs sukilimas jau artėjo ir prie Lietuvos sienų.

Ir pirmas knygynas jo gyvenime

Pilies g. 10 T. Ševčenka su P. Engelhartu gyveno nuo 1829 m. rugsėjo 9 d. iki 1830 m. kovo mėnesio 19 dienos. Tuo metu šis pastatas buvo pažymėtas 142 numeriu ir priklausė Vilniaus kapitulai. Atkreipiame dėmesį, kad šalia esančiame name Pilies g. 8 (tada pažymėtas numeriu 143) buvo J. Zavadskio knygynas. T. Ševčenkos biografai pažymi, kad tai buvęs pirmasis knygynas Kobzariaus gyvenimo kelyje. Praėjus daugeliui metų apsakyme *Dailininkas* T. Ševčenka du kartus paminės profesorių Joachimą Lelevelį, su kurio knygomis galėjo susipažinti ir šiame knygynė.

Didžiosios g. name Nr. 23 (tuo metu 207 namas) šalia Rotušės pastato (aptariamuoju metu ten buvo Vilniaus teatras) T. Ševčenka gyveno nuo 1830 m. kovo iki savo buvimo Vilniuje pabaigos. Tvirtinama, kad P. Engelhartas ne laukdamas artėjančio sukilimo pasiekė, kad būtų perkeltas dirbti į Peterburgą, į kurį išvyko 1831 m. vasarį. Po dviejų

savaičių į Peterburgą išvyko jo šeima ir tarnai. Tačiau interviu su šių eilučių autoriumi prof. A. Nepokupnas teigė, kad T. Ševčenka Vilnių apleido tik 1831 m. gegužės mėnesį.

Kaip ten bebūtų, Vilnių T. Ševčenka visados minėjo kaip šlovingą miestą, o mes galime didžiuotis, kad dvasinga šio miesto atmosfera ir čia jo sutikieji žmonės jaunajam Tarasui buvo asmenybės augimo ir tobulėjimo labai reikšminga vieta. Būsiamam milžinui Vilnius buvo pirmas didelis miestas jo gyvenimo kelyje už gimtosios Ukrainos ribų, jo tikroji dvasinė augimvietė, kur pirmieji gautieji kultūriniai impulsai, patekę į imlią sielą, išaugo, išbujojo ir davė stebėtinus vaisius.

Įprasminimo ženklai

T. Ševčenkos vardo įprasminimo vietų Vilniuje nėra labai daug. 1961 m. gegužę T. Ševčenkos 100-osioms mirties metinėms atminimo lenta buvo atidengta Vilniaus universitete ant dabartinio Istorijos fakulteto pastato sienos. 1996 m. rudenį ši lenta atnaujinta. 2004 m. paminklinė lenta, skirta T. Ševčenkai, atidengta ant pastato Pilies g. 10 sienos.

2006 m. gegužės 3 d. Lietuvoje su darbo vizitu lankėsi Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenko Vilniaus universiteto Filologijos fakultete atidarė Taraso Ševčenkos auditoriją. 2008 m. Ukrainos ambasada Lietuvoje kartu su Lietuvos, ukrainiečių istorikų asociacija perdavė Taraso Ševčenkos auditorijai apie 80 knygų, iš jų 56 pažymėtos asociacijos ženklu.

Jau ne pirmi metai ukrainiečiai siekia pastatyti Vilniuje paminklą savo Kobzariui. 2008 m. gruodį Vilniaus savivaldybė apsisprendė skirti paminklui vietą Aušros Vartų ir Bazilijonų gatvių sankirtoje esančiame skverelyje. Kaip tvirtina Ukrainos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje Ihor Prokopčuk, bus skelbiamas konkursas, kuriame galės dalyvauti Ukrainos ir Lietuvos skulptoriai. Paminklo gamybą ir pastatymo išlaidas apsiima apmokėti Ukraina. 2014 m. Ukrainoje ir visame pasaulyje bus minimos Taraso Ševčenkos 200-osios gimimo metinės, o Lietuvoje minėsime 300-ąsias Kristijono Donelaičio gimimo metines. Palinkėsime ukrainiečiams susilaukti Vilniuje paminklo Kobzariui. Palinkėsime ir naujų, modernių T. Ševčenkos vertimų į lietuvių kalbą, apie kuriuos kalbėjo ir tokią pageidavimą išreiškė poetas Vladas Brazūnas.

Gediminas Zemlickas

Klaipėdos Universitetas

Klaipėdos Universitetas skelbia konkursą eiti pedagogų, mokslo darbuotojų pareigas nuo 2010 m. rugsėjo 1 d.:

Gamtos ir matematikos mokslų fakultete:

Biologijos katedroje –

profesoriaus 0,5 etato,
docento 1 etatas.

Ekologijos katedroje –

2 profesorių: 0,5 etato ir 0,25 etato,
4 docentų po 0,25 etato,
2 lektorių po 0,25 etato,
asistento 1 etatas.

Geofizinių mokslų katedroje –

2 profesorių: 1 etatas ir 0,25 etato,
2 docentų: 0,5 etato ir 0,25 etato,
2 lektorių po 0,5 etato.

Informatikos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
docento 2 etatai,
lektoriaus 1 etatas.

Kraštovaizdžio architektūros ir aplinkos planavimo katedroje –

profesoriaus 0,25 etato
2 docentų po 0,5 etato,
2 lektorių: 0,5 etato ir 0,25 etato.

Statistikos katedroje –

Jaunesniojo mokslo darbuotojo 0,5 etato.

Humanitarinių mokslų fakultete:

Lietuvių kalbos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
docento 1 etatas.

Literatūros katedroje –

2 profesorių po 1 etatą.

Anglų filologijos katedroje –

lektoriaus 1 etatas.

Anglų kalbos centre –

3 lektorių po 1 etatą.

Istorijos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
lektoriaus 0,5 etato.

Baltų kalbotyros ir etnologijos katedroje –

2 profesorių po 1,0 etatą.

Jūrų technikos fakultete:

Laivybos katedroje –

docento 0,5 etato.

Laivo inžinerijos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
3 lektorių po 1 etatą.

Mechanikos inžinerijos katedroje –

docentų 0,5 etato,
lektoriaus 1 etatas.

Informatikos inžinerijos katedroje –

2 lektorių: 1 etatas ir 0,5 etato.

Technologinių procesų katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
docento 0,5 etato,
lektoriaus 1 etatas,

vyresniojo mokslo darbuotojo 1 etatas.

Statybos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
docento 1 etatas,
lektoriaus 1 etatas.

Elektrotechnikos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
lektoriaus 0,5 etato.

Menų fakultete:

Choreografijos katedroje –

docento 0,5 etato,
lektoriaus 1 etatas.

Dailės katedroje –

profesoriaus 1 etatas.

Džiazo muzikos katedroje –

profesoriaus 1 etatas.

Dainavimo katedroje –

lektoriaus 1 etatas,
asistentas 1 etatas.

Liaudies muzikos katedroje –

docento 1 etatas.

Muzikos teorijos ir istorijos katedroje –

profesoriaus 1 etatas.

Režisūros katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
4 docentų po 1 etatą.

Sportinių šokių katedroje –

profesoriaus 1 etatas.

Pedagogikos fakultete:

Psichologijos katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
2 docentų po 1 etatą,
2 lektorių po 1 etatą.

Socialinės pedagogikos katedroje –

docento 1 etatas.

Vaikystės pedagogikos katedroje –

profesoriaus 1 etatas.

Edukologijos katedroje –

docento 1 etatas.

Socialinių mokslų fakultete:

Ekonomikos katedroje –

docento 1 etatas.

Vadybos katedroje –

3 docentų po 1 etatą,
2 lektorių po 1 etatą,
asistento 1 etatas.

Politologijos katedroje –

lektoriaus 1 etatas.

Komunikacijų katedroje –

asistento 0,5 etato.

Socialinės geografijos katedroje –

lektoriaus 1 etatas.

Viešojo administravimo ir teisės katedroje –

asistento 1 etatas.

Sveikatos mokslų fakultete:

Socialinio darbo katedroje –

profesoriaus 1 etatas,
lektoriaus 1 etatas.

Slaugos katedroje –

2 profesorių: 1 etatas ir 0,25 etato,
docento 0,25 etato.

Reabilitacijos katedroje –

docento 1 etatas.

Visuomenės sveikatos katedroje –

3 docentų: 2 po 1 etatą ir 0,5 etato
asistento 1 etatas.

Medicinos technologijų katedroje –

lektoriaus 1 etatas.

Tęstinių studijų institute:

Andragogikos katedroje –

lektoriaus 1 etatas.

Baltijos pajūrio aplinkos tyrimų ir

planavimo institute –

vyriausiojo mokslo darbuotojo 1 etatas,
vyresniojo mokslo darbuotojo 1 etatas,
3 mokslo darbuotojų: 1 etatas ir 2 po 0,5 etato,
2 jaunesniųjų mokslo darbuotojų: 1 etatas ir 0,75 etato.

Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute –

2 vyriausiųjų mokslo darbuotojų po 1 etatą,
mokslo darbuotojo 0,5 etato.

Mechatronikos mokslo institute –

vyriausiojo mokslo darbuotojo 1 etatas,
jaunesniojo mokslo darbuotojo 1 etatas.

Dokumentai priimami iki 2010 m. balandžio 26 d. 12 val. adresu: Klaipėdos universiteto Personalo skyrius, 110 kab., H. Manto g. 84, Klaipėda, tel. (8-46) 398916, 398917, 398918.

Smulkesnė informacija:

<http://www.ku.lt/administracija/personalsk/atestacija.php>

prof. Vaidutis Laurėnas
Studijų prorektorius,
pavadojantis rektorių

ŠALTINIAI

arba Baltasis šviesoraščio metraštininkas, Penki vakarai su Bernardu

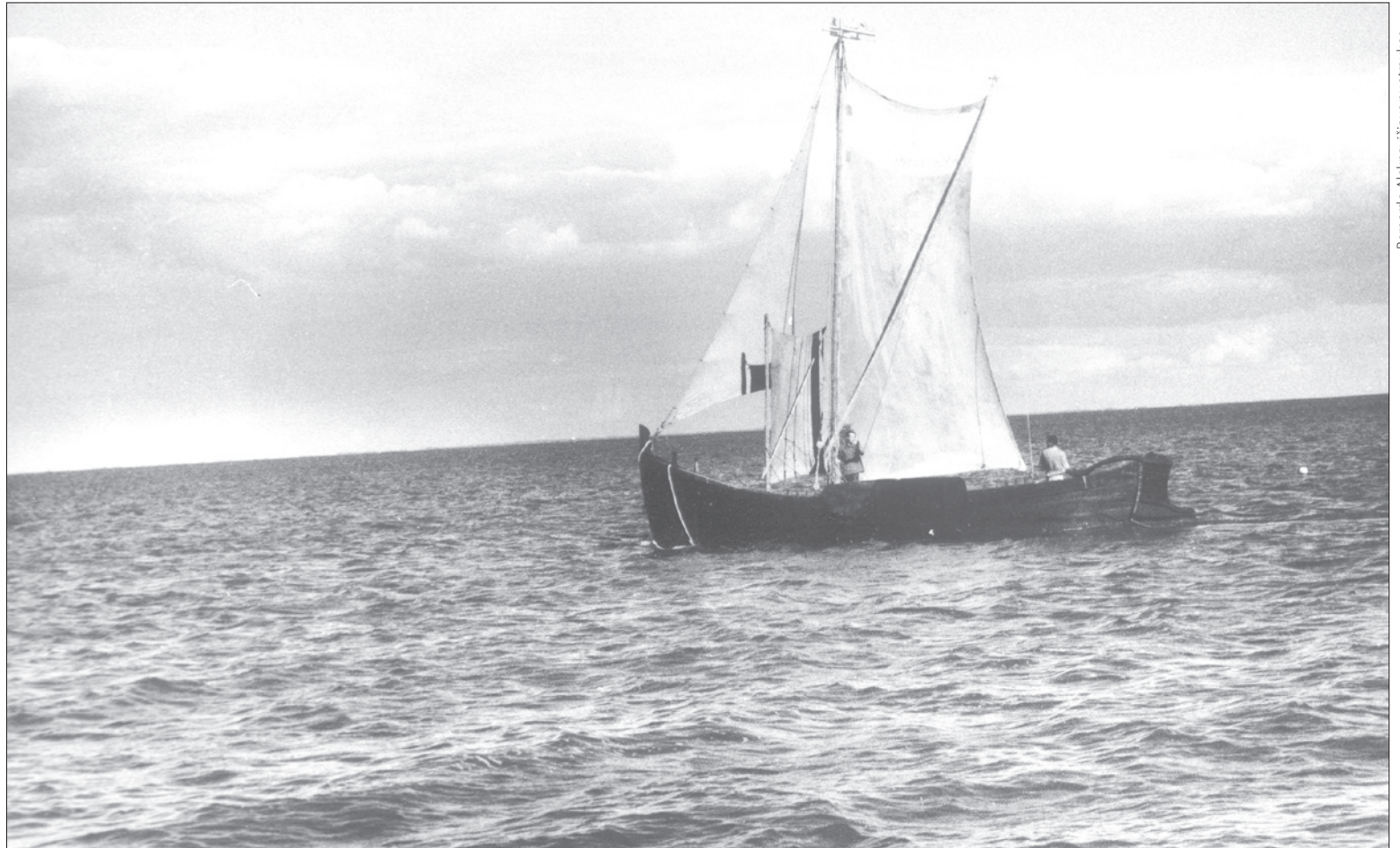
Pradžia 2009 m. Nr. 15

Kaip pamatyti praeitį

Neringa turtinga kadugiais, o kadugiai auga ten, kur grynai, visiškai švarus oras. Užtenka užteršti orą ir kadugys nudžius. Natūralus oro barometras. Tad kol gyvi bus Neringos kadugiai, galėsime džiaugtis švairiu Neringos oru.

Šią trumpą paskaitėlę apie gamtą Bernardas spėja perskaityti rodydamas kadugio nuotrauką. O gal ištiso kadugyno, dabar jau net sunku prisiminti. Panašioms lekcijoms paprastai užtenka menkiausio postūmio – Bernardą svarbu „užvesti“. Bet kad per daug neužsivestų, tuojau pat pasirodo ponia Antanina, siūlydama arbatos arba kavos, su medumi arba be jo. Todėl paskaitos neprailgsta, priešingai – norėtusi, kad jos tęstųsi ilgiau, bet Bernardas jau verčia kitus savo būsimos knygos ar albumo lapus, tad ir sugrąžinti prie pradėtosios temos nėra paprasta.

Laimei, šiaudais ar nendrėmis dengtų stogų nuotrauka daryta Preiļoje sukėlė naują prisiminimų bangą. Pasirodo, norintiems pamatyti praeitį tereikia surinkti nuo tokio apsamanėjusio stogo lietaus vandenį, išvirti arbatos ir jos atsigerti – iškart pamatysime praeitį... Taip pat ir seniausių gamtameldiškių laikų praeitį. Taip tvirtina Bernardas, o jam sakė vienas kunigas zanavykas, kuris taip darydavęs. Visus svečius vaišindavęs tik arbata iš vandens, surinkto nuo seno šiaudinio stogo. Dabar pasitikrinti būtų sunkiau, nebent nuvažiuotume į Rumšiškų liaudies buities muziejų, sulauktume lietaus ir prisipildytume nuo šiaudinio

Eduardo Jonušo pastatytas kurėnas skrodžia Kuršių marių bangas

stogo nuvarvėjusio vandens rėkute.

Ar tą yra daręs Bernardas, išsiaiškinti nepavyko, bet visa, ką sako zanavykai, ypač lekėtiškiai, jam yra šventa teisybė. Juk visa Lietuva, išskyrus nebent Mažąją Lietuvą, statė gyvenamuosius namus su šiaudiniais stogais net iki XX a. 4-ojo dešimtmečio vidurio, kai daugiau ėmė plisti

skiedromis dengti stogai. Ir Lekėčių bažnyčia iki XX a. pradžios buvusi dengta šiaudiniu stogu.

Vis dėlto Neringos kadugiai ir nendriniai Preiļos stogai mus išvedė ir prie tokių pavardžių kaip Vytautas Gudelis (1923–2007) ir Eduardas Jonušas. Pirmasis – tarptautinio masto žymus geologas ir geografas, okeanologas, gilus mokslininkas, profesorius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. Antrasis – ne mažiau gilus mąstytojas, menininkas, skulptorius, be kurio įtaigios meninės, kultūrinės ir visuomeninės veiklos Kuršių nerija būtų netekusi dalies savo patrauklumo ir išskirtinumo.

Vagojės jūrinių tyrimų erdvės

Bernardui profesorius Vytautas Gudelis – mokslininkas, kuris pirmasis sovietiniais metais ėmė rūpintis Baltijos jūros reikalais, Kuršių nerijos gamta ir visa unikalia šio žemės kampelio aplinka. Pasakysime daugiau. V. Gudelis yra jūrotyros ir krantotyros pradininkas Lietuvoje, pirmasis pradėjęs ir kitus telkęs tyrinėti Baltijos jūros geologiją, eolodinamiką ir neotektoniką (žemės plutos naujausius judesius). Jis jūros krantų dinamikos tyrimų mokyklos Lietuvoje kūrėjas, sukūręs pasaulyje žinomą lietuvišką jūrų krantotyros mokyklą.

1948 m. pradėjęs rinkti medžiagą apie Lietuvos pajūrį, 1951 m. V. Gudelis surengė ekspediciją tirti Kuršių marias, o 1954 m. apsigynė geologijos ir mineralogijos mokslų kandidato disertaciją, skirtą Baltijos jūros geologinei raidai vėlyvajame glaciale ir postglaciale Lietuvos ir Kaliningrado srities ribose.

Dar 1960 m. Vytautas Gudelis išleido nedidelę knygą *Baltijos jūra: Fizinė geografinė apybraiža*, kurioje

stengėsi perteikti pagrindines žinias apie Baltijos jūrą ir jos raidą. Romėnų rašytojas, istorikas, filosofas ir gamtininkas Gajus Plinijus Vyresnysis (23–79), peržiūrėjęs 327 graikų ir 146 romėnų autorių 2000 veikalų, parašė *Gamtos istoriją*, kurioje paminėjo salą Baltija (*Baltia, Balcia, Balisia*). Pats vardas rodo akivaizdų baltų tautų, aisčių kalbinį įdirbį.

V. Gudelis sudarė pirmuosius Baltijos šalių neotektoninius žemėlapius, Kuršių marių nuosėdų ir Baltijos jūros dugno reljefo žemėlapius. Atliko Baltijos jūros krantų morfogenetinį rajonavimą. Parengęs pirmąjį Lietuvoje geologijos ir fizinės geografijos terminų žodyną padėjo pamatus dabartinei lietuviškajai geologijos terminijai. Du dešimtmečius (1963–1982) V. Gudelis vadovavo Baltijos jūros geologijos ir geografijos tyrinėjimams skirtajam tarptautiniam žurnalui *Baltica*, kurį pats ir buvo įkūręs.

1993 m. išleistas V. Gudelio sudarytas *Jūros krantotyros terminų žodynas*, kuriame terminai pateikti lietuvių, rusų, vokiečių, anglų kalbomis. Prigijo 340 V. Gudelio pasiūlytų mokslinių terminų. Iš 700 savo publikacijų didžią dalį tyrinėtojas skyrė Baltijos jūros ir pajūrio, Kuršių nerijos, Kuršių marių geologijos ir paleogeografijos klausimams. Iš daugelio profesoriaus parašytų ir sudarytų knygų jam pačiam mieliausia buvo apibendrinančioji monografija *Lietuvos įjūris ir pajūris*. 2006 m. išleistąją savo knygą *Lietuvos pajūrio žvejų marinistikos įvardai* (mokslinis redaktorius A. Grigelis) pats V. Gudelis vadino savotišku paminklu baigiančiai išnykti senųjų pajūrio žvejų šnekai.

Štai šis labai autoritetingas tarptautinio masto mokslininkas pokario metais režimui atrodė labai įtartinas ir nepatikimas. 1950 m. buvo „valomi“

Vilniaus universiteto kadrai, V. Gudelis pašalintas už karo metais skelbtus „nacionalistinius“ straipsnius, o tokio dėstytojo prie studentų prileisti juk negalima. V. Gudelį užtarė to meto Lietuvos mokslo autoritetai, tad jis buvo priimtas į Lietuvos mokslų akademijos Geologijos ir geografijos instituto mokslinių sekretoriumi. Net ir daugeliui metų praėjus, kai tarptautinis V. Gudelio autoritetas niekam nekėlė abejonių, jis nebuvo išleidžiamas į Vakarų valstybėse rengiamas mokslines konferencijas, nors buvo kviečiamas. Tik daug vėliau buvo išleidžiamas į Skandinavijos šalis.

Už žymų indėlį už Baltijos jūros ir jos krantų tyrinėjimą, tarptautinį šios krypties mokslinių darbų organizavimą 1992 m. profesoriumi buvo suteiktas Upsalos universiteto garbės daktaro vardas, 1995 m. paskelbtas Europos krantų apsaugos sąjungos (EUCC) garbės nariu, o 2003 m. apdovanotas Lietuvos geografų draugijos profesoriaus Kazio Pakšto medaliu.

Įsigyvenęs į Kuršių neriją

Kuršių nerijai Eduardas Jonušas padarė tiek, kad jokia valstybės tarnyba ar institucija vargiai galėtų susilyginti. Šis žmogus dirbo ne tarnybos reglamentų ar prievolių vedinas, bet iš širdies ir gilaus supratimo, kas yra Kuršių nerija, kaip turi būti saugoma ir tvarkoma. Nidos pašto stoties ir smuklės savininkas Gotlibas Dovydas Kuvertas (1748–1827) buvo vienas pirmųjų, pradėjęs XIX a. pradžioje želdinti Kuršių neriją, stabdė judantį kopų smėlį ir išgelbėjo nuo Karvaičių kaimo likimo trečiąją Nidą. Panašiai Eduardas Jonušas nuo dvasinės erozijos, aplaidumo, nesupratimo, kartais primityvaus barbarizmo, nuolat kaudamasis su žemaziūriais biurokratais

Tokį profesorių Vytautą Gudelį 1975 m. įamžino Bernardas Aleknavičius

gelbėjo tą mūsų vienintelę Neriją. Tad gal ir turėtų būti greta – Kuvertas ir Jonušas.

Gal kada atsiras žmogus, kuris pakaskaičiuos, kiek kainavo mūsų gamtos ir aplinkos tarnybų ir visų institucijų pastangos saugoti Kuršių neriją, kautis su įvairaus plauko niekdariais (kurių nemaža dalis juk gaudavo atlyginimus iš valstybės ir vietos savivaldos išdo) ir koks buvo visų tų išties vertintų pastangų rezultatas. Ant kitos svarstyklės lėkštės būtų įdomu padėti Eduardo Jonušo veiklos rezultatus. Skirtumas tarp tų veiklų tas, kad E. Jonušas daugiausia veikė kaip visuomenininkas ir patriotas, už savo pastangas, nervų ir sveikatos eikvojimą negaudamas atlygio. Daug kam, taip pat ir tuomečiui Neringos vyriausiajam architektui buvo kaip rakštis minkštoje vietoje, neleidęs pasirašinėti naujų leidimų nepamatuotoms statyboms.

Tačiau būtent jį, Eduardą Jonušą, knietį vadinti Kuverto ir panašių asmenybių tikroju pasekėju. Kuršių nerija buvo jo gyvenimo prasmė ir visos veiklos didysis pašaukimas. Per jo sukurtą medžio skulptūras, vėtrunges, atkurtus krikštus, naujam gyvenimui prikelto burinę plokščiadugnę valtį, vadinamąjį kurėną jis žadino žmonių meilę šiam savitam kraštui, vadinasi, ir atsakomybę už jo likimą. Sutvarkė Davido Gottliho Kuverto kapą Nidoje, atstatė paminklą, daug išmanymo įdėjo tvarkydamas Nidos bažnyčios interjerą. Labai svarbu tai, kad paties tautodailininko meninė saviraiška neužgožė suvokimo, kad svarbiausia šio kampelio vertybė yra pačios gamtos veiklos padariniai: smėlio kopos, medžiai, o vietomis paprasčiausia žolės ar samanų paklotė.

Jeigu tikėtume stebuklais ir mistika, tuo ir pasitenkintume: atsirado Jonušas, nes Praamžiui reikėjo, kad šiame smėlėtame žemės lope tokia asmenybė atsirastų. Vis dėlto tokio paaiškinimo gali ir nepakakti. Gal padės Bernardas? Jam užduodu klausimą: iš kur tas žmogus-fenomenas atsirado,

kaip pateko į Nidą? Juk tik labai kietas žemaitis galėjo imtis veiklos, kurios ėmėsi – saugoti ir puoselėti šį tokį trapų ir lengvai pažeidžiamą smėlėtos žemės lopinį. Beje, vien kietumo, tegu ir žemaitiško, buvo maža. Reikėjo gilios nuovokos, pasakytume – vidinės kultūros, norint atskirti grūdus nuo pelų, matyti skirtumą tarp išviršinių ir giluminių, vienadienių ir amžinų dalykų. Geras pavyzdys užkrečiamas, daugeliui žmonių Eduardo Jonušo veikla tapo pavyzdžiu, savotišku etalonu, kaip reikia puoselėti Kuršių nerijos savitumą, neužgožti abejotinos vertės naujadarais, kurie ir dabar kaip kirvarpos gviešiasi skersai ir išilgai vagoti trapią vandens, smėlio ir miško harmoniją. Daugelyje Europos šalių tokio gamtos natūralumo kaip tik ir stinga. Tai, kad 2000 m. Kuršių nerija buvo įrašyta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, yra ir Eduardo Jonušo nuopelnas.

Jei sovietiniais metais reikėjo atsispirti sąjunginės reikšmės poilsinių ir daugiabučių statybai, nepriklausomybės metais ne mažiau tenka spirtis dideliems pinigams, dar didesnėms ambicijoms ir dažniausiai menkai kultūrinei amunicijai.

Iš kur Jonušo fenomenas? Iš kur mūsų Lietuvėlė semia tokius syvus?

Gyvenimas – lyg nuotykių pyne

Eduardas Jonušas gimęs 1932 m. Pikelių apylinkėse Mažeikių rajone, pradinėje mokykloje mokėsi Mažeikiuose. Nutiko štai kokios istorijos. 1939 m. kovo mėnesį su tėvais ir mažuoju broliuku Geručiu atvažiavo į nacių jau okupuotą Klaipėdą. Visiems buvo įdomu pamatyti atvykusį Hitlerį, kuris iš teatro balkono turėjo sakyti prakalbą. Žmonių spūstyje Eduardui to Hitlerio gal ir nepasisėkė pamatyti, o Geručiu ant tėvo pečių buvo patogesnė stebėjimo pozicija. Užtat Eduardas pirmą kartą pamatė jūrą, kuri jam padarė didžiulį įspūdį – ką ten Hitleris.

1941 m., dar prieš prasidedant Vokietijos ir Sovietų Sąjungos karui,

Eduardas Jonušas su prof. Marija Gimbutiene Nidos etnografinėse kapinėse

su tėvais ne dešimties neturėjęs E. Jonušas emigravo į Vokietiją. Mat tėvas jau turėjo su bolševikais įgytos patirties: 1940 m. užėjus bolševikams tėvas kaip šaulių vadas buvo uždarytas į kalėjimą. Rytprūsioose teko gyventi ir mokytis vokiškose mokyklose Kulminuose, Mohringene (buvo Rytų Prūsija, dabar Lenkijoje), vėliau šeima atsikūrė Berlyne. Karui pasibaigus tėvai sumanė grįžti į Lietuvą – juk tėvynė ten. Tūkstančiai pabėgėlių traukėsi į Vakarus, o Jonušų šeima patraukė į rytus. Lenkijoje pasimetė vieni nuo kitų, o Eduardas buvo suimtas, pateko į Gardino kalėjimą, vėliau įkurdintas vaikų namuose. Iš ten pabėgo ir 1946 m. grįžo pas senelius į Mažeikius, kur rado motiną ir mažiausiąjį broliuką. Įsikūrė Klaipėdoje, neakivaizdiniu būdu mokėsi lietuviškoje vidurinėje mokykloje, o 1951 m. buvo pašauktas į kariuomenę. Buvo nukreiptas į pasienio kariuomenės karo mokyklą, bet KGB išsiaiškino jo biografijos faktus ir nedovanotiną „dėmę“ – buvimą karo metais Vokietijoje. Vadinasi, „špionas“, antraip negi būtų grįžęs, kai dauguma stengėsi pabėgti. Vos dvidešimties sulaukęs E. Jonušas gavo tiek, kiek galėtų gauti didžiausias nusikaltėlis, pakirtęs „didžiosios ir nugalimosios“ gynybinius pajėgumus. Buvo nuteistas 25 metams kalėjimo ir penkeriems metams tremties už antitarybinę agitaciją, suprask, tėvynės išdavimą, nors su taja vadinamąja „tėvyne“ nieko bendro neturėjo.

Kalėjo Čitos kalėjime, Tolimųjų Rytų lageriuose tiesė Amūro geležinkelį, paskui buvo Angarsko ir Irkutsko lageriai. Net ir lageryje buvo progų lavinti dailininko ranką. Tiesa, tematika pasikeitė iš esmės. Jeigu vaikystėje mėgo piešti arklius, skriejančius žirgus, įkalinimo vietoje piešė tatuiruotes ant kalinių kūnų, laisvus odos plotus ant įvairių kūno vietų aukėjo gražuolėms sirenomis, žalčiams ir kitoms paklausą turinčioms tatuiruotėms. Tai ir buvo Jonušo „akademija“. J. Stalinui mirus daugelis tų absurdiškų bylų buvo peržiūrimos, tačiau sovietų imperijoje visi ir be kaltės buvo kalti, tarsi au prigimtinė nuodėmė jau būtų atėję į tą pasaulį. Tik 1956 m. jis buvo paleistas, grįžo į Klaipėdą. Dirbo apšvietėju dramos teatre, bet buvo atleistas, nes atsisakė dalyvauti šventiniame parade. Buvo elektriku, įvairius kitus darbus dirbo. E. Jonušą visą gyvenimą lydėjo budri saugumo akis ir teistojo šleifas, kurio atsikratyti buvo neįmanoma.

Atkūres per šimtą krikštų

Kaip Eduardas pateko į šią kadais daugiausia žvejų gyvenamą marių, jūros ir smėlio karaliją? Tarp Bernardo pasakojimų ir to, ką randu kitų autorių parašyta, yra tam tikrų prieštarų, todėl teks remtis įvairia papildoma medžiaga ir derinti su tuo, ką teigia mano pašnekovas. Jis tvirtina, kad su E. Jonušu susipažino, kai 1963 m. atvyko gyventi į Klaipėdą. Pats E. Jonušas viename interviu teigia,

Eduardo Jonušo sukurtas paminklas Liudvikui Rėzai Neringoje

kad būdamas saugumo nuolatiniame akiratyje į Kuršių neriją patekti oficialiu keliu jam būtų neįmanoma, nes ten pasienio zona ir tokiems „fruktams“ kaip Jonušas uždaryta. Kartą jį į Neringą nuvežė klaipėdiečiai žvejai, kurie ten pirko žuvį iš vietos žvejų. Tąsyk pirmą kartą pamatė kurėną, žvejai parodė tą kraštą, kopas. Matyt, įspūdis buvo nenusakomas, nes paskui jei tik koks laivelis į Neringą plaukdamas, tai ir Jonušas kartu. Pasieniečiai mariose netikrindavo, antraip tektų grįžti atgal. Tikrindavo laivus jūroje, išpurtydavo iki panagių.

Gal tą pirmą kartą patekęs į jam visai naują pasaulį, o gal vėliau, bet pats sau davė žodį, kad pastatys kurėną, sutvarkys senas žvejų kapines. Pirmiausia nuo kapinių tvarkymo ir pradėjo. Buvo priimtas į Vilniaus restauracinės dirbtuves architekto pareigoms, bet Klaipėdoje nelabai norėta Jonušą priimti – anokia architektūra senose žvejų kapinėse. Vis dėlto raštas iš Vilniaus pagelbėjo.

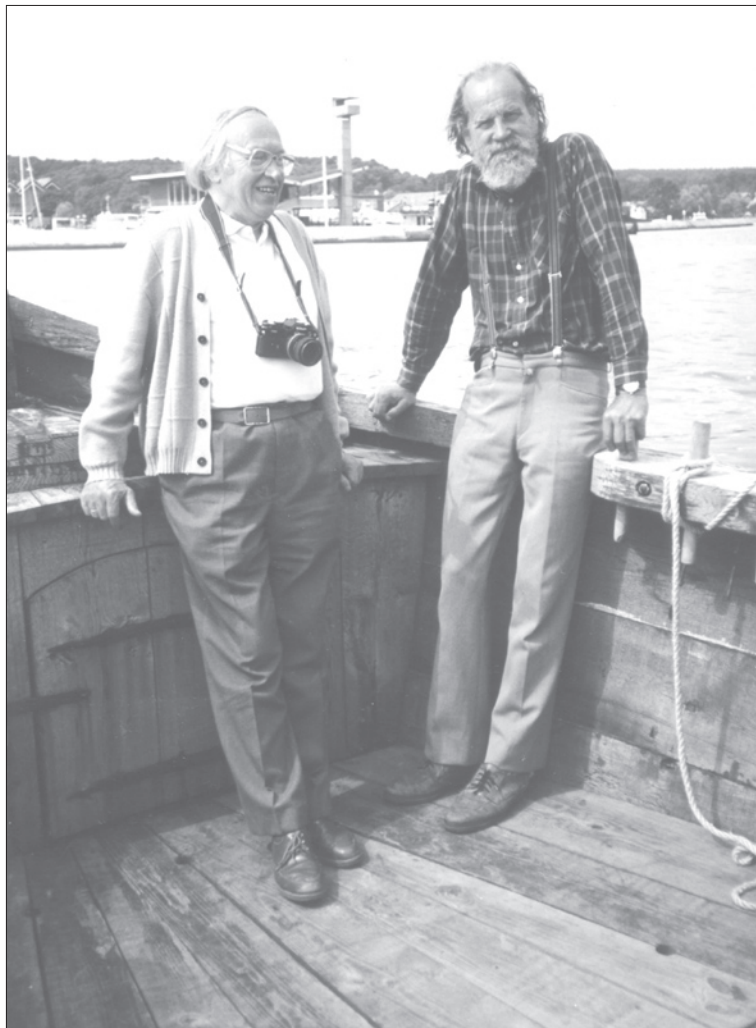
E. Jonušo gyvenimas kupinas istorijų, tarsi iš romanų būtų sėmėsis dideliu kaušu. Sykį elektrikai kasė kabeliui trasą ir rado kareivišką šalną au kaukole. Visi žinojo, kad Jonušas renka visokias keistybės ir pats tų keistybės prikūrė, tai kur dar nešti, jei ne jam. Šis nusprendė pasielgti krikščioniškai: nunešė į kapines palaidoti. Iškasė duobelę, kažkokią lentutę atkasė. Pagalvojo, kad karsto lentelė, tad mintyse atsiprašė palaidotojo: nepyk, kad šalia kareivėlio kaukolę palaidosiu... Įsižiūrėjęs į lentutę įsitikino, kad tai krikšto – antkapinės lentos liekana.

Kitą dieną ateina saugumietis: kur palaidojai fašistą? Kodėl kapinėse, galėjai kitoje vietoje užkasti. E. Jonušas teisinasi, kad jokio fašisto nelaidojo, tiesiog užkasė rastą žmogaus kaukolę. Vadinasi, kažkam užkliuvo, apskundė.

Ar ne toji kapinėse atkastoji krikšto lentelė ir paskatino E. Jonušą pamėginti atkurti Nidos kapinėms senuosius krikštus? Krikštų pavyzdžių buvo surinkęs Klaipėdos kraštotyros muziejaus darbuotojas Jonas Putrius, tad pagal juos Jonušas ir projektavo atkuriamus krikštus, parinko medžio rūšis (juk iš skirtingų medžių buvo daromi krikštai vyrams ir moterims), lentos storį ir aukštį, o tuos krikštus darė Restauracinės dirbtuvės. Jonušo nuolatinis oponentas jo projektus įgyvendinant Neringos miesto vyriausiasis architektas Algimantas Zaviša pasipriešino: tik per jo lavoną tie nauji krikštai kapinėse atsirado... Atsirado, ir taip buvo išsaugotas senųjų kapinių savitumas. Jonušas surinko ir atkūrė apie šimtą baigiančių išnykti krikštų, jo atkurieji krikštai susilaukė labai palankaus įvertinimo, o Nidos kapinės tapo būtina lankytojų apsilankymo vieta. Ir pats A. Zaviša, miręs 1998 m., ne kur kitur, bet tarp tų krikštų palaidotas.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

B. Aleknavičius ir E. Jonušas su Eduardo sumeistratu kurėnu Kuršių mariose prie Nidos

TYRINĖJIMAI

Ką sako pušų ir ąžuolų rievės (2)

Pabaiga, pradžia Nr. 6

Apie dendrochronologinį datavimo metodą kalbamės su Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai vyresniąja muziejininke-istorike dr. Rūtile PUKIENE.

Klimato ir gamtos istorijos svarba

ML. Koks ryšys tarp kraštų ištikusio badmečio ir medžio rievėjų pločio? Gamtinis kataklizmas, tarkime, didelė sausra gali turėti įtakos derliui ir medžių rievėms, bet juk badmetis galėjo ištikti dėl totorių ar kitų priešų antplūdžio, krašto nuniokojimo ir pan.

R. Pukienė. Metraščiuose būna pastebėjimų, kad ištikus nederliui žmonės buvo atleisti nuo mokesčių. Paprastai tai būdavo dėl gamtinių kataklizmų: sausras, pernelyg lietingos vasaros, potvynių ar kitų priežasčių. Labai gaila, kad mūsų istorikai nelabai domisi gamtos istorija, skaito metraščius ir nekreipia dėmesio į gamtoje vykusius procesus.

Klimatologai iš metraščių gali pasisemti labai daug naudingos informacijos, kitose šalyse leidžiamos tam specialiai skirtos knygos. Metraščiai mini šiltą žiemą, stiprų potvynį, kitus gamtos įvykius. Iš jų galima pasisemti įdomiausių informacijos, kuri leidžia suprasti ne vien klimato istoriją, bet ir valstybės istorijos reikšmingus įvykius.

ML. Garsioji Nikolajaus Gumiliovo pasionarumo (iš lotynų „passio“ – aistra) teorija padeda atsakyti į bent jau kai kurias istorijos ir civilizacijų raidos klausimus. Pasionarumas – tai biosferos gyvybinės materijos biocheminė energija, kuri pažadinta etnose pasireiškia gyvybinės energijos pertekliumi, dažniausiai išsilyjančiu ekspansija. Pasionarumo pažadinta totorių-mongolų ekspansija, karo žygiai beveik visada prasidėdavo užėjus lietingų metų ciklui, kai gerai želdavo žolę, pakaldavo pašaro daugiakūkstentinių kaimenių žirgams ir galima buvo rengti žygius ir net ordų persikraustymus. Vadinas, pasionarumas – ne vien stichiškas gyvybinės energijos proveržis, bet palankių klimato sąlygų iššauktas judėjimas. Klimatas lemdavo didžiulį kariuomenių judėjimą, karo žygius ir atskirų tautų nukariavimą, ištisus civilizacinius pokyčius didžiulėje geografinėje erdvėje.

R. Pukienė. Dabar nuo klimato pokyčių esame daug mažiau priklausomi, o senovėje žmonių, ištisų tautų gyvenimas buvo klimato priklausomybėje. Kai sakoma, kad civilizacija į mūsų geografinę platumą atėjo 200 metų vėliau, negu į Senovės Romą ar Prancūziją, nesunku suprasti, kodėl tas vėlavimas vyko. Romėnams ar prancūzams nereikėjo tiek rūpintis malkomis žiemai, laimėtą laiką jie galėjo panaudoti menams ir kitiems kultūros dalykams puoselėti.

ML. Vien palankios klimato sąlygos dar neužtikrina civilizacinės plėtros. Ar ne Frydrichas Nyčė išskėlė mintį, kad tik Šiaurės Europos tautos, kurios buvo priverstos didelių pastangų dėka užsitikrinti pragyvenimo šaltinius, išsiugdė „nordišką“ charakterį, darbštumą, smarkumą, t. y. savybes, kurios

Dabartinio pušies kamieno skerspjūvis

buvo būtinos, siekiant įsitvirtinti tarp kitų tautų. Jos kuria civilizacinę pažangą, joms priklauso ateitis.

R. Pukienė. Ištis kai kurios Afrikos tautos savo vystymesi sustojo, nes palankus klimatas ir dosni gamta aprūpina gyventojus maistu, nereikia rūpintis šiltais būstais ir drabužiais. Kai žmonėms nereikia naujų techninių atradimų, ateina sąstingis, ištisi etnosai praranda būtinybę tobulinti savo gyvenimo būdą ir kartu aplinką.

Baltiškasis ąžuolas Anglijoje

ML. Grįžkime prie lietuviškų reikalų. Kokioms medžių rūšims esate padarę etalonus?

R. Pukienė. Pušiai ir iš dalies ąžuolui. Kiekvienai medžių rūšiai tie etalonai skirtingi, taip pat atskiri ir skirtingiems regionams.

ML. Kuo ypatingas ąžuolui skirtas etalonas? Sakote, kad ąžuolui turite etaloną tik iš dalies.

R. Pukienė. ąžuolo augimo laikotarpį datuojame pagal ąžuolo seriją sudarytą Anglijoje. Nustatyta, kad tai iš mūsų krašto eksportuotas ąžuolas. Anglai to mūsų ąžuolo daugiau turi negu kad mes Lietuvoje. Importuotą baltišką medieną jie skaičiuoja nuo XIV a. pradžios. Kai kryžiuočiai užėmė prūsų žemes, pradėjo eksportuoti miško medžiagą į kitas Europos šalis. Tam tikslui apie 1400-uosius metus buvo pradėtas kasti kanalas tarp Kuršių marių ir Aistmarių. Iš Kuršių marių per

Poleską Deimos ir Priegliaus upėmis buvo galima pasiekti Karaliaučių, pasiekti Aistmarėmis Lenkiją. Atsiverdavo jūrų kelias medienai gabenti ir į Vakarų Europos šalių jūrų uostus.

Muziejai patikimesni už universitetus

ML. Kuo remiantis galite tvirtinti, kad Anglijoje randamas ąžuolas yra baltiškos kilmės?

R. Pukienė. Tai siejasi su įdomia istorija. Anglijoje dendrochronologas John Fletcher XX a. 7–8 dešimtmety atliko dendrochronologinius medienos matavimus ir pastebėjo štai kokį dalyką. Dalis Anglijoje ąžuolinės medienos gali būti datuojama pagal Anglijoje augančių ąžuolų etalonus (Fletcheris tuos ąžuolus išskyrė į tipą A), o kita dalis nepasiduoja tokiam datavimui. Ši ąžuolų rūšis

buvo pavadinta B tipu. Fletcheris darė prielaidą, kad skirtingi tipai gali būti iš skirtingų augimviečių. Panašiai ir Vokietijoje mokslininkai J. Bauchas ir D. Ecksteinas išskyrė du ąžuolo medienos tipus: medinės XVI–XVII skulptūros datuotos pagal Vokietijos etaloną, tuo tarpu to paties laikotarpio paneliai ar altorių lentos turėjo visai kitą rievėjų pločių ritmiką.

Maždaug tuo pačiu metu (XX a. 9-tąjį dešimtmetį) lenkų dendrochronologas Tomasz Ważny sudarė panašią Gdanske rastojo ąžuolo chronologiją. Štai tada paaiškėjo, kad B tipo Anglijos ąžuolas, kurio nepasisekė datuoti pagal ten augančių ąžuolų etalonus, ar Vokietijoje esančios nedatuotos ąžuolinės lentos puikiai gali būti datuojami pagal Gdanske sudarytą etaloną. Vadinas, Anglijoje aptiktas B tipo ąžuolas sietinas

su Rytų Pabaltijo kraštuose augančiais ąžuolais.

Toliau tyrinėjant paaiškėjo, kad ir Nyderlanduose randamas ąžuolas savo kilme sietinas su Rytų Pabaltijo regionu. Flamanų dailininkų paveikslai nutapyti ant lentų, pagamintų iš baltiško krašto ąžuolo.

ML. Gdanske esantys ąžuolai davė raktą į Baltų kraštų medienos gilesnį tyrinėjimą?

R. Pukienė. Gdanskas nuo Viduramžių naudojosi Baltijos jūroje monopoliumi, į Gdanko uostą buvo plukdoma mediena Vyslos upe, patekdavo mediena atplukdyta į Karaliaučiaus uostą, taip pat ir ta, kuri buvo plukdoma Nemunu.

ML. Lenko Tomasz Ważny darbais pagelbėjo anglui Fletcheriui išsiaiškinti baltiško Anglijoje esančio ąžuolo medienos prigimtį – dar vienas patvirtinimas, kad mokslas nepaiso valstybių sienų.

R. Pukienė. Būtų sunku pasakyti, ar Fletcheriui padėjo, nes jis gal jau buvo išėjęs į užtarnautą poilsį. Tačiau anglo sudarytos dendrochronologinės serijos, etalonai jau buvo, matavimų duomenys išlieka, net jei tyrinėtojas pasitraukia iš aktyvios veiklos. Dabar visoje Europoje problema: ateina nauja karta dendrochronologų, labai svarbu tinkamai archyvuoti esamus duomenis, kad nebūtų prarasti. Labai svarbu išsaugoti išmatuotas medžio rievėjų serijas.

ML. Ir kaip tas serijas reikia saugoti?

R. Pukienė. Tai mokslininkų kartų kaitos problema. Dendrochronologijos medžiaga jau 40 metų kaupiama pasaulyje. Iš pradžių tie etalonai buvo daromi ant popieriaus, dabar tam reikalui taikomi kompiuteriai. Bandoma sudaryti duomenų bazes, kad esamas įdirbis būtų išsaugotas. Šiaurės Airijoje didžiulė medžiaga sukaupta, skirta pelkės rasto ąžuolo serijoms nustatyti. Tačiau toje šalyje neišvengta kuriozų: tyrinėtojai išeidavo į pensiją, o nauja mokslo institucijos administracija visus tuos pavyzdžius išmesdavo, mat prireikdavo vietos modernioms genetiniams tyrimams, o kažkoks „šlamštas“ trukdė.

ML. Kaip Jums atrodo, ar panašūs dalykai nevyktų Lietuvoje, ypač dabar, kai buvusieji valstybiniai mokslo institutai pertvarkomi į mokslo centrus ir panašiai?

R. Pukienė. Kartais tos medžiagos saugojimas muziejuje užtikrina saugesnes sąlygas, negu buvimas universitete. Mat muziejus yra ta institucija, kuri savo

■ Nukelta į 16 p.

Mediniai radiniai iš Žemutinės pilies XIV–XV a.

Mokslo Lietuva

Gerbiami skaitytojai, laikraštį Mokslo Lietuva galite prenumeruoti ne tik pašto skyriuose, bet ir internetu, tinklalapyje www.prenumerata.lt

Kultūros ir tradicijos kitimas kaip išlikimo garantas (2)

Pabaiga, pradžia Nr. 6

Tampame isteriškai irzlūs. Kodėl?

Ingės Lukšaitės schemoje kultūros taikomajai sferai tenka centrinė vieta, visai neatsitiktinai pavaizduota panaši į širdį. Naujovių taikymui reikia paskatų ir galimybių jas įsisavinti, nes pavergti, okupuoti, po diktatorių padu gyvenantys kraštai, mažos tautelės tų galimybių paprastai neturi.

Kaip labai svarbų veiksnį kultūros gyvasčiai I. Lukšaitė išskiria komunikacijos dalykus. Štai kad ir kalba. Nagrinėjant žodžių etimologiją kartais matome, kaip atsiranda žodis, istorijos raidoje prisipildo naujų reikšmių, prasmių, raiškos galimybių. Vadinasi, žodyje užkoduota tam tikra tautos, bendruomenės gyvenimo patirtis. Kalbėtoja atkreipia dėmesį į kalbą kaip saitą, ryšio priemonę. Senųjų Vilniaus apylinkių gyventojas veikiausiai niekada nebuvo susitikęs su prie Platelių ar kur kitur Žemaičiuose gyvenusiu žmogumi, bet abu beveik taip pat vadino kad ir duoną, tegu ir su žemaitiškais variacijomis – douna, duna... Kalboje, sakmėse, padavimuose užkoduota tautos atmintis, istorinė patirtis, vertybės. Visa tai būtina galvose turėti tiems, kurie rūpinasi komunikavimu tarp tautų ir valstybių, pagaliau ir tarpusavio supratimo reikalais. Ne mažiau svarbu ir gyvenimo būdas, nuo kurio taip pat juk priklauso susikalbėjimo reikalai. Panašiai galima pasakyti apie elgsenos modelius, kurie šlifuoja tūkstantmečius. Tik visa tai suvokdami galime suprasti, kodėl taip skirtingai įvairios tautos išgyvena tuos pačius jausmus, nors semantika, esmė gali būti ta pati.

Elgsenos modeliai kinta ir visos tautos mastu. I. Lukšaitė pastebi, kad tampame isteriškai irzlūs. Gaila, bet niekas netiria, kodėl taip vyksta.

Pranešėja atkreipia dėmesį į estetinės raiškos arba estetinės apsupties susikūrimo svarbą. Pačioje žmogaus prigimtyje esama tam tikrų estetiškų grožio suvokimo reikalavimų. Ką bedarytų, vertina pirmiausia labai paprastai: patinka ar nepatinka, gražu ar negražu, priimtina ar nepriimtina. Tad norint priimti ir savo tikslams panaudoti mus pasiekiančias naujoves, jas prisitaikyti, perkurti reikia turėti intelektualinę parengtį. Naujovių perdirdimui, prisitaikymui svarbu panaudoti gimtosios

Jubilatę sveikina Lietuvos mokslo tarybos atstovai

Vasario 3-iąją Lietuvos istorijos institute pagerbta habil. dr. Ingė Lukšaitė, o kitą dieną buvo atidaryta jai skirtoji paroda Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Taip pažymėtas žymios mokslininkės 70 metų jubiliejus. Institute Ingė Lukšaitė perskaitė puikų pranešimą apie kultūros tvarumo savaip fenomeną, nagrinėjo jos išlikimą kintančioje aplinkoje, perdavimą kitoms kartoms. Nėra tokie akivaizdūs ir vienareikšmiai dalykai, kaip kad gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio.

kalbos išteklius. Negebėjimas kalbos galimybėmis naudotis ardo tuos ryšius, kuriuos nuolat tenka atkurti. Tautai tenka iš naujo susikurti elgsenos modelį, atrasti ryšius su kaimyninių tautų kalbomis ir bendrosiomis, plačiau paplitusiomis kalbomis. Tai tęsiasi per amžius, o mažoms tautoms yra neišvengiama būtinybė.

Tarp galimybių ir spaudimo

Savo pasakojime ateiname prie labai svarbaus, gal svarbiausio dalyko – kultūrinės atminties išlaikymo. Tos kultūrinės atminties pamatus kiekviena karta gauna su paveldima kultūra, bet kartu tai ir nuolat kintanti vertybė. Ką

Sustabarėjusi kultūra negyvybinga ir realiame gyvenime nunyksta, geriausiu atveju tampa muziejine vertybe, tačiau ir pernelyg greitai prie aplinkybių ir kintančios aplinkos prisitaikanti kultūra praranda savastį, persiima svetimbėmis ir žlunga. Kokios sąlygos kultūrą saugo ir kur slypi jos gyvybės šaknis? Šiuos ir kitus klausimus nagrinėjo Ingė Lukšaitė. Po jos pranešimo kai kurie klausytojai pageidavo, o kiti tiesiog įsakmiai reikalavo *Mokslo Lietuvoje* jos mintis pateikti.

visuomenė siekia išsaugoti, iškelti, perduoti savo palikuonims? Ką lengvai užmiršta ir ką būtina nori atsiminti? I. Lukšaitė prabyla apie visuomenės kolektyvinės atminties techniką ir užmiršimą istorijoje. Tai iš dalies kontroliuojami procesai, nes žmogus – sąmoninga būtybė, o visuomenė, jeigu organizuota į tautą, valstybę turi svertus, kuriais gali paveikti savo kultūrinės atminties dalykus. Skirtingiems tos atminties dedamosioms suteikiamas tarsi skirtingas prioritetas. Per visuomenės spaudimą stengiamasi paveikti norima kryptimi vienas ar kitas tai visuomenei ar tautai svarbias vertybes, kurios taip pat nėra pastovios, bet kinta, priklauso nuo konkretaus laiko ir išorinių įtakų. Taip vieni

dalykai įsisavinami, padaromi savo bendruomenės, visuomenės savastimi, kiti atmetami arba užmirštami, nugrimzta į nebūtį.

Štai čia tyrinėtojai ir turėtų atsiverti labai svarbi pažinimo erdvė – tautos identiteto, savasties gelmės. Pakankamai tamsus arklukas, tuo labiau, kad įvairūs identiteto tyrinėtojai į savo tyrimų objektą subėję ipūsti daug miglos. XXI a. identitetas jau sutapatintas su visos kultūros apibūdinimu, su vienintele sąlyga tautai išlikti. I. Lukšaitė tvirtina, kad to visiškai nėra, o toks traktavimas iš dalies yra Antrojo pasaulinio karo padarinių arba kompleksinio išraiška.

Kokį identiteto problemos interpretavimą siūlo I. Lukšaitė? Pripažįsta, kad

identiteto problema sudėtinga, tai labai svarbi visuomenės organizavimo dalis, bet ne vienintelė tai visuomenei išlikti.

Vieną dalyką reikėtų įsidėmėti: kultūra nėra sustabarėjęs monolitas, bet nuolat kintanti ir perkuriama esybė. Kaip greitai kinta ir perkuriama? Priklauso nuo amžiaus, laiko, tad tikslios formulės gali nepavykti nustatyti. V–VI a. baltų kultūra kito iš lėto, bet staiga įgavo didelį kitimo pagreitį ir staigiai pasikeitė. XXI a. pradžia yra nepaprastai spartaus kitimo laikotarpis. O jei taip, tai ir įtakų perkūrimas, jų prisitaikymas turi vykti labai intensyviai. Esminga išvada: jeigu savyje kūrybinio prado neturėsime, kūrybinio elemento neišskelsime kaip prioritetinio, sąlygos išlikti bus labai menkos. Ko gero, mūsų dabartiniame gyvenime nėra tokio užtekio, ramybės zonos, kur išorinių įtakų nereikėtų prisitaikyti, adaptuoti.

Uždelsto veikimo bomba

Ar viską galima sau prisitaikyti? Toli gražu. Kai kuriuos svetimos kultūros dalykus prisitaikome mechaniškai, tiesiog nekritiškai perimame, bet tai svetimkūniai, kurie taip ir eina šalia savosios kultūros, nors nėra neveiksmingi. Tai lyg gripo virusas, atliekantis griaujamąjį darbą. I. Lukšaitė labai skeptiškai žiūri į kvietimą mechaniškai perimti kitose šalyse esančius dalykus, jų vertybes, tegu ir labai viliojančias. Mechaniškai perimtas klotas atlieka uždelsto veikimo bombos vaidmenį savajai kultūrai, jo griaujamasis poveikis anksčiau ar vėliau pradeda reikštis. Dalis to perimtojo klotu ilginiui gali atmirti, nuslopti kaip negyvybingas svetimkūnis, kurio nemaitina savosios kultūros gyvybingi syvai. Kiekviename amžiuje galima stebėti tas nuddžiūvančias ir atkrinčias kultūros šakas.

Kaskart iš naujo atrasdami ir sena praradami gal vis labiau tubulėjame ir galop išstobulinę civilizacinius laimėjimus patys nepaprastai išstobulėsime? I. Lukšaitė nėra optimistė, šiuo atžvilgiu net labai skeptiška. Bent jau bijančius persitobulinti nuramina: realus gyvenimas rodo visai ką kita. Pateikia savo pačios gyvenimiškos patirties pavyzdį. Kai buvo dar maža, lankėsi Trakų garbangoje pilyje, tikriau tos pilies griuvėsiuose. Matė nors išverstas, bet tvirtas senoviškas Vytauto laikų plytas. Daug metų praėjus po restauracijos vienoje iš pilies menių vyko kažkoks renginys, vienas iš dalyvių atsirėmė į sieną ir ranka sulindo į restauratorių sumūrytų naujų plytų trupenas. Pasirodo, naudodami nuostabias XX a. technologijas pagaminome plytas, kurios tinka nebent trupenoms dauginti ir anekdotams kurti – štai mūsų civilizacijos „laimėjimas“. Deja, jis neturi išliekamosios vertės ir atmirsi kartu su tų plytų gamintojų vardais.

Tradicija – tai pakitusi kultūra

Grįžkime prie klausimo, kurį jau buvome pradėję šiek tiek nagrinėti: kas yra tradicija? Pasak I. Lukšaitės, tai pakitusi kultūra, kuri dar kurį laiką išliks, bus tvariai perduota kitai kartai, o gal ir kelioms kartoms. Iš to seka gal kiek paradoksaliai skambanti išvada, kad pati tradicija yra kaita. Ta dalis, kurią pasiimame iš senojo klotu, nebūtinai liks sustabarėjusi ir nekintanti. Priešingai, ji gali keisti savo funkciją, pritaikymo sritį, tapti kultūrinės atminties ženklu,

ŠVIESULIAI

Tikrumo ilgesys ir siekiniai šiapus anapus mokyklos durų

Dr. Ina DAGYTĖ

Ką žmogui gyventi reiškia šalia vandens telkinio? Nelygu koks tas vanduo – upė, ežeras, marios ar jūra. Upė leidžia žmogui tvirtai pajusti ne tik kryptingą tėkmę, bet ir kito kranto artumą, skatina lyginti krantų vaizdus, išmoko paralelių panaudos meistriškumą. Ežeras dažniausiai suteikia augmenija apglėbtų vandenų ramybės pojūtį, harmonizuoja, savo apvalumu ir žmogų daro apvalesnį, minkštesnį, o jei ir pasi-taiko koks ištįsėlis, tai verčia prisiminti susisiekančių indų teoriją ir praktiką. Marios artimos ežerui vandens gėlumu, tačiau jose daugiau plačių vandenų galios ir grėsmės, ant jų kranto dažnas žmogus tarytum sumažėja, o vėjyje ir palinksta. Ramios marios teikia žmogui susitaikymo, įsisiūbavusios – prisitaikymo pamokų. Jūra – vandenų karalienė. Įsakmi, dosniai dalijanti ir skaudžiai atimanti. Aštria sūrios bangos ketera griauanti pasaulio visumos pojūtį, dažniausiai nugalinti vienišą krantą, tačiau galinti išaukštinti vienišą kūrybos žmogų. Jūra moko pasikliauti savo jėga į ją įbridus arba likti pasyviu stebėtoju ant kopos. Vandenų galimybės ir pamokos įvairios. Nelygu koks vanduo. Kita vertus, nelygu ir koks žmogus. Žmogus ir vanduo giliausias sąsajas brėžia per savo atskirą ir bendrą tikrumą.

Labiausiai į vakarus nutolusiame Lietuvos kampelyje – Nidoje – susisiečia marios ir jūra. Kiekvienas čia gyvenantis žmogus turi ne tik savarankiškai atsakyti, ką jam reiškia gyvenimas prie sūrų nuo gėlo atskiriančių didingų vandenų platybės, tačiau ir patvirtinti pasirinktą atsakymą gyvenimo praktika. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad atsakymai labai įvairūs, nes kiek žmonių, tiek nuomonių. Pradėjus gilintis, pasirodo, kad skiriasi metaforos, posakiai, sakinio tonacija, tačiau pasirinkta pozicija padalina ir šiame žemės lopinėlyje gyvenančius žmones į aktyvių gyvenimo kūrėjų – novatorių – arba taip pat aktyvių, tačiau vis dėlto gyvenimo stebėtojų – vykstančių procesų pasyvių dalyvių – grupes. Ir vienoje, ir kitoje grupėje daug mielų veidų, šurmulių, pastangų, sėkmių ir nesėkmių, džiaugsmo ir liūdesio. Skiriasi tos grupės atskirų jos narių užmojo platumu, gebėjimu atsiritoti ar atitolti nuo savo namo, asmeninių interesų, buvimo privačioje ir viešojoje erdvėje kokybe. Mielai ir brangūs tie nepavargstantys kasdienybės takeliai – nuo namų – iki parduotuvės, nuo parduotuvės – iki stalo, nuo stalo – iki darbo vietos, nuo jos – link marių, nuo marių – link televizoriaus – trepsentojai. Jie suteikia šiam žemės kampui stabilumą, gebėjimą orientuoti siekiai, suklostyti į palankų mitą realūs herojai ir sklindančios istorijos apie pažangius jų darbus. Ne tik komunikacijos mokslo teoriniai postulatai, bet mylima ir įpareigojanti Baltijos jūra paskatino papildyti gretas rašančiųjų apie tuos, kurie brenda pasitikti putotos bangos, laisvai pasirenka veiksmo ir su laisve veikti glaudžiai susijusios asmeninės atsakomybės kelią.

Apie Kuršių nerijoje gyvenusius, gyvenančius ar iš toliau esančių erdvių jų veikusių žmones – novatorius, visuomeniškai svarbių darbų sumanytojus ir realizuotojus, savito gyvenimo būdo savitoje aplinkoje kūrėjus ir skeidėjus

Apie Nidos vidurinės mokyklos direktorę, lituanistę Rūtą Žeimienę

Nidos vidurinės mokyklos direktorė, lituanistė Rūta Žeimiene

parašyta nemažai. Nekeliu tikslo pateikti tokių žmonių sąrašą. Tenoriu atkreipti dėmesį į tuos, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai teko pažinti, kurių traukos lauką esu pajutusi. Profesionaliai tiriančio žmogaus, sociokomunikacinių portretų autoriaus požiūris galėtų būti jei ne naujingas, tai bent įdomus.

Pirmiausia visada žavėjo Liudviko Rėzos asmenybė ir šiuolaikinis jo gyvenimo ir darbų įprasminimas Kuršių nerijoje. Tokius procesus lemia ir objektyvūs dalykai, ir tai, kad radosi žmonės, norėję ir sugebėję juos pozicionuoti viešojoje erdvėje.

Pasisekė ir Tomui Manui. Jo *Budėbrokus* skaitė toli gražu ne visi nidiškiai ar Nidos svečiai, tačiau apie jį žino beveik visi. Štai ką gali T. Mano namo-muziejaus darbuotojai, ypač V. T. Jonušienės iniciatyvos ir pastangos. Ateityje svarbu pajusti dar tikslesnį proporcijų pulsą, pristatant šio krašto istoriją ir dabartį, ieškant lokalių ir tarpkultūrinės komunikacijos sąsajų. Dailininkas E. Jonušas, Nidos meras A. Vaičiulis ir S. Mikelis ar miškininkas R. Krikštapavičius, atrodytų, tokios skirtingos asmenybės, skirtinga jų raiška ir tos raiškos sritys. Tačiau bendra viena – novatoriškumas, asmenybės valia ir trauka.

Gyvenimas nestovi vietoje. Staiga tarp tų, kurie, atrodo, ejo įprastu keliu, darė savo kasdienį profesinį darbą, sušvinta naujų perliukų. T. Manas Nidą pavadino Europos perlu dėl išskirtinės gamtos. Šis vėrinys turi papildyti naujai atrastais žmogiškaisiais perlais. Nes ne tik vėjas, vanduo ir smėlis yra reikšmingos Kuršių nerijos stichijos. Dar viena svarbi stichija, kuriai būdinga harmonizuojanti jėga, – Kuršių nerijoje gyvenantis ir rezultatyviai kuriantis žmogus. Masinės komunikacijos proveržio laikais geriausiai įsitvirtina visa, kas yra ne tik realybėje, bet ir virtualioje ar popierinėje komunikacinėje erdvėje. Todėl komunikatorius turi rašyti apie tai, kas objektyviai svarbu – ir apie vėją, vandenį, smėlį, ir apie viešajai erdvei iš tiesų

svarbų žmogų. Nereikia į dekoratyvines augalų tvoreles panašių bendruomenių, kur nukirptas ar pats pasitrupejęs siekia ir kitą apkirpti pagal tą patį standartą. Aukime ir leiskime kitiems augti.

Būtina atsigręžti į Nidos, Juodkrantės mokytojus. Šioje bendruomenėje tyliai ir nuosekliai kalasi naujai matančiųjų ir šiuolaikiškai veikiančiųjų daigai. Vos ne dešimtmetį (iki 2009-ųjų) šioje erdvėje vedžiau mokiniams mokslinį būrelį „Savęs ir aplinkos savitumo paieškos“. Teko iš vidaus pažinti visą nuo amžiaus nepriklausantį atžalyną. Patirti jaudinančią tausojantį meilės gamtai, knygai ir žmogui derinį.

Stebino tai, kaip šiuolaikiškai ir narsiai rudenį lapais nuklota, šaltais marių purslais nutaškta, o žiemą baltose pusnyse paskendusi Nidos vidurinė mokykla ieško viltingų pavasarių jungčių su Lietuvos universitetais, tarptautinėmis organizacijomis, politikos, meno ar verslo žmonėmis. Integralumo vertę akcentuojančiame globaliame pasaulyje, ju naudą suprantančioje lokaliame bendruomenės dalyje nereikia iš naujo įrindinti mokyklos ir universiteto sąsajų – profesinių, dalykinių, žmogiškųjų – reikšmės. Atrodytų, viskas paprasta, kai ir mokykla, ir universitetas siekia vieno bendro ir valstybei gyvybiškai reikalingo tikslo – parengti naują kompetentingų, kūrybiškai, drąsiai mąstančių ir veikiančių specialistų kartą, užtikrinti tokio proceso atsinaujinimą, atliepantią realybės iššūkius. Negali būti melo, imitacijos. Tik tikrumas, jo siekiniai tinkamai suderintoje bendroje mokyklos ir universiteto talkoje. Tačiau realybė rodo, kad mokyklos ir universiteto ryšiai dažnai lieka formaliųjų ryšių seklumose, jiems stinga gyvybingumo, žmogiškosios traukos. Tokio pobūdžio aktyvų padariniai gali būti labai skaudūs – formaliai gausi išsilavinusios jaunuomenės dalis, tačiau praktiškai menkai ją galinti savarankiškai nuveikti, o tuo labiau kryptingai keisti, siekiant mūsų valstybės inovatyvumo, visuomenės būvio kokybės proveržių.

Šiame kontekste tie mokytojai, mokyklos, jų vadovai, kurie ne tik suvokia šią problemą, bet ir savarankiškai ieško jos sprendinių, yra itin pageidaujami, taip pat turi būti matomi ir palaikomi visuomenėje. Laikau tai motyvacinio šio straipsnio leitmotyvu ir vėl atsigręžiu į mažutę ir sąlyginai nutolusią Nidos vidurinę mokyklą.

Nuūžus kurortiniam šurmuliui, visa Nidos bendruomenė tarytum patenka į geografinės atskirties zoną. Lieka pavieniai renginiai, internetas, dar vienas kitas traukos centras čia pat ar žemyne. Ryškiai šviečiantys mokyklos langai.

Todėl anksčiau išsakytame kontekste pribrendo reikalas ir šiapus, ir anapus mokyklos lango pamatyti šios mokyklos direktorę, lituanistę Rūtą Žeimienę. Neslėpsiu, surikiuoti mintis paskatino šių metų kalendorius, kuriame laikas įrašė jai ir mums svarbias datas. Dešimt metų, kai Nidos vidurinė mokykla per dalyvavimą tarptautiniuose projektuose tapo atviresnė pasauliui. Keturi dešimtmečiai mus skiria nuo to laiko, kai R. Žeimiene pradėjo savo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos kelią Nidos vidurinėje mokykloje. Pridėjus dar pora dešimtmečių, kai pakilo ir išsiskleidė per savo tėvų, savo pačios rūpestį – štai ir visas žmogaus kelias.

Du pirmieji pamatiniai šios asmenybės bruožai – pastovumas ir patikimumas. Mokytoja Rūta Žeimiene išsiskyrė kaip pušis pamario žemėje, niekur iš čia nepajudėjo.

Pastovumas jai būdingas, jis glaudžiai sieja ją su vietos bendruomenės, nemėgstančios staigių išorinių pokyčių, įpročiais. Ji jaugo į šią bendruomenę šaknimis. Nelengva įleisti šaknis į birų smėlį. Nebent turi ražienų šurkštumui ir ryto rasa grūdintas žemaitės nuo prie Kretingos esančio kaimelio kojas, širdį, kurioje nesipykdamas sutaria racionalumas ir poezija, ir likimo padovanotus gyvenimo mokytojus – teisingus, gilius ir tikrus. Jos buvimas Neringoje ne tik pastovus, bet ir patikimas. Tai ta pušis, kuri

drąsiai pasitinka audrą. Tai tas žmogus, kuris atvirai priima gyvenimo iššūkius. Reikia – ji moko lietuvių kalbos Nidos vidurinės mokyklos dešimtokus, nuo 1997-ųjų iki šiol vadovauja mokyklai ir drąsiai priima mokyklos direktorei tenkančius iššūkius. Dar ji Neringos miesto savivaldybės švietimo skyriaus vadovė, daugkartinė Tarybos narė, miesto kalbos kultūros komisijos pirmininkė, Nidos LIONS klubo vadovė ir narė.

Šaknimis į žemę, šakomis į dangų – ataidi mitologinis mūsų pasakų refrenas, radęs sau vietą ne tik daugelyje literatūros kūrinių, bet žmonių, tarp jų ir Rūtos Žeimiene, gyvenimo scenarijuose. Šakų, plačiai išsikerojusių, veržliai aukštyn kylančių, nesaugo nei vėjas, nei supantys žmonės. Tačiau tai per menka priežastis jas trumpinti. Sutrupinę netampa herojai. O Rūtai Žeimienei tokį ypatumą suteikia antroji jos pamatinių asmenybės savybių diada – žingeidumas ir valia diegti naujoves. Vienas to padarinių – šiuolaikiškos ir jaukios mokyklos vaizdinys. Nesakau – pati mokykla. Ją kūrė ir Nidos mokytojai, ir Neringos savivaldybė, ir kviestiniai talkininkai – architektai, statybininkai. Tačiau mokyklos vaizdinys turėjo koncentruotis vienoje galvoje, vienas žmogus turėjo priimti atsakomybę už veiksmus ir jų pasekmes. O rezultatai gali pasidžiaugti visi.

Mokyklos svečių knygoje įrašyti žodžiai glosto širdį.

Tuometis Švietimo ir mokslo ministras R. Motuzas pripažino mokyklos sėkmę: „Džiaugiuosi, kad tik įėjęs į mokyklą, supranti, kad viskas daroma vaikui...“ (2005)

UNESCO generalinio direktoriaus patarėjas H. Juškevičius išsakė betarpiškiau:

„Norėčiau, kad mano anūkės mokytųsi tokioje mokykloje. Linkiu sėkmės“ (2005). Šilutės rajono meras A. Balčytis suprato, kad ši mokykla yra daugiau nei mokyklos įstaiga ir palinkėjo: „Sėkmės tiesiant tiltus į Nidos bendruomenę“ (2001). Net svečiai iš tolimosios Kinijos pasijuto čia jaukiai. Ačiū. Buvo labai malonu“. Ir kuo ta mokykla tokia ypatinga? Atsakyčiau: savitumu, kuris pasiektas, derinant pamario tradicijų padiktuotus spalvų derinius, erdves, meninius akcentus su šiuolaikinio gyvenimo iššūkiais, poreikiu gyventi aktyviai, sparčiai ir moderniai, kartu jaukiai ir gražiai. Čia pro erdvę klasės langą gerai matyti dangus ir marios, o pro mažą langelį klasės duryse – mokytojo žodžių atspindys mokinių akyse. Šioje mokykloje prieš Kalėdas languose sušvinta mokinių ir mokytojų sukurtos išradingos popierinės snaigės, per Vėlines koridoriais nubėga degančių žvakučių ugnelės, o prieš Velykas anapus langų sušvinta tokie spalvingi margučiai, kad kartu su mokiniiais norisi balsu užtraukti populiarią dainelę *Ant senos palangės kaktusai žydės...* ir tiesiog visa esybė pajusti tą atgimimo stebuklą.

Savitumo temą plėtojo visas mokyklos kolektyvas. Ji sklaidėsi rengiant trikalbę receptų knygą su partneriais iš Hanoverio Albert-Liebmanna mokyklos (2003–2004), kuriant šiuolaikiškas vėtrunges tarptautinio projekto *Vėjas, vanduo ir smėlis* metu (2004) ar vykdant tarptautinį projektą *Didysis Volgos kelias* (Helsinkis, 2005) ir kt. Mokiniai aktyviai dalyvavo apskrities projektuose *Tradiciškai pamario ir Kuršių nerijos amatai, Kraštovaizdžio ir žmonių sąveika gyvenime, literatūroje ir mene, Jūros ilgesio atspaudas* ir kt.

Sukaupiti žinių savitumo tema

Romualdas Girkus, istorinės kartografijos propaguotojas

■ Atkelta iš 2 p.

sūnumis dalyvauja slidžių žygiuose. Nežinau, ar anksčiau tokiuose slidžių žygiuose jis yra dalyvavęs kartu su S. Vyžintu. Jis, kaip ir Stasys, yra knygų mėgėjas, kaupia jas nuo studijų laikų. Romualdą domina istorinio, geodezinio, kartografinio, paveldosaugos ir kitokio turinio knygos, įvairūs žemėlapiai, atlasai. Tuo tekdamo įsitikinti, kai jis atvykdavo į Vilniaus knygų mugę. Kiek pamenu, Romas, lankydamsis Vilniuje, dažnai užsukdavo į centrinį knygyną ir iš ten be išgytų naujų knygų negrįždavo į Kauną.

Doc. Jonas Deksnys buvo antras žmogus, iš kurio mokėsi Romualdas. Jis žavėjosi docento mokslinėmis įžvalgomis ir naujovėmis geodezijos, hidrologijos, toponimikos srityse. Jubiliasas iš jo perėmė dalį veiklos sričių ir pomėgių: meilę gamtai, domėjimąsi Lietuvos istorija, kultūros paminklams ir kt.). Vėliau sėkmingai pritaikęs įgytas žinias R. Girkus vykdė panašius darbus geodezijos, kartografijos, toponimikos (vietovardžių) srityse. Romas, kaip anuomet doc. J. Deksnys, tapo istorinių žemėlapių kolekcininku. Mažai kas gali kompetencija prilygti Romualdo kompetencijai toponimikos (ypač hidronimų) srityje. J. Deksnys buvo Lietuvos istorijos, etnografijos, gamtos ir kultūros paminklų, gamtos tyrėjas ir mylėtojas. Per 50 metų lankydamas šios rūšies objektus, juos fiksuodavo piešiniuose, brėžiniuose, nuotraukose, aprašuose ir pan. Šis pomėgis buvo pradėtas įgyvendinti besimokant vidurinėje mokykloje kasmetinių atostogų metu, vėliau – universitete dalyvaujant prof. Stepono Kolupailos ir savorankiškuose baidarių žygiuose. Dirbant Vandens ūkio projektavimo institute J. Deksnui teko atlikti topografinių nuotraukų, skirtų melioracijai, techninę priežiūrą. O stambių mastelių nuotraukos buvo daromos visoje Lietuvos teritorijoje, tad buvo puikios galimybės tikrinti vietovardžių teisingumą, upių ir upelių tėkmes, applan-kyti retesnius objektus. Bendro darbo su hidronimais rezultatas – Lietuvių kalbos instituto 1963 m. išleistas *Lietuvių upių ir ežerų vardynas*. Šiuo vardynu, kuris iki šiol yra norminis, R. Girkus naudojosi kaip pagrindiniu hidronimų šaltiniu, tikrindamas vietovardžių teisingumą kartografinėje medžiagoje, kituose šaltiniuose. J. Deksnys tapo kolekcininku, rinkdamas kartografinius leidinius ir su jais sietiną medžiagą, skirtą Lietuvos teritorijai ir Kaunui. Po J. Deksnio mirties tokiu istorinės kartografinės medžiagos kolekcininku tapo ir Romas. Skaitydami spaudą aptiksime, kad dažniausiai įvairių straipsnių autoriai apie J. Deksnio gyvenimą ir jo veiklą buvo docento dukte Danguolė Deksnytė-Mockienė ir Romualdas Girkus.

Prof. Steponas Kolupaila – geodezininkas, hidrologas, įžymus Lietuvos upių tyrinėtojas, pedagogas, Lietuvos fotomėgėjų sąjungos steigėjas ir jos pirmininkas, didelis gamtos draugas, knygų *Nevežis, Nemunas* autorius – turėjo įtakos Romo pasirinkimui specialybei, darbinei veiklai. Skaitydamas šias ir kitas profesoriaus knygas, Romualdas žavėjosi upių ir jų pakrančių išsamiu aprašymu. Mokslininko knygos įkvėpė R. Girką, studijuojantį geodezijos mokslus Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos

fakultete, susidomėti ne tik inžineriniais matavimų mokslais, bet ir Lietuvos hidrografija, hidrologija. Netrukus Romualdo darbinės veiklos nagrinėjimo objektais tapo Lietuvos ežerai ir upės. Romas po truputį perėmė ne tik profesoriaus tyrimo objektus – Lietuvos vandenį, bet ir kai kuriuos didžiausius mokslininko pomėgius: fotografiją, žygius baidarėmis. Jubiliasas nesiskiria su fotoaparatu, todėl jo archyve sukaupta daug vertingų ir

R. Girkus UAB „Aerogeodezijos institutas“ salėje mokslinio pranešimo metu

retų fotografijų. Žygiai baidarėmis Lietuvoje, Latvijoje ir kitur tapo pagrindine jo šeimos laisvalaikio leidimo forma. 2007 m. vasarą su žmona Zita dalyvavo ekspedicijoje Nerimi grafo K. Tiškevičiaus maršrutu po 150 metų. Pagarbą prof. S. Kolupailai, jo meninei kūrybai R. Girkus išreiškė 2008 m. rudenį, kai vienas pirmųjų iš Kauno atvyko į profesoriaus tarpukario Lietuvos spalvotosios fotografijos ekspoziciją Vilniaus Rotušėje ir savo fotojuostoje užfiksavo įdomiausius parodos momentus.

Doc. Antanas Ražinskas – geodezininkas, vienas žymiausių geodezinės gravimetrijos specialistų Lietuvoje. Tai buvo didelės erudicijos, plačios sielos, viskuo besidomintis žmogus, spinduliuojantis išmintį, toleranciją. Nepaprastas darbštumas, veržlumas ir įgimtas organizatoriaus talentas vertė docentą ieškoti būdų, kaip suburti Lietuvos geodezininkus bendrai veiklai. A. Ražinskas buvo autoritetas visiems jį pažinusiems, tarp jų ir Romui. Įsitraukdamas į geodezinę veiklą ir bendraudamas su docentu, panašias į A. Ražinsko charakterio savybes išsiugdė ir Romualdas. R. Girku nestinga darbštumo, atkaklumo, išminties, geranoriškumo, jis – patyręs įvairių renginių organizatorius. Perėmus iš A. Ražinsko inžinieriaus Jono Deksnio archyvinę medžiagą, kai ji iš docento sodybos buvo pargabenta į *Aerogeodezijos institutą*, jie kartu parengė naują archyvo ekspoziciją ir 2004 m. organizavo renginį doc. J. Deksnio 100-ųjų gimimo metinių sukakčiai paminėti. *Aerogeodezijos institutas* rūpinasi Lietuvos geodezijos ir kartografijos paveldo išsaugojimu. Institute saugoma doc. A. Ražinsko sukaupta geodezinių ir kartografinių leidinių bei rankraščių, geodezinių ir fotogrametrinių instrumentų kolekcija. R. Girkus susižavėjo A. Ražinsko rašoma Lietuvos geodezijos ir kartografijos istorija, pats pradėjo rinkti įvairią medžiagą apie Lietuvos geodezininkus ir kartografus.

Po A. Ražinsko mirties 2006 m. Romas ir toliau tęsia šį docento pradėtą darbą – institute organizavo renginį A. Ražinskui atminti, parengė heraldikos ekspoziciją, tvarko ir rengia istorinių žemėlapių, kitos kartografinės medžiagos ir geodezinių instrumentų ekspozicijas. R. Girkus visada mieliai priima lankytojus iš Kauno ir kitų Lietuvos miestų ir miestelių, kuriems įdomu sužinoti apie geodezijos ir kartografijos istorinę raidą. Romas parodo jiems geodezijos, fotogrametrijos ir kartografijos ekspoziciją, kurioje svarbią vietą užima žymaus tarpukario geodezininko J. Deksnio archyvo dalis ir A. Ražinsko sukaupta medžiaga.

Jubiliatui renkant senuosius žemėlapius, juos kolekcionuojant, nemažos įtakos turėjo ir kitos privačios kolekcijos. Pažymėtina, kad R. Girkus ne kartą lankėsi prof. Kazio Varnelio name-muziejuje Vilniuje – K. Varnelis yra sukaukęs vieną didžiausių senųjų žemėlapių kolekcijų. Prof. K. Varnelis studijavo meną Lietuvoje ir Austrijoje. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje emigravo į Vakarų Europą, o 1949 m. persikėlė į JAV. Ten gyvendamas įsigijo didžiąją dalį savo kolekcijos. Jo žemėlapiai profesionaliai ir kruopščiai atrinkti. Juose vaizduojama Lietuva, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Lietuvos ir Lenkijos Respublika bei Lietuvos Respublika. Prof. K. Varnelis 1998 m. grįžo į Lietuvą. Jo žemėlapių kolekcijos paroda surengta 1999 m. Vilniaus Rotušėje.

Jubiliasas yra susidomėjęs nepriklausomos tarpukario Lietuvos geodezijos, topografijos darbais, kartografiniu palikimu, kurių autoriai buvo prof. S. Dirmantas, plk. A. Kriškėčiūnas, M. Rotautas, P. Butrimas, K. Šležiūčius, J. Juodis, J. Ašmonas, V. Daumantas, M. Gelžinis, J. Andrius, A. Gustaitis, prof. P. Matulionis, P. Šinkūnas, K. Pakštas, A. Vireliūnas, V. Drėma, O. Girčytė-Maksimaitienė ir kiti. 1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos valstybingumą, Lietuva į pasaulio žemėlapius vėl įrašoma kaip savo etnografinėse žemėse atsikūrusi valstybė. *Lietuvą de jure* 1920 m. liepos 12 d. taikos sutartimi pripažino Rusija, 1922 m. – JAV, Didžioji Britanija, Prancūzija, Vokietija, Italija, Japonija, Vatikanas. 1922 m. topografinių darbų organizavimas buvo pavestas inžinieriui geodezininkui A. Kriškėčiūnui, vėliau ilgamečiam Krašto apsaugos ministerijos prie kariuomenės Generalinio štabo Karo topografijos skyriaus viršininkui. 1925 m. pasirodė pirmasis lietuviškas topografinis žemėlapis. Karo topografijos skyriaus atlikti darbai įkvėpė R. Girką pašvęsti dalį savo publikacijų Lietuvos tarpukario topografijai, imtis kolekcionuoti šiuos topografinius žemėlapius ir planus.

Įdomiausi R. Girkaus istorinės kartografijos srities darbai

Per pastaruosius 15–20 metų Romualdas išsamiai ir sistemingai tyrinėjo Lietuvos kartografijos šaltinius, nagrinėjo senųjų kartografų darbus ir sukaukęs kartografinę medžiagą profesionaliai parašė nemažai vertingų darbų Lietuvos istorinės kartografijos tematika, tačiau jo indėlis į Lietuvos mokslo ir kultūros istoriją dar nėra iki galo paaiškintas, o jo veikla – deramai nušviesta ir įvertinta. Jo darbai – svarbūs ir reikšmingi mokslo, kultūros istorijai, taip pat pažintiniu

požiūriu. Įvairių sričių specialistai juose gali rasti įdomių, dar niekur neskelbtų žinių apie Lietuvos ir kitų šalių geografinę-kartografinę ištirtumą, to meto krašto kartografavimo principus, žemėlapių ir atlasų raidą. Jubiliatui rūpėjo, kaip Baltijos jūros šalių, tarp jų ir Lietuvos, istorija atsispindi kartografijoje tiriant įvairių epochų žemėlapius, atlasus. Juos tyrinėdamas Romas senuosiuose žemėlapuose rado įvairiausių duomenų apie Lietuvą. R. Girku rūpėjo, kad, ištyrinėjus šiuos žemėlapius ir padarius mokslines išvadas, Lietuvos istorija būtų papildyta naujais faktais. Nėra abejonės, kad senoji kartografija tapo pagrindine Romualdo veiklos sritimi, todėl jubiliatą drąsiai galima vadinti kartografijos istoriku. Romo aktualūs moksliniai kartografiniai darbai rodo, kad jubiliasas gerai nusimano apie Lietuvos ir kitų valstybių istorinės kartografijos raidą, kartografinio vaizdavimo metodus, kitų šalių kartografų pasiekimus. Mokslines ir mokslo populiarinimo publikacijas, parašytas Romualdo Girkaus arba su bendraautoriumi Viktoru Lukoševičiumi, Lietuvos istorinio-kultūrinio paveldo, istorinės kartografijos temomis aptiksime respublikinėje spaudoje: Vilniaus Gedimino technikos universiteto mokslo žurnale *Geodezija ir kartografija*, žurnaluose *Žiemgala, Žemėtvarka ir melioracija, Žemėtvarka ir hidrotechnika*, leidiniuose *Kauno istorijos metraštis, Karo archyvas* (Lietuvos karo akademijos tęstinis leidinys), Kauno kolegijos straipsnių rinkinyje *Matavimų*

R. Girkus – vienas iš kompaktinio disko „Tarpukario Lietuvos topografiniai žemėlapiai“ rengėjų

inžinerija ir GIS (Geografinė informacinė sistema) ir užsienio spaudoje. Šiuose leidiniuose pateikti jubilato straipsniai pripažinti vertingais Lietuvos istorijai, dalis jų įtraukti į Lietuvos istorijos instituto tęstinį leidinį *Lietuvos istorijos bibliografija* (1998, 1999, 2000). Jubiliasas talkino leidybinėje grupėje rengiant Lietuvos nacionalinio muziejaus leidinį *Lietuva žemėlapuose* (išleistas 2002 m.).

Senuosiuose žemėlapuose randame įvairios informacijos, vaizdingesnės už rašytinę. Originaliu turiniu išsiskiria R. Girkaus paskelbti straipsniai, kurie parašyti tyrinėjant ir analizuojant senuosius žemėlapius: *XIX a. Lietuvos dvarų valdų planų ypatumai, Piešiniai žemėlapiai ir žemėlapiai su piešiniais, Pirmieji lietuviški etnografiniai žemėlapiai, Lietuvos Užnemunės (Suvalkijos) kartografavimas, Pirmasis lietuviškas Suvalkijos žemėlapis, Senosios kartografijos parodos, Žiemgala senuosiuose Europos žemėlapuose, Neskelbti tarpukario Lietuvos topografiniai žemėlapiai* ir kiti. Su kolegomis R. Girkus yra išleidęs tris skaitmeninius diskus kartografinė tematika: *Topografiniai žemėlapiai Lietuvos teritorijai* (2007), *Tarpukario*

Lietuvos topografiniai žemėlapiai (2009) ir *XX a. pirmosios pusės Lietuvos žemėlapiai* (2010), artimiausiu metu planuoja išleisti skaitmeninį diską *Kauno miesto topografija*.

R. Girkus yra keleto istorinės kartografijos knygų recenzentas. Vertinant knygas, Romas profesionaliai gilinasi į jų turinį, jo recenzijose neaptiksime vien liaupsių (privalumų). Jubiliasas geranoriškai, nekompromituodamas knygų autorių įvaizdžio, išsakydavo ir knygose pastebėtus trūkumus. Apibendrinamas 2008 m. pasirodžiusią Lietuvos knygynuose Algirdo Antano Gliožaičio istorinę monografiją *Lietuvos administracinis suskirstymas žemėlapuose: nuo seniausių laikų iki XXI amžiaus pradžios* (su dideliu spalvotų žemėlapių rinkiniu) Romualdas savo recenzijoje rašo: „Teigtina, kad šioje knygoje surinkti svarbiausi įvairaus laikmečio su Lietuva susiję žemėlapiai. Jau pats faktas, kad knygos viršeliuose puikuoja 1375 m. A. Kreskvo pasaulio žemėlapis, kuriame identifikuojama Lietuvos teritorija, rodo dokumentuotą Lietuvos kartografinę vaizdą tuometinio pasaulio interpretacija. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė garsėjo didžiule teritorija, ir tos teritorijos darinius, kurie šiandien priklauso kaimyninėms valstybėms, teisingai apibrėžti ir įvardyti, remiantis skirtinga kartografinė medžiaga, ganėtinai sudėtingas procesas, nes to laikmečio kartografai žemėlapių turiniui dažnai buvo neobjektyvūs, neretai – net tendencingi. Knygoje randama konkrečių istorinėmis datomis fiksuotų faktų, susijusių su pridėtamais žemėlapiais, dokumentais, kartografiniais piešiniais ar nuotraukomis, tad knyga galima remtis enciklopedinėms reikmėms Lietuvos teritorijos kitimo raidai nušviesti. 150 šaltinių naudotos literatūros sąrašas rodo, kad medžiaga monografijai rinkta iš nevienodai patikimų šaltinių, pradedant valstybiniais archyvais ir baigiant periodikos ir interneto informacija“.

R. Girkus – Lietuvos kartografų draugijos kartografijos istorijos sekcijos vadovas, dažnas archyvų, bibliotekų ir muziejų lankytojas – juose renka informaciją savo publikacijoms. Čia randa dar netyrinėtų senųjų Lietuvos žemėlapių, kitų istorinių dokumentų, saugomų Vilniaus universiteto bibliotekoje, Lietuvos mokslo akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Lietuvos valstybės istorijos archyve, Lietuvos centriniam valstybės archyve, kurie dar laukia visapusio įvertinimo.

Vėl atėjo naujas laiko slenkstis. Džiaugdamiesi R. Girkaus jubiliejiniais metais, linkime mielum jubiliatui būti stipriam savo dvasia ir toliau džiuginti skaitytojus naujais mokslo darbais istorinės kartografijos srityje.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

2010 m. Mokslo Lietuva vykdo projektą *Mokslui, visuomenei ir kultūrai*. Siekdama populiarinti laikraštįje publikuojamą medžiagą redakcija leidžia naudotis publikacijomis tol, kol Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remis minėtą projektą.

Laisvės sala nelaisvės vandenyne (2)

Semiotikų vasaros mokyklos nuotyčiai, papasakoti prof. Tomo Venclovos, nudžiugino Venclovų muziejaus direktorę Birutę Vagrienę, leidyklos „Baltos lankos“ direktorių Saulių Žuką ir prof. Kęstutį Nastopką

■ Atkelta iš 3 p.

aistras ir neviltingas, bet apie semiotikos kelią. Maskvos lingvistinio būrelio ir bendrijos nariai užsibrėžė nei didelį, nei mažą tikslą – peržiūrėti visus svarbiausius mokslo apie kalbą principus. Pastebėjome, kad daugelis R. Jakobsono idėjų, kurias jis vėliau rutuliojo emigracijoje, buvo kaip tik atšvaitas tų studentiškių siekių. Jam pavyko formuluoti užduotis, kurias vėliau sprendė visą gyvenimą.

Kaip Sovietų Rusijos ambasados darbuotojas R. Jakobsonas išvyko į Prahą ir atgal neskubėjo, vėliau atsidūrė emigranto padėtyje. Tapo Prahos lingvistinės mokyklos vienas kūrėjų. Priminsime, kad Prahos lingvistinės mokyklos atstovai buvo tokios įžymybės kaip N. Trubeckojus (1890–1938), S. Karcevskis (1884–1955), J. Mukažovskis (1891–1975), B. Havranekas (1893–1978), B. Trnka (1895–1984) ir daugelis kitų. Vokietijos naciams užėmus Čekoslovakiją, R. Jakobsonas metus nelegaliai gyveno Prahėje, dalyvavo leidybinėje veikloje prisidengęs slapyvardžiu, atsidūręs galimybė per Norvegiją 1941 m. išvykti į JAV. 1948–1967 m. dėstė Harvardo universitete, o nuo 1957 m. dar ir Masačusetso universitete, kur dirbo iki gyvenimo pabaigos. Bandė nustatyti lingvistikos ir kitų mokslų ryšius. Buvo visų svarbiausių Europos ir Amerikos lingvistinių mokyklų dalyvis, beje, tų mokyklų atsiradimą jis pats dažniausiai ir inicijavo.

Galima tik stebėtis, kad kaip tarpautinio masto slavistas R. Jakobsonas jau po Antrojo pasaulinio karo kartą sugebėjo gauti leidimą atvykti į Sovietų Sąjungą. Vėliau lankėsi ir dažniau, o dėl pernelyg užsimezgusių ryšių dėl to nukentėjo Viačeslavas Ivanovas, vienas žymiausių semiotikos mokslo atstovų tuometėje Sovietų Sąjungoje. Tuo metu jis dar buvo jaunas mokslininkas, jį išsikvietė instituto vadovybė ir pareiškė kaltinimus, iš kurių svarbiausias buvo tas, kad su vadovybe nesuderinęs Ivanovas liaudies priešą Jakobsoną supažindino su dar didesniu liaudies priešu Borisu Pasternaku. Į jam mestus kaltinamus

Ivanovas atsakė: „Labai didžiuočiausi, jeigu galėčiau Jakobsoną supažindinti su Pasternaku, bet man to visiškai nereikėjo daryti, nes juos prieš 30 su viršum metų supažindino judviejų artimas draugas Vladimiras Majakovskis“.

Instituto vadovams beliko tik susižvalgyti. O baigėsi tuo, kad V. Ivanovas buvo pažemintas pareigose ir buvo priverstas apleisti institutą. Pernelyg protingų sistemai nereikėjo. Šiuo metu prof. Viačeslavas Ivanovas gyvena JAV, o 2007 m. Lietuvos mokslų akademija jį išrinko savo užsienio nariu.

Atsakas į kintančio pasaulio iššūkius

1966 m. R. Jakobsonas gavo leidimą atvykti į Taliną, bet tai nereiškė, kad galėjo važiuoti ir į Tartu. Vis dėlto į Kääriku vietovėje vykusią semiotikų vasaros mokyklą jis atvažiavo. Kaip prisimena T. Venclova, į Estiją Jakobsonas atvažiavo su savo jauna žmona Kristina Pomorska. Kääriku vietovėje R. Jakobsonas smėlėtais takais vaikštinėjo su V. Ivanovu, diskutavo jiems rūpimais literatūros ir semiotikos klausimais, o paskui juodu kažkodėl visą laiką važinėjo kažin koks automobilis. Gal KGB archyvuose kur nors yra dviejų įžymių mokslininkų pokalbio įrašas – būtų tam tikras įnašas į sanskrito poetikos tyrinėjimus, nes būtent apie tai Jakobsonas su Ivanovu kalbėjosi. Bent taip tvirtina Venclova.

Apskritai semiotikos vasaros mokykloje buvo vengiama kalbėtis politinėmis temomis. Viena vertus, tai buvo išvalgus sprendimas netampyti už usų snaudžiančio padaro, kita vertus, tiems mokslo žmonėms mažiausiai buvo įdomi tuometė Sovietų Sąjungos politika. R. Jakobsonas Kääriku vasaros mokykloje perskaitė puikų pranešimą, kiti kalbėtojai taip pat paliko Venclovai didelį įspūdį. O bene labiausiai krito į akis tai, kad tos vasaros mokyklos dalyviai elgėsi taip, tarsi tarybų valdžios nė nebūtų. Nieko apie ją nekalbėjo kaip nieko bendra su mokslu neturinčią sistemą.

Ar galima to meto semiotikų neformalios bendrijos narius, kurie telkėsi apie Jurių Lotmaną, atvykdavo į semio-

tikų vasaros mokyklas ir konferencijas Tartu universitete, vadinti disidentais moksle? Suprantama, toks įvardijimas anuomet būtų galėjęs turėti liūdną padarinių tos savotiškos brolijos nariams, bet protingiems žmonėms juk nėra reikalo išsišokti ten, kur nebūtina. Savo vidine esme šis mokslas kirtosi su nuo pasaulio užsidariusios didvalstybės ideologija. Sovietinė ideologija pripažino tik vieną „teisingą“ kalbą – jos pačios kalbą. Semiotikos mokslo prigimtyje glūdi visai kita filosofija ir nuostata: pasaulį galima aprašyti daugybe „kalbų“ ir ne būtina tai turinčios būti kalbos, kuriomis kalba atskiros tautos. Laisvės samprata glūdi pačioje semiotikos prigimtyje, nes jos pažinimo būdai neveda prie vienos ar baigtinės tiesos. Tiesų yra daug, jos kinta laike ir priklausomai nuo sąlygų. Štai kodėl semiotikos mokslas nesiūlo kanono, jis savo esme yra priešingas dogmai ir mąstymo sustabarėjimui. Kintantį pasaulį, o jis juk toks, galima tirti ir aprašyti tik lanksčiais ir taip pat nuolat kintančiais būdais. Tai atsakas į kintančio pasaulio iššūkius.

Dienos, praleistos semiotikos vasaros mokykloje, padarė tikrą perversmą tolesniame T. Venclovos gyvenime. Apie Estijoje vykusią semiotikos vasaros mokyklą T. Venclova parašė straipsnį *Pergalėje* (1966, Nr. 12), kuriame neslėpė susižavėjimo naujuoju tyrinėjimo metodu lingvistikoje. Mat vietoj tuščių frazių ir miglotų samprotavimų, kurių tiek daug humanitariniuose moksluose, semiotikai siūlė lenteles, formules, griežtus terminus, mąstymo logiką. Tuo semiotika skiriasi nuo literatūrologijos, kuri kartais pavadinama literatūra apie literatūrą. Jeigu literatūrologijos prigimtyje esama samprotavimų ir išvadų daugiaprasmiškumo, semiotika kaip tik ir siekia teiginių vienareikšmiškumo. Galima neabejotinai teigti, kad semiotikai buvo tikri savo meto disidentai moksle, kuriems visiškai netiktų pasakymas „sovietiniai semiotikai“. To meto Venclovos pažiūroms tai buvo labai artima.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Skaitytojų pasiūlymai

Dėl Jūsų ir mūsų ateities

■ Atkelta iš 1 p.

ninkų planus, apie kiekvieną išradimą, apie kiekvieną apgintą disertaciją. Tokiems pranešimams užtektų informacijos, net trumpų žinučių. Prie dabarčiai aktualiausių išradimų, jau duodančių ūkiui naudos, reiktų sugrįžti išsamiais straipsniais, reportažais.

Laikraštis privalėtų bent keliais sakiniais pranešti ne tik apie visas mokslinio tyrimo institutų, aukštųjų mokyklų, jų fakultetų ir katedrų surengtas mokslines konferencijas, bet ir apie studentų pratinimąsi prie mokslinės veiklos. Juk yra akademinio jaunimo mokslinės organizacijos. Visi mokslinius darbus dirbantys ir jiems besirengiantys norėtų žinoti, ką veikia jų kolegos, gyvenantys kituose miestuose. Dabar padėtis šia prasme apgailėtina. Daugelyje universitetų yra, pavyzdžiui, lietuvių kalbos katedros. Jų dėstytojai privalo dirbti ir dirba mokslinius darbus, bet nežino, kokias temas savo darbams pasirinkę kitų universitetų kalbininkai – jei ką sužino, tai tik per pažintis.

Graudu, kad apie mokslininkus nieko nenutuokia visuomenė. Ši civilizacijos viršūnė atsidūrusi pogrindyje, įslaptinta labiau nei bet kuri nuskaltėlių grupuotė. Rašydami šį laišką bandėme sužinoti, kiek Lietuvoje yra mokslinio tyrimo institutų, kiek mokslininkų, doktorantų, kiek disertacijų bent pernai apginta. Nepavyko...

Laikraščiu būtinas nuolatinis skyrelis *Naujos knygos*. Savaitraštis *Literatūra ir menas* kiekviename numeryje spausdina naujų grožinės literatūros knygų sąrašus. O kaip su mokslininkų knygomis? Kur įmanoma apie jas sužinoti? Knygynų lentynose? Bet mokslinių darbų tiražai maži, retas knygynas jų gauna. Eiti į bibliotekas, tyrinėti naujų knygų katalogus?

Suprantame susiklosčiusią padėtį: *Mokslo Lietuvos* redakcijoje dirba vienas žurnalistas (vyriausiasis redaktorius), dvi stilistės ir dizaineris. Sunku suprasti, kaip jie sugeba padaryti visai neprastą laikraštį. Norint, kad kiekviename laikraščio numeryje būtų 10–20 ir daugiau aktualiausių informacijų, reiktų dar bent vieno žmogaus.

Kol nėra galimybių jį turėti, padėtų artimesni ryšiai su Mokslų akademijos, mokslinio tyrimo institutų, visų aukštųjų mokyklų, *Išradėjų ir racionalizatorių* draugijos, kitų panašaus pobūdžio organizacijų bei įstaigų vadovais. Būtų gražu, kad jie paskirtų visuomeninius *Mokslo Lietuvos* informatorius, kurie nuolatos pranešintų mokslininkų laikraščiu, per jį – visai Lietuvai, apie pabaigtus, dirbamus ir žadamus dirbti mokslinius darbus. Kodėl elektroniniais laiškais nepaprašius jų tokios pagalbos sau ir laikraščiu? Mokslo darbuotojai be galo brangina laiką, bet neatsitinkamai korespondentais galėtų būti ir pareigingesni techniniai darbuotojai.

Esame įsitikinę: žinios apie mokslininkų, kitų išradėjų kasdieninius darbus padarytų laikraštį patrauklesnį ir padidintų jo tiražą. Net studentai, ypač doktorantai, nori žinoti apie mokslo pasiekimus, apie kitų universitetų studentų ir doktorantų pirmuosius mokslinius žingsnius.

Jei *Mokslo Lietuvos* turinys atitiktų savo pavadinimą, laikraštį pamėgtų ne tik mokslininkai, ne tik aukštųjų mokyklų dėstytojai, studentai, bet ir mokytojai, inžinerijos technikos darbuotojai, net žemesnio išsilavinimo žmonės, nes absoliučiai daugumai mūsų tėvynainių rūpi gražūs ir visuomenei naudingi darbai.

Mums atrodo, kad vien šias mintis įgyvendinus *Mokslo Lietuva* tapėtų laukiamiausiu visų gerais darbais besidominčių smalsuolių laikraščiu. Netrukus jis galėtų tapti savaitraščiu, ateityje – ir švairiu, purvo vengiančiu dienraščiu. Tokios *Mokslo Lietuvos*, kokią mes įsivaizduojame, naudą sunku pervertinti.

Dalelytę savo brangaus laiko ir uždarbio šioms kilnioms tikslams, bent prenumeratai, nedelsdami turėtų paskirti mokslininkai, kiti mokslinio tyrimo institutų ir aukštųjų mokyklų darbuotojai.

Su geriausiais linkėjimais visiems, kuriems rūpi dabartis ir ateitis –

habil. dr. prof. Audronė KAUKIENĖ,
rašytojas Kostas KAUKAS

TEISĖS INSTITUTAS

skelbia konkursą eiti pareigas:

- Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus mokslo darbuotojo (-os), 1 vieta.

Dokumentai priimami iki 2010 m. gegužės 14 d., adresu: Teisės institutas, Gedimino pr. 39/Ankštoji g. 1, 201 kab., Vilnius. Informacija teikiama telefonu: (8 5) 2497591.

Smulkesnę informaciją rasite Teisės instituto tinklapyje www.teise.org

Vida Valeckaitė
Direktorius pavaduotoja, i.e. direktoriaus pareigas

Tikrumo ilgesys ir siekiniai šiapus anapus mokyklos durų

■ Atkelta iš 12 p.

padėjo ir gilinimasis į mokinių bei jų tėvų kasienybės įpročius, literatūros analizę, jos panauda pamokose. O ypač dalyvavimas UNESCO asocijuotų mokyklų tinkle nuo 2003 metų. Į šį tinklą mokykla buvo įtraukta, pristačiusi projektą *Savitumą tausojančio Neringos kurorto atraktyvumo plėtra* (2002). Rengiant šį projektą, buvo smagu matyti, kaip pasakytų šiandieniniai mokiniai, tikrą direktorės „draivą“. Aš pasakyčiau – smagią valią veikti. Taikiai, taikliai ir kūrybingai. Netrukus UNESCO Lietuvos skyriaus vadovė Asta Dirmaitė jai palinkėjo: „Tegu ir toliau šioje spalvingoje jaukioje mokykloje bus jaučiama taikos kultūra“ (2004).

2007-aisias kartu su R. Žeimiene išleidome sociokomunikacinių portretų knygą *Nidos vidurinės mokyklos vaikai: veidai ir pasauliai*. Jos atsiradimą lėmė mokytojos noras išbandyti savo jėgas kaip rašytojai, o mano – prisidėti prie to, kad mokytojų publikacinis aktyvumas didėtų ne tik daugiau mažiau formalių metodinių ir kitų spaudinių, o gilesnės ir kūrybiškesnės savirealizacijos, bendro darbo su profesionaliais tyrėjais sąskaita. Knygos leidimą toliaregiškai ir kolegistiškai parėmė Neringos savivaldybė.

Toiaregiškai – nes geriausiai tvirtina miesto įvaizdį ir šios vietos žmonių iniciuoti ir atlikti geri darbai. Kolegiškai – nes vienoje erdvėje veikiančios organizacijos daugiau gali pasiekti, draugiškai remdamos viena kitą. Knyga buvo palankiai sutikta visų pirma pačių knygos herojų. Dar prisimenu tokį epizodą per knygos sutiktuves *Agilios kultūros centro salėje*: mokinukė, atvertusi knygą, jautriai glosto tą puslapį, kuriame įrašyti jai patikę žodžiai. Bernardas Šaknys, pristatydamas šią knygą *Valstiečių laikraščio* skaitytojams, akcentuoja tokią knygą išsakytą Rūtos Žeimieneš mintį: „Įvairūs projektai, dalyvavimas Tautos fondo veikloje, Mokyklų tobulinimo programoje ne tik plečia akiratį, bet ir atveria gilesnio dvasinio pasaulio pažinimo poreikio būtinumą, skatina labiau suvokti savo mokyklos ir valstybės tapatumą.“ Mokykla – pilietinė visuomenė – valstybė. Tai trys pagrindinės tautinės juostos, kurias išaustas tvirtai laiko savo delne ir mato savo veiklos vizijoje lituanistė ir mokyklos vadovė Rūta Žeimiene.

Nors visuomeniniu judėjimu, kaip pilietinės visuomenės kūrimo instrumentu, dar negalime pamatuoti pasidžiaugti, tačiau esu dėkinga, kad savo gyvenimo kelyje sutikau R. Žeimiene. Susitikome prieš 2000-uosius metus Lietuvos universitetų moterų asociacijos (LUMA) organizuotoje konferencijoje, kuri vyko Neringos miesto savivaldybėje. Pagal susirinkusiųjų skaičių salė buvo aiškiai per erdvi. Priėjusi prie manęs, kaip prelegentės, moteris pažvelgė tokiu tikru ir atviru žvilgsniu, kad erdvė tarytum prisipildė gyvybingos šilumos ir žingeidumo. Tai ir buvo Rūta Žeimiene. Netrukus jos pakviesta atėjau susipažinti su Nidos vidurine mokykla. Atėjau, pajutau šios mokyklos trauką ir pajutau norą būti drauge, pagal galimybes prisidėti prie jos tolesnės kūrybos. Kaip ir daugelis kitų, kurie ilgus metus dėl vieno ar kelių priežasčių nesiskiria su šia mokykla. Tai Nacionalinės moksleivių akademijos vasaros sesijos sumanytojai ir realizuotojai, Lietuvoje veikiančio Rostropovičiaus muzikos fondo vadovai, tarptautinių matematikos, anglų kalbos olimpiadų organizatoriai, partneriai iš įvairių Lietuvos ir užsienio mokyklų, verslo organizacijų.

Apie Nidos vidurinės mokyklos direktorę, lituanistę Rūtą Žeimiene

LR Švietimo ir mokslo ministerijos kancleris Dainius Numgaudis, buvęs ilgametis Neringos savivaldybės meras Stasys Mikelis (1953–2006) ir Rūta Žeimiene

Abiejų laisvai ir sąmoningai pasirinkta visuomeniškai aktyvi pozicija suvedė mus ir Vilniuje – Rotušėje ar kitose sostinės viešose erdvėse – organizuotose pilietiškumo pamokose. Kadangi veikėme per nevyriausybinės moterų organizacijas, pirmoji pilietiškumo pamoka, kurioje aktyviai dalyvavo ir Nidos vidurinė mokykla, buvo skirta Lietuvos moterų suvažiavimų šimtmečiui, kita – pilietiškumo ugdymui šeimoje, pilietiškumo sertifikato įprasminimui. Tačiau ypač įsiminė Rūtos Žeimieneš ir jos mokinių dalyvavimas, vykdant tarptautinį projektą *Skatinkime Europos vertybes per tarpkultūrinę valstybės šven-*

čių komunikavimą. Šią temą ji įrašė ir į tolesnius mokyklos planus. Jau grįžus šios mokyklos laureatei iš Norvegijos, kelione į kurią buvo pažymėti geriausi projekto dalyviai, įsimintini valstybės dienų minėjimai jos iniciatyva buvo su rengti ne tik Nidoje, bet ir Juodkrantėje, įtraukiant ir mokinius, ir jų tėvus.

Kai kalbėjomės ir veikėme mūsų valstybės labui, geriausiai skleidėsi Rūtos Žeimieneš poreikis patirti aplinkos tikrumą. O jei jo nėra, nenuleidžiant rankų jį kurti. Jei iš visų pamatinių Rūtos asmenybės savybių reikėtų išskirti vieną, šiandieniam mūsų visuomenės kontekste išskirčiau tikrumo ilgesį

ir jo kūrimą. Taip pat šiapus ir anapus mokyklos durų. Žinojimo sociologija sako: tikrovė yra socialiai konstruojama. P. L. Berger ir T. Luckman, knygos apie socialinį tikrovės konstravimą autoriai, tikrovę ir žinojimą laiko pamatiniais šios srities teiginiais. Tikrumą jie apibrėžia kaip savybę, būdingą reiškiniams, kuriuos pripažįstame turint nuo mūsų valios nepriklausomą būtį, o žinojimą apibrėžia kaip įsitikinimą, kad reiškiniai yra tikri ir kad jie turi specifinių bruožų, pagal kuriuos esti identifikuojami. Šiandieniam pasaulyje, ypač europinėje erdvėje, deklaruojama įvairovė. Taip, tai pripažintina ir svarbu. Tačiau taip pat

svarbu išmokti skirti tikrumą ir tikrumo imitacijas. Pastarąsias – kaip gyvenimo kūrybos procese pasitaikančias šiukšles. O šiukšlės visada vargina ir sukelia papildomų rūpesčių. Tad Rūtos Žeimieneš tikrumo ilgesys ir siekiniai šiandien yra žemiškai praktiški ir konstruktyvūs. Pageidautini gerų dalykų tęsiniai. Todėl kartu su Rūta džiaugiuosi jos ir jos bendraminčių pasėtu tikrumo sėklų daigais. Iš šiuolaikinių vėtrungių kūrimo projekto prisimenu tuometį Nidos vidurinės mokyklos dešimtoką Manvydą Džiaugį. Jis savo vėtrungę nupiešė kaip priesaką saugoti Kuršių nerijos trapumą. Per kūrybos, sugulusios į atvirukų ciklą, pristatymą Manvydas į žurnalisto klausimą apie jo dalyvavimo projekte motyvus pasakė, bakstelėjęs pirštu į projekto vadovę „Liepė, tai piešiau.“ Gal ir buvo lašas tiesos jo žodžiuose. Bet vėtrungė bylojo ką kita – kūrybiškumą ir laisvę veikti, negriaunant savęs ir aplinkos. Laikas tai patvirtino. Šiandien Manvydas Džiaugys studijuoja Kembridže Anglia Ruskin universitete ir yra vienas šio universiteto Lietuvių bendruomenės (ARULS) iniciatorių, antri metai organizuojančios akcijos *Grįžtam*, kurios metu dviračiais buvo važiuojama iš Londono į Vilnių, dalyvių.

Šių metų sausį *Vakarų ekspreso* žurnalistui Manvydas sakė: „Nesame abejingi gimtajam kraštui ir esame pasiryžę dėl jo darbuotis. Norime parodyti, kad vis dar yra jaunų žmonių, kuriems rūpi Lietuvos ateitis. Esame pasiryžę bendradarbiauti ir su kitomis Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenėmis ir organizuoti projektus su jaunimu, besimokančiu ir Lietuvoje“.

Sveikinu Rūtą Žeimiene ir visą Nidos vidurinės mokyklos bendruomenę, kuriai ji vadovauja, sėjant tikro kūrybiškumo sėklas. Laukiame mokyklą baigusiu abiturientų tikrumo, profesinės ir pilietinės kūrybos tęsinį.

Kultūros ir tradicijos kitimas kaip išlikimo garantas (2)

Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje atidaroma habil.dr. Ingės Lukšaitės jubiliejinė paroda

■ Atkelta iš 11 p.

ateinančiu į mūsų kultūrą. Panašiai yra atsitikę su Senosios Europos kultūra ir kitomis archajiškomis kultūromis. Jų vaizdiniai išliko mūsų šiuolaikinėje kultūroje, tapo estetinės aplinkos dalimi, bet pakankamai maža, kad galėtų tapti mūsų kultūros esminiu pagrindu.

I. Lukšaitė kaip estetinės aplinkos pavyzdį pateikė džiazos muzikos fenomeną. Buvo metas, kai Sovietų Sąjungoje džiazas nebuvo toleruojamas, atrodė net ideologiškai kenksmingas amerikietiškos muzikos kultūros atributas,

apskritai netoleruotina Vakarų kultūros įtaka socializmą statančioje šalyje. Tačiau tam tikrai visuomenės daliai tai buvo individo laisvės, nesuitaikymo su valstybine prievarta išraiška. Tam tikras muzikos žanras toli prašoko vien estetinės kategorijos kriterijus ir reiškė daug daugiau negu vien muziką. Reiškinių semantikoje galima išlukšteni kaip prioriteto Vakarų kultūrai formą, vertybinę orientaciją ir pan.

Nagrindėdami vien kaip estetinį dalyką į džiazą, gal ir apskritai į daugelį Vakarų muzikos reiškinį, galima žvelgti kaip į afroamerikiečių muzikos

sukurtą estetinę aplinką, kuri mums tapo svarbesnė ir reikalingesnė už mūsų tradicinę muziką. Atsidūrėme keistoje muzikinėje maišalynėje: afroamerikietiška ir amerikietiška be afro, Vakarų Europos lengvoji ir klasikinė muzika, taip pat ir lietuviškos muzikos įvairūs žanrai. Visa ta mišrainė jau tapo ir mūsų savastimi.

Štai kas įdomu. Daugeliui televizijos žiūrovų sunku įsivaizduoti penktadienio vakarą be laidos *Duokim garo* per LRT kanalą. Viena mėgiamiausių televizijos laidų, nors sunkiai įsivaizduojama kuriame nors komercinės televizijos kanale. Kur glūdi laidos gyvybingumo paslaptis? I. Lukšaitė, mėgindama į šį klausimą rasti atsakymą, prisiminė savo seną ginčą su istoriku Juozu Jurginiu. Profesorius teigė: nėra reikalo dainuoti liaudies dainas, nes vis tiek nepavyks taip gražiai padainuoti kaip Giedrė Kaukaitė ar Virgilijus Noreika. I. Lukšaitė jautėsi truputį sutrikusi, tuo metu negalėjo pasipriešinti J. Jurginio logikai, bet tvirtina nemažai apie tai galvojusi. Juk išties kaip Noreika padainuoti negalinti.

Ne tik klausytis, bet ir dalyvauti

Tik po daugelio metų suprato, kur čia šuo pakastas. Tai žmogaus saviraiškos dalykai, žmogui reikia ne tik klausytis, bet ir dalyvauti tos muzikos gimime. Liaudies dainos ir liaudies kapelų muzikavimas – tai terpė, kurioje visi

žmonės, ne vien muzikantai ir dainoriai, gali dalyvauti, reikštis. Mūsų paveldėtos kultūros dalyje, mūsų išprusime, muzikiniame išsilavinime ar be jo, visa tai glūdi, įrašyta giliai į pasamonę. Štai kodėl jai grįžus po ginčų su Jurginiu norėdavosi dainuoti liaudies dainas, bet kodėl – tada negalėjo paaiškinti. O Maiklo Džeksono dainų pranešėja tvirtina negalinti nei pakartoti, nei joms reikiama pritarti, gal ir išmokti jau niekada nepavyktų. Joje nėra „įrašyta“ to, ką mūsų vaikai ir vaikaičiai jau turi, jiems organiškai išsina Džeksoną mėgdžioti. Vadinasi, juose jau įrašytas šis sugebėjimas.

I. Lukšaitėi didelį išpuolį daro Veronikos Pavilionienės ir Rūgiavienės (Daivos Urbanavičiūtės) atliekamų lietuvių liaudies dainų interpretacijos, pritaikant XXI a. muzikinę ritmiką, įvairuojant tempą ir kitus tų dainų sušiuolaikinimo būdus. Tai akivaizdūs perkūrimo pavyzdžiai. Toli gražu ne kiekvienam klausytojui tas kitoks tų dainų pateikimas priimtinas, ne visiems patinka, bet su tuo reikia susitaikyti, nes visuomenė margaspalvė ir įvairiakonė. Tačiau svarbiausia, ką tokiame atlikime išviegia I. Lukšaitė – tų dainų gyvenimo aktualinimą ir jų gyvasties pratęsimą žmonėse, vadinasi, ir tautos gyvenime.

Tai tinka ir visai lietuvių tradicinei kultūrai. Tik taip neišnyksime kaip demografinis vienetas. Lyg ir paprasti dalykai, bet juk lemia tautos gyvastį.

TYRINĖJIMAI

Ką sako pušų ir ąžuolų rievės (2)

■ Atkelta iš 10 p.

veikloje turi ir išsaugojimo funkciją. O universitetams reikia modernaus mokslo ir ilgą laikotarpį apimantys tyrinėjimai jiems tampa nesvarbūs. Kai nesvarbu, kam saugoti? Ypač kai nuolat trūksta vietos.

Svarbiausia – tyrinėtojo patirtis

ML. *Be ąžuolo kokia dar mediena iš LDK buvo vežama į Vakarų Europos šalis?*

R. Pukienė. Istoriniuose šaltiniuose nuo XVII amžiaus minima Rygos pušis. Anglai iki XVII a. vidurio daugiausia importuodavo ąžuolą. Patys anglai mano, kad spygliuočių medieną daugiausiai įsiveždavo iš Skandinavijos. XVII a. statybose daugiau buvo pradėta naudoti spygliuočių medieną, bet Anglijoje pušis neauga, todėl teko įsivežti. Jeigu gabendavo iš Rygos uosto, nekyla abejonių, kad gabeno ir iš Lietuvos. Latviai dendrochronologai dirba savo Istorijos institute su istorine mediena, tyrinėja Cesio pilies radinius, turi sudarę savo medienos amžiaus matavimų skalę. Su latviais keičiamės etalonų serijomis, su kolegomis kaimynais mums labai gerai pavyksta datuoti medienos pavyzdžius, nes panašios serijos.

ML. *XVI–XVII a. Nemunu buvo gabenama Lietuvos girių mediena, ypač intensyviai XVII amžiuje. Iš šios prekybos gerai užsidirbo svetimšaliai medienos pirkliai Jeronimas Krišpinas Kiršėnšteinas, jo sūnus Krišpinas Kiršėnšteinas ar vengras Jonušas Eperješas. Paminėti asmenys iš prekybos mišku uždirbtų lėšų statė Raudonės, Panemunės (dar vadinama Gelgaudų ir Vytėnų) pilis. Mūsų krašte pradeda plisti rezidencinių mūrinių pilių tipas, ir visa tai pastatyta iš pinigų už Vakarų šalyse parduotą lietuvišką medieną.*

R. Pukienė. Kai ateityje Europos dendrochronologai susijungs į bendrą tinklą, vykdydami bendrus projektus galės išsiaiškinti, į kokias šalis nukeliavo LDK, Lenkijos, Skandinavijos mediena. Manau, sužinosime daug įdomių dalykų.

ML. *Kokiame bendrų tyrimų tarpsnyje esame, kiek esame pažengę ir kiek atsiliekame?*

R. Pukienė. Nemanau, kad šioje tyrimų kryptyje būtume atsilikę. Naudojant dendrochronologinį tyrimų metodą nereikia bent kiek brangesnės aparatūros, o svarbiausia vertybė tampa tyrinėtojo patirtis. Net ir be didesnių investicijų šių tyrimų kryptis galima sėkmingai plėtoti. Svarbu, kad būtų daugiau tyrinėtojų, kurie būtų suinteresuoti šį tyrimo būdą naudoti.

Kaip prarandama vertinga informacija

ML. *Kiek tai svarbu – tiksliai nustatyti ir žinoti medinių radinių amžių?*

Peilis medinėmis buksmedžio (*Buxus sempervirens*) kriaunomis

Dr. Rūtėlė Pukienė pasakoja apie Vilniaus žemutinės pilies medinius radinius

R. Pukienė. Vilniaus Žemutinės pilies teritorijos archeologiniuose sluoksniuose aptinkame labai daug medienos radinių, gaminių iš medžio. Ne išimtis – Klaipėdos senamiesčio ir Klaipėdos pilies teritorijos. Tyrinėjant medines statinių konstrukcijas tikslus nustatytas amžius – labai svarbu. Kas dar netiriama – tai architektūros paminklų, rekonstruojamų pastatų medinės konstrukcijos, kurias iširti net nereikalaujama. Dažniausiai saugomi pastatų fasadai, o stogų konstrukcijos pakeičiamos be didesnių sentimentų. Tas pats pasakytina apie medines perdangas ir kitus techninius elementus iš medžio. Jie pakeičiami ir išmetami, niekas jų netiria. Taip prarandama vertinga informacija. Vertinant iš dendrochronologo pozicijų, prarandame visą informaciją apie medžių augimą tais metais. Kad ir iš XVII a. turime labai nedaug medžiagos, o ją galėtume gauti iš istorijos ir architektūros paminklų, taip pat ir paminklais nepaskelbtų senamiesčio pastatų tyrinėjimo.

Šalia Sereikiškių parko sostinėje stovi vadinamieji Kirdėjų rūmai (B. Radvilaitės g. 6). Juos rekonstruojant buvo pakeistos perdangos ir stogo konstrukcijos, o senos, pastatytos 1840 m., išmestos, įrengtos naujos mansardos. Vargu ar tiems perstatytojams kilo mintis, kad praradome vertingos informacijos. Paveldosaugininkai buvo sustabdę tuos darbus, bet... Taip nuolat prarandame daug reikšmingos informacijos.

ML. *Kaip panašiais atvejais daroma kitose šalyse?*

R. Pukienė. Kiek žinau, Anglijoje yra įstatymas, kad jeigu objektas saugomas valstybės ir vyksta rekonstrukcija, privaloma atlikti ne tik architektūrinius, bet ir dendrochronologinius tyrimus. Stengiamasi išsaugoti geriau išsilaukusias medines konstrukcijas, o jeigu sutrūnijusios, dendrochronologai privalo jas iširti, kad bent informacija apie medieną ir konstrukcijas būtų išsaugota.

Kaip prakalbinamos medžių rievės

ML. *Tikriausiai ir tų dendrochronologų Anglijoje yra gerokai daugiau negu Lietuvoje? Beje, kiek jų esama?*

R. Pukienė. Šiuo metu su istorine mediena kokie trys dirba. Kaune – dr. Adomas Vitas, Klaipėdoje archeologas Mindaugas Brazauskas. Yra ir specialistų, dirbančių su dabar augančiais medžiais. Tai prof. Vida Stravinskienė, dr. Jonas Karpavičius Vytauto Didžiojo universitete, dr. Romas Pakalnis buvusiam Botanikos institute (dabar Aplinkos tyrimų centras).

ML. *O miškininkai?*

R. Pukienė. Jie medžių rievės matuoja, tačiau jų tikslas – žinoti, kokį turį medienos pavyko priauginti per dešimtį metų ir pan.

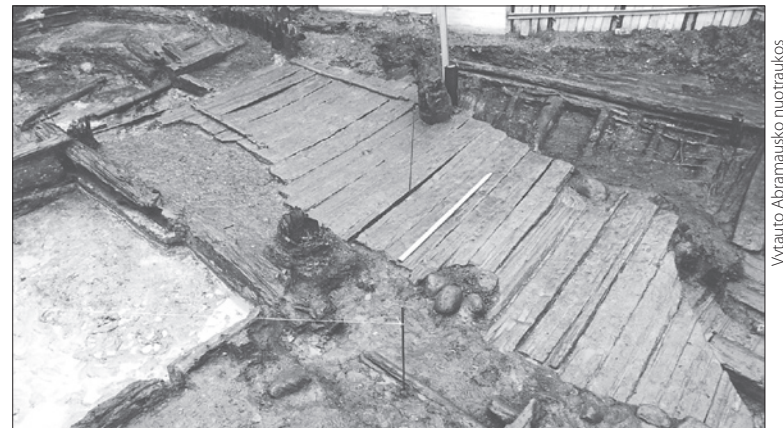
ML. *Ar kiekvieną tiriamą medinį daiktą pavyksta datuoti dendrochronologiniu metodu?*

R. Pukienė. Neretai man atneša keletą medinių daiktų ir sako: „Datuok“. O tame daikte tik 30 rievė. Man to per maža. Turi būti mažiausiai 50 rievė. Serija turi būti ilga, tada koreliacija su

etalonu statistiškai patikimesnė. Turi būti tinkama tyrimui medžio rūšis, kuriai turime etaloninę skalę. Taip pat būtų gerai iš tiriamos konstrukcijos turėti keletą pavyzdžių, tada galėtume išvesti vidurkius, niveliuodami individualius serijų skirtumus.

ML. *Bet toje konstrukcijoje gali būti kelių skirtingų medžių pavyzdžių, atvežtų iš skirtingų vietų.*

R. Pukienė. Jos ir turi būti iš skir-

Mediniai Vilniaus žemutinės pilies užstatymai

tingų medžių. Jeigu bus vieno medžio, negausime papildomos informacijos. Tačiau vietovė turi būti artima. Pavyzdžiai, kurių rievė ritmika labai skiriasi, atmetami.

ML. *O jei skirtingas tų medžių augimo laikotarpis?*

R. Pukienė. Gali būti ir skirtingas laikotarpis. Neseniai teko tyrinėti Vilniaus žemutinės pilies tilto konstrukcijų liekanas iš XVI amžiaus. Paaškęjo, kad poliai yra iš anksčiau stovėjusio tilto, o statramsčiai visai kito laikotarpio. 30

Gedimino Žemicko nuotrauka

metų skirtumas tarp tų laikotarpių. Archeologams kartais padedame išskirti įvairius tos konstrukcijos statybos ar perstatymo laikotarpius.

ML. *Esate archeologų dešinioji ranka? O gal visai savarankiška tyrinėtoja?*

R. Pukienė. Archeologai tiekia man medžiagą ir domisi mano išvadomis. Juos paprastai domina medžio kirtimo data, t. y. kada pastatytas iš tos medienos statinys. Tačiau savo tyrimuose galiu išpešti gerokai daugiau informacijos, ir visų pirma apie klimato sąlygas, jau minėtus saulės aktyvumo ciklus, miškų augimo dėlšningumų skirtingais amžiais. Archeologų šitie dalykai nedomina, tad tuos tyrimus tęsdama jau esu savarankiška mokslininkė. Galiu tą medžiagą analizuoti nepriklausomai nuo archeologų poreikių.

ML. *Ar dažnai vykstate į tarptautines konferencijas?*

R. Pukienė. Stengiamės daugiau dalyvauti tarptautinėse konferencijose, nes Lietuvoje nedaug šios krypties tyrinėtojų. Šiomet važiuosime į pasaulinę dendrochronologų konferenciją Rovaniemi mieste Suomijoje. Kasmet stengiamės išvažiuoti į Europos dendrochronologų konferencijas. Stengiamės palaikyti ryšius su kitų šalių tyrinėtojais, taip pat ir su medienos prekybos kilmės tyrinėtojais, tos srities tarptautiniais ekspertais.

Iš Vilniaus žemutinės pilies kultūrinių sluoksnių yra surinkta apie 3000 įvairių medinių konstrukcijų nuopjovų – pavyzdžių dendrochronologiniams tyrimams. Išanalizuota kol kas gal koks penktadalys. Iširtų pavyzdžių rievės, papildžius informacija iš istorinių pastatų medžio konstrukcijų, leido sudaryti tūkstančio metų trukmės etaloninę pušies rievėlių chronologiją ir 330 metų ąžuolo etaloną. Nustatytos

medžių kirtimo datos atskleidė kartais ir netikėtą chronologinių detalių apie nerašytą Lietuvos istoriją. Ateityje laukia nemažai atradimų. Datuoti medienos pavyzdžiai išsaugomi – tubulėjant dendrocheminiams, elementų izotopinės analizės, genetiniams ir kitiems tyrimo metodams datuotas metinės rievės bus unikalus archyvas įvairiems moksliniams tyrimams.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas
Stilistės Laura Bočiarovienė, Gintarė Leščinskaitė
Dizaineris Mindaugas Galkus

Patarėjai: Antanas Kulakauskas, Jonas Puodžius,
Alfonsas Ramonas, Juras Ulbikas, Edmundas Kazimieras Zavadskas.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 01118 Vilnius
El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8 5) 212 1235.
Laikraštis internete: <http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva>

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Sapnų sala“
S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius
Tiražas 550 egz.